Teachers' Companion

• TO •

Irish Composition

• BY •

The Christian Brothers

PB1225
.B87

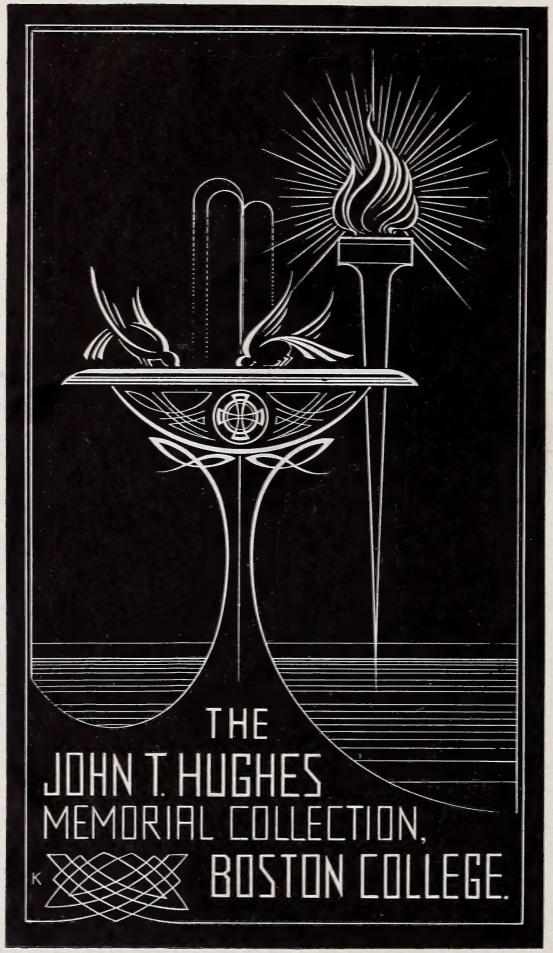
THE
JOHN T. HUGHES
MEMORIAL COLLECTION,
K
BOSTON COLLEGE.

2 00

Digitized by the Internet Archive
in 2013

http://archive.org/details/teacherscompanio00cong

No.....

Date.....19.....

This Key is entrusted confidentially to

.....

on the express understanding that it shall not get into the hands of any pupil.

TEACHERS' COMPANION

TO

IRISH COMPOSITION.

BY THE

CHRISTIAN BROTHERS.

BOSTON COLLEGE LIBRARY
CHESTNUT HILL, MASS.

DUBLIN:
M. H. GILL & SON, LTD., O'CONNELL STREET.
LONDON:
BURNS & OATES, 28 ORCHARD STREET, W.

1920.

PB1225
B87

The pieces in this Key are in most cases the *originals* from which the English passages in "Irish Composition" have been translated. This applies to the greater number of the short sentences, as well as to the longer passages. The following pieces, however, are translated from the corresponding English passages: Nos. 1, 3, 6, 7, 16, 71, 72, 74, 76, 79, 81, 82, 84, 86, 87, 92. Nos. 2, 4 and 83 are from a version of An Ċṙoċ Ġeal, taken down from oral narration in Coṙca Uí Ḋuibne.

205799

1.

A.

1. Cuir an trlat fada bán roin air an gcaṫaoir áiro, má'r é do ṫoil é. 2. Ar briris an fuinneog roin, a Ṡéamair? 3. Do briseas, a ḋuine uasail (a ṁáiġistir), aċ ní raiḃ aon leiġeas agam air. 4. Bí sí ag dúnaḋ na fuinneoige móire ⁊ mé ag teaċt isteaċ. 5. Duḃairt sé go raiḃ tuirse agus ocras air, ⁊ ṫugas raoil do. 6. Tá aiṫne ṁaiṫ agam ar na fearaiḃ sin, aċ níl aon ṁeas agam orṫa.

B.

Do rug eas ar sciaṫán leaṫair, lá. "Taḃair faoiseaṁ dom, ḋo'n tusas so, iarraim ⁊ aṫċuingim ort é," arsa an sciaṫán leaṫair. "Marḃuiġim na h-éin i gcoṁnuiḋe," arsa an eas. Duḃairt an sciaṫán leaṫair nárḃ éan é, aċ luċ. D'infiúċ an eas é go géar, ⁊ do scaoil sí uaiṫi é.

Ba ġeasra 'na ḋiaiḋ roin gur rug eas eile ar an sciaṫán leaṫair. D'iarr sé ar an eas é 'scaoileaḋ uaiṫi. Duḃairt an eas ná tugaḋ sí dul ar do luċaiḃ. "Féaċ! ní luċ mise, aċ éan. Sin iad mo sciaṫáin!" "Is gseannṁar roin de" (is g. an rud é sin), arsa an eas. "Ṡíleas ar dtúis gur luċ tu. Aċ is dóċa go ḃfuil an ceart agat. Scaoilfead uaim tu mar sin."

FREAGRAÍ.

Ḃfeacaís riaṁ eas? Ní ḟeaca; nó, ċonnac cúpla uair, go minic, srl.

Ḃfeacaís riaṁ sciaṫán leaṫair? Ċonnac a lán aca i mbliaḋna, i rit an traṁriaiḋ, srl.

Cad é an méad atá iontu? Tá ear beagán níor mó ná fiannchaċ mór aċ í beiṫ níor fuide ⁊ níor feinge. (Tá timċeall le naoi n-óilaiġ ar ḟaid ⁊ trí h-óilaiġ ar aoirde inntu.)

Tá fciaṫán leaṫair ċoṁ mór le luiċ.

Cad leis go bfuil ear (fciaṫán leaṫair) deallraṫaċ? Tá ear deallraṫaċ le fiannchaċ (nó le fiféid). Tá fciaṫán leaṫair deallraṫaċ (coṁail) le luiċ, aċ fciaṫáin a beiṫ air.

Cad 'na ṫaob go dtugtar "fciaṫán leaṫair" air? Sciaṫáin a beiṫ air ⁊ iad déanta de leaṫar, ba ḋóiċ leat.

Ciaca éan no luċ "fciaṫán leaṫair"? Ní h-éan é, aċ fagar luiċe. (Sagar luiċe is eaḋ é.)

Cad é an tráṫ a bíonn na hainmiḋe feo ag folaṫar bíḋ? Bío (bíonn siad) ag folaṫar bíḋ dóib féin ar feaḋ na h-oiḋċe.

Cad dubairt an fciaṫán leaṫair feo leis an gcéad ear? Dubairt sé léi náċ éan é i n-aon ċor aċ luċ.

Cad é an fheagha ṫug an ear air? 'Se dubairt sí leis ná gur ḋóiċ léi go raib an ceart aige.

Ar siṫ leis dul ó'n gcéad ear? Do siṫ.

Conus? Do ṫearbáin sé ḋi go raib cuma (gné) luiċe air ⁊ ċuir sé 'na luiġe ar an ear, mar sin, gur luċ é.

Conus a ḋ'éiriġ leis dul ó'n tarna h-ear? Ṫearbáin sé a fciaṫáin do'n tarna h-ear, ⁊ do ċreid sise láiṫreaċ gurb' éan é

Cad é an ainm a tugtar ar fcéal de'n tragar so? Fabal nó fáiṫ-fcéal ['feaḋ] tugtar air.

Ḃfuil ḟior agat cé innis ar dtúis é? Aesop a ḋ'innis ar dtúis é.

Cé ċuir Gaoluinn air? Do ċuir an t-Aṫair Peadar Ua Laoġaire Gaoluinn air, ⁊ ré ba ṁaiṫ ċuige.—Dia á beannaċaḋ.

Cá raiḃ Aeropp 'na ċoṁnuiḋe? Sa Ġréig a ḃí ré 'na ċoṁnuiḋe.

Cad ċuige go mbíoḋ ré ag cumaḋ rcéalta ḋe'n traġar ro? Ċun na ndaoine do ṁeallaḋ (mar adéarfá) d'ḟonn a leara ḋéanaṁ. Bíonn coṁairle ár leara rearḃ coitċeanta ar nór leiġearanna eile. Ní ṫógfaiḋ (ġlacfaiḋ) duine leiġear uaireannta gan é ḟaġáil tré ḟiuicre. Ar an gcuma gcéadna díreaċ 'reaḋ do ċeil Aeropp ar ċoṁairle ḟearḃ ré rcéal ġreannṁar éigin i dtaoḃ ainṁiḋṫe. Bí ḟior aige go gcuirfiḋ na daoine (go gcuirfear) rpeoir i rcéaltaiḃ de'n traġar rain.

Cad é an múineaḋ ir cóir a ḃaint ar an rcéal ro? 'Sé múineaḋ ir ceart a ḃaint (a ḃainfimír) ar an rcéal ro ná gur maiṫ an rud gan ḃeiṫ a ḃraṫ ar aon duine aṁáin ná ar aon rud aṁáin ċun teaċt ċun cinn nó ċun raorṫa i n-am an anḟaiṫe.

Cad é an rórd rud "boġa"? Slat ḟada ċaol riġin tro-lúbṫa ⁊ a ḋá ceann ceangaile le ċéile le rreangán láidir. Cuirtear an traiġead leir an rreangán ro ⁊ tarraiccear an rreangán i dtreo go lúbann an tslat ⁊ go ndruideann a ḋá ceann le n-a ċéile. Annrain nuair bogtar de'n trreangán, rreabann dá ċeann rlaite ó n-a ċéile le ḟuinneaṁ ṁór ⁊ rcaoiltear an traiġead ar luar tríd an aer.

An úráidṫear boġanna ḟé láṫair? Ní úráidṫear boġanna anoir aċ mar ċaiṫeaṁ aimrire. Gunnaí a úráidṫear 'na n-ionad.

Cad é an ḃríġ atá leir an abairt rin, "Dá ḟraing do ḃeiṫ ar a boġa aige?" Dá mbéaḋ dá ḟraing ag duine ar a ḃoġa ⁊ go ráiniġeaḋ go mbuirfí rrang aca d'ḟéadfaḋ

ꝑé an tꝑaṅg eile a ċuꝑ i bꝑeiḋm. Aꝑ an gcuma gcéadna, má bíteaꝑ ag bꝑaċ aꝑ ḋuine nó aꝑ úiꝑliꝑ ċun taiꝑbe éigin a baint amaċ iꝑ maiṫ an ꝑud é duine eile nó úiꝑliꝑ eile a beiṫ ann maꝑa n-éiꝑeóċaḋ leiꝑ an gcéad ċeann.

. . . leiꝑ an aguiꝑín? Má tá ꝑé de buntáiꝑte ag duine "dá ḟꝑaing a beiṫ aꝑ a boġa aige" (maꝑ míniġteaꝑ ṫuaꝑ), tá ꝑé ceangailte aiꝑ gan an buntáiꝑte ꝑin a ċuꝑ i bꝑeiḋm i ꝑliġe go ndéanꝑaḋ ꝑé díoġbáil d'éinne ná beaḋ ċoṁ coṁaċtaċ leiꝑ ꝑéin.

ꝑreagraí gramadaċa.

1. Tá an focal "Leaṫaiꝑ" ꝑa Ċáꝑ Gaeilgeaṁnaċ. "Leaṫaꝑ" an Cáꝑ Ainmneaċ.
2. "Ní ṫugaim," An Láiṫꝑeaċ, a ꝑé (aimꝑiꝑ). An Foillꝑiġṫeaċ, a ṁoḋ.
3. "D'ḟéaċ." An Ré ṫaꝑt, a aimꝑiꝑ. "Ḟéaċaimíd" an ċéad ꝑeaꝑꝑa iolꝑa de'n Ré (Aimꝑiꝑ) Láiṫꝑiġ. "Ḟéaċaint" an Ainm Bꝑiaṫaꝑóa.
4. "Ceaꝑt." Den Ḟiꝑ-inꝑcin é. "An ċiꝑt," an Gaeilgeaṁnaċ.
5. "Deiꝑim"; bꝑiaṫaꝑ neaṁ-ꝑiaġalóa, aiꝑteaꝑaċ é; de'n bFaoiḋ Ġníoṁaiġ; ꝑa Ṁoḋ Foillꝑiġṫeaċ; de'n Ré Láiṫꝑiġ Diúltaiġ; an ċéad ꝑeaꝑꝑa de'n uiṁiꝑ uaṫaiḋ.
6. "Oiniġ," Duaꝑ (Ainm) den ḟiꝑ-inꝑcin iꝑ eaḋ é. Tá ꝑé ꝑa Ċáꝑ Gaeilgeaṁnaċ. "Oineaċ," an tAinmneaċ.
7. "Dá ḟꝑaing." Tá ꝑan Uiṁiꝑ Déiḋe. "Dá ḟꝑang" an Gaeilgeaṁnaċ.
8. "Déanaṁ": Duaꝑ bꝑiaṫaꝑóa den Ḟiꝑ-inꝑcin é; ꝑan tꝑíṁaḋ peaꝑꝑain den Uiṁiꝑ uaṫaiḋ, agus ꝑa ċáꝑ taḃaꝑṫaċ, aꝑ ceangal den Reṁ-Béaꝑla "do."

2.

A.

1. An bhfiafróchadh de Thomás cá chuir sé iad? 2. Dubhairt sé liom ná raibh 'fhios aige cathain d'imthigeadar. 3. Dá mbeithéa anseo ní dhéanfadh sé é. 4. An aoisde Seathán ná Séamas (An bhfuil Seathán níos aoisde ná Séamas)? Is aoisde (thá); 'sé an buachaill is aoisde sa scoil é. 5. Chonnac na bádóirí agus iad ag tógaint na cloiche móire thuime a bhíodh ['na luighe] ag bun na tráthá. 6. An é an buachaill mór sin mac an bhádóra? Ní h-é.

B.

Bhí triúr mac ag an mBárd-sgolóig. Ní raibh éinníodh ná raibh ar eolas aca ach trí rudh agus bhí fios aca go rabhadar sin ag a n-uncail. Sin leo[tha], lá, go n-aithneochaidís na trí rudh sin uaidh. Bhíodar ag imtheacht agus bhuail sé leo[tha]. D'fhiafruigh sé dóibh cá rabhadar ag dul. Dubhairt an fear chíonna leis go rabhadar ag dul ag obair. D'fhiafruigh sé dhe cad é an cheard do bhí aige. Dubhairt sé sin ná rug éinne riamh ar fhúirse do bhuadhadh air féin. D'fhiafruigh sé dhe'n tarna duine annsoin cad é an cheard do bhí aige. Dubhairt sé sin ná rug éinne riamh ar chuaigh a leagfadh crann choimh tarraidh leis féinig. D'fhiafruigh sé de'n bhfear ós annsoin cad é an cheard do bhí aige. Dubhairt an fear ós ná feacaidh sé éinne riamh a ghiorróchadh an oidhche choimh maith leis féinig. "Conus a ghiorróchtá an oidhche?" ars an duine eile. "Bheinn ag ráth sceál," ars an fear ós, "agus níor thóg éinne riamh mo bheirt dearbhráthar ná tógfadh mise i n-éinfheacht leo." Socruigh an duine uasal leó[tha] annsoin. Thug sé súirse do dhuine acu agus dubhairt sé leis dul do'n scioból, agus

ṫug ſé tuaġ do'n nduine eile ⁊ dubaiſt ſé leiſ dul do'n ċoill ag ġeaſſiaḋ na ġcſann móſ a bí ann.

3.

A.

1. Ḃíodaſ ag cáṫaḋ na cſuiṫneaċta indé um ṁeaḋon-lae. 2. Má ċím amáiſeaċ é, iaſſfad aiſ an leaḃaſ atá uait. 3. Ṫáinig ſeaſig ṁóſ aiſ nuaiſ adubaiſt leiſ (d'innſeaſ do) cad a dubſaiſ. 4. An ḃfuil aiṫne agat aſ an ḃfeaſ ⁊ an ċulaiṫ ḋub aiſ (aſ ſeaſ na culaiṫe duibe)? Tá. Sin é (ſé ſin) Séamaſ Ó Laoġaiſe. 5. 'Sé an doċtúiſ iſ ſeaſſ [dá ḃfuil] ſa ċaṫaiſ é. 6. Deineaḋ gaċ éinne a ḋíċeall: ní ſéidiſ do a ṫuilleaḋ 'ḋéanaṁ.

B.

"Anoiſ," aſiſ an ſí, "ſé t'obaiſ lae amáiſiġ ná na cloċa do ṫógáilt aſ an ḃfraiſſige agus an caiſleán do ċuſ aſ bun ſé maſ a bí ſé ċeana." Ċuaiḋ ſé go bſuaċ na ſaiſſige, aċ níoſ ſéad ſé oiſead iſ aon ċloċ aṁáin a ḋ'ſeiſcint, bí an t-uiſce ċoṁ dub ſoin. Suiḋ ſé ſíoſ aſ ċaſſiaig, agus níoſ b'ſada gus ṫáinig inġean an ſí ċuige. "Seaḋ," aſ ſiſe, "cad tá agat le déanaṁ indiu?" D'innſ ſé ḋi é. "Ná bíoḋ ceiſt oſt," aſ ſiſe, "iſ ſéidiſ liom an obaiſ ſin do ḋéanaṁ." Annſoin ṫug ſí biaḋ iſ deoċ do. Ṫaſſiaig ſí amaċ an ſlaitín ſiaoiḋeaċta, buail uiſce na ſaiſſige léi, agus ſé ċeann nóimit bí an ſeana-ċaiſleán aſ bun [díſeaċ] maſ bí an lá roimiſ ſin. "Aſ do báſ," aſ ſiſe, "ná h-innſ dom' aṫair gus ḋeineaſ an obaiſ ſeo ḋuit, ná go ḃfuil aiṫne aſ biṫ agat oſm-ſa."

4.

A.

1. Is álainn an tír í Conamara. 2. Is mise ċuaiḋ go Droiċeaḋ Aṫa Lá Ḟéile Pádraiġ. 3. Caiṫ an ċloċ fóin ṫar an bhalla. 4. Éirigh! Tá sé ceaṫramha tar éis a h-oċt a (= ḋe) ċlog. 5. Bí timċeall le trí ṗiċiḋ duine [láiṫreaċ] ag an gcruinniuġaḋ. 6. Bí sé ag dearġaḋ a ṗíopa ar ṫaob an bóṫair nuair a ġaib an capall (trucail) ṫairis. 7. Ċím rud éigin ag corruiġe sa bhéar. An gaḋar (madra) nó cat é? 8. Ní raiḃ Cáit riamh i gCoillte 'maċ go dtí an lá sé ḋeireaḋ.

B.

Ġlaoḋuiġ sé ar beirt buaċaillí agus dubairt sé leoṫa dul a d'iarraiḋ na saiġdiuirí go dtógfaidís an triúr. Sin leis na saiġdiuirí 'na ndiaiḋ. Bí 'ṡios ag an dtriúr go raiḃ na saiġdiuirí 'na ndiaiḋ. I gcionn tamaill d'ṡéaċ an fear críonna ṫar a ġualainn agus dubairt go raiḃ beirṫe orṫa anois. Ċonnacadar crann agus ṫosnuiġeadar ar bhruiġin mar ġeall ar an gcrann, mar ḋ'eaḋ. Ṫáinig na saiġdiuirí ruas agus d'ṡiarruiġeadar de'n bhfear ċríonna cad 'na ṫaob go nabadar ag bruiġin. Dubairt sé sin leis gurb' in crann d'ṡág a aṫair aige. "Ar ṡág sé puinn agat-sa ḋe?" "D'ṡág sé agam a raiḃ cam is díreaċ." "D'ṡág sé ar fad agat é mar sin." D'ṡiarruiġeadar de'n tarna duine ar ṡágaḋ puinn aige féin. Dubairt sé gur ṡágaḋ a raib óg is críonna. D'ṡiarruiġeadar de'n tríomaḋ duine annsoin ar ṡág a aṫair puinn aige féin. Dubairt sé gur ṡág a raiḃ or cionn talaim agus sé ṫalam. "D'ṡág sé ar fad mar sin agat é," arsa na saiġdiuirí. Níor ṡéadadar réiḋteaċ eatorṫa, agus

d'ionntuiġeadar orṫa abaile. D'ḟiafruiġ an máiġistir díoḃ an ḃfeacadar an trúir. Dubradar ná feacadar éinne ać trúir do ḃí ag roinnt crainn. "Sin iad iad," ar feifean, "⁊ caiṫfiḋ fiḃ dul 'na noiaiḋ arís."

5.

A.

1. D'iarrfar an leaḃar air ⁊ ṫug fé ḋom é. 2. An maiṫ leat [na h-] óráistí? Is maiṫ, ać is feafrr liom [na h-] uḃla. 3. Ḃí fé ag tiomáint an ċapaill trearna na páirce móire sin. 4. Ḃíos im ċoṁnuiḋe i n-Aṫ-Ḟeirdiaḋ ⁊ mé im buaċaill (nuair ḃíos, srl.). 5. An é sin an leaḃar a ṫugas ar iarać duit?

B.

'Na ḋiaiḋ sin, do ċaiṫeamar mór-ċuid dé'n lá ag taisdeal an oileáin ⁊ ag breaṫnuġaḋ (féaċaint) ar na sean-teampallaiḃ ⁊ eile atá le faġáil ann, ⁊ go háirṁiṫe ar Ċaisleán Ġráinne Ní Ṁáille atá 'na ṡuiḋe (suiḋte) ar árdán ġlas ṫuas os cionn na fairrge.

I dtaca na tráṫnóna (ar ṫeaċt an tráṫnóna) nuair ḃí fuineaḋ na gréine ṫart (tar éis na gréine do ḋul fé) ⁊ a h-iar-ṡolas ag tuitim ar Ḋún Searḃuiḋe ar ár n-aġaiḋ amaċ, ⁊ scáile na néalta leagṫa ṫíos sa ḃrairrge taoiḃ ṫoir do'n Ċoir, do ṫriallamar [ṫ]ar n-ais arís go h-Inismeadon. Do ḃuaileamar an ṗánán, díreaċ mar do ḃí (díreaċ ⁊) na h-iascairí ag cur amaċ ar an ḃfairrge fá ċoinne (i gcóir) na h-oiḋċe.

Ba ṁinic dúinn 'na ḋiaiḋ sin ar an Oilean Ṫeas, aċt is é céad-radarc ar áit ar biṫ ḃíos (ḃíonn) buailte isteaċ i n-aigneaḋ duine.

Úna Ní Ḟaircéallaiġ.

6.

A.

1. Fiafruiġ de an é an fear mór foin án t-uaċtarán. 2. Bí sé 'á ḋéanaṁ d'aon ġnó ċun feirge 'ċur ort. 3. Nuair a bí an tiġ críoċnuiġte (déanta, tógta), ní ḋeaġadar (níor ċuaḋadar) ċun coṁnuiġte ann go ceann cúpla (roinnt) mí. 4. An gcuiṁneoċair orm uaireanta nuair a beaḋ i bfad uait (ó baile)? 5. Sin a bfuil le ráḋ agam. 6. An é sin an fear go raḃair ag cainnt leis indé?

B.

Ar maidin lá'r na ṁáireaċ ċuaiḋ Lorcán amaċ i mearc na gcoṁurrsan féaċaint an bfreacadar an braimín, aċ ní ḟeacaiḋ éinne é. "Tá sé tar éis dul amú," arsa Lorcán, "agus caiṫfead dul ar a lorg." Siúd ċun siubail leis annsoin, agus ṫug sé aġaiḋ ar an gcairleán. Nuair a ṫáinig sé ċoṁ fada leis an gcairleán ċonnaic sé an t-aṫaċ agus d'iarr sé seisbís air. "Déanfad-sa marġaḋ leat," arsa an t-aṫaċ. "Má ḟéadann tú gaċ níḋ dá n-orḋóċad duit ar feaḋ leaṫ-bliaḋna do ḋéanaṁ, taḃarfad duit do ċoṁṫrom féin d'ór buiḋe, aċ má ṫeipeann ort [soin do ḋéanaṁ], bainfear an ceann díot." "Táim sásta," arsa Lorcán. "Téis[iġ] isteaċ sa stábla agus taḃair mo ċuid capall ċun an loċa atá or coṁair an ċairleáin amaċ ⁊ leig dóib deoċ ḋ'ḟaġáil." Ṫiomáin Lorcán a bhraimín féin amaċ agus ní raiḃ capall sa stábla nár lean é (⁊ do lean a raiḃ de ċapallaiḃ sa stábla é).

7.

A.

1. Bí ré ag taṫant ('á ṫaṫant) orm é 'ḋéanaṁ. 2. Caiṫfeaḋ dul a d'iarraiḋ an airgid tráṫnóna amáireaċ. 3. Ní ḟeadar an muileann é rin nó náċ eaḋ (náċ muileann). 4. Ná h-imṫiġ anoċt, má'r maiṫ leat do ġnó a ḃeiṫ déanta ra ċeart. 5. Ní túirce do ċonnaic ré rinn ná do ṫeiċ ré (riṫ ré leis féin) ċoṁ taraiḋ ⁊ a ḃí 'na ċoraiḃ (⁊ d'ḟéad ré é).

B.

Lá ana-ḃroṫalaċ ra raṁraḋ do ṫáinig préaċán go dtí loċán ċun deoċ uirce ḋ'ḟaġáil. Aċ ḃí an aimsear ana-ṫe ⁊ an loċán i ndíre. Ḃí an préaċán díoṗṫa le tart ⁊ níor ḟéad sé teaċt ar uirce i n-aon ḃall. Fé ḋeireaḋ, do ċonnaic sé crúrca tamall uaiḋ, ⁊ siúd leis fé n-a ḋéin ar a ḋíċeall. Ċonnaic sé go raiḃ uirce ann aċ ḃí scrúgal an ċrúrca ċoṁ caol sin nár ḟéad sé a ċeann a ḟáṫaḋ isteaċ ann, ná an t-uirce ḋ'ól. Ṫug sé fé'n gcrúrca 'leagaḋ aċ ḃí sé ró-ṫrom do. Cad a ḃí le déanaṁ aige? Ḃí an t-uirce annsin cúpla orlaċ uaiḋ, aċ níor ḟéad sé teaċt air ⁊ é i ndeireaḋ a anma le tart. Ḃí sé i gcruaḋ-ċás. Ċuaiḋ sé tamall ó'n gcrúrca aċ níor ḃ'ḟada gur ṫáinig sé ṫar n-air. Annsin do ṫug sé fé ndeara cairn beag gairḃéil. Ċrom sé ar na cloiċíní beaga a ṫaḃairt leis 'na ġob ⁊ a ċaiṫeaṁ isteaċ sa ċrúrca. Fé ḋeireaḋ, do ṫáinig an t-uirce aníor i scruġal an ċrúrca ⁊ do ṫáinig leis a ḋóiṫin a ḋ'ól (a ṫart a ḟáraṁ).

8.

A.

1. Is leiṫne an tSionna[inn] ná an Ṁuaiḋ (or Tá an tS. níor leiṫne ná, srl.). 2. Is eagal liom go mbeiḋ an lá i mbáisteaċ fliuċ. Nár leigiḋ Dia roin! 3. Ḃí ceiṫre capaill déag le díol ag Eoin Mac Giolla Ḃrigde ar aonaċ an Ġuirt dé Máirt reo caiṫte (ċaiṫeaṁar; d'imṫiġ ṫorainn). 4. Fill gan ṁoill, nó beiḋ uaigneas orainn. 5. Fan (bí) rocair anois, a Ṡíle, nó beiḋ a aiṫreaċas orṫ (díolfair ar). 6. Ní dóiċ liom go ḃfuil an ceart agat fa méid atá agat 'á ráḋ i dtaoḃ na hÉireann. 7. Siúd é an fear gur loirceaḋ a ṫiġ. 8. Dubairt sé liom gan corruiġe (cor a ċur díom) go ḃfilleaḋ (ḃfillfeaḋ) sé.

B.

Ó lá Bealtaine go Luġnasa, sin mar áirmiġṫear an Samraḋ i nÉirinn. Bíonn na laeṫeanta ag dul i ḃfaid go Féil Ṡeaġáin, agus ar roin amaċ téiġeann siad i ngiorraċt arís. I lár an tSamraiḋ bíonn na laeṫeanta ċoṁ fada roin ná bíonn aon oiḋċe againn, cé go dtéiġeann an ġrian fé ar feaḋ tamaill.

Ar feaḋ an tSamraiḋ ar fad bíonn an ġrian ag dul i dteo, agus ní hannaṁ broṫall mór 'san luil. Aċt bíonn mí na Bealtaine go bog cneasta i gcoṁnuiḋe.

'San tSamraḋ bíonn an drúċt go trom ir go lonn faċ ar an ḃféar ar maidin, agus ir breáġ folláin an rud ḃeiṫ ag siubal tré ḃántaiḃ míne, agus an drúċt go trom orṫa. Is aoibinn ḃeiṫ ag éisteaċt leis na héanaiḃ ag cantain ar ġéagaiḃ na gcrann.

Acht i lár an lae agus amach go dtí n-a ceathair nó a cúig a clog is minic a bíonn an bhrothall chomh diar fhoin gur deacair fhuibhlóid do dhéanamh. Fiú na ba fhéir fhithid ó'n dtearr agus luighid go cíuin is go fhocair ar fhráth na gcrann.

Is bhreáth bhorb a bíd na móinfhéir, agus i n-áiteann aibh bíthear d'á mbaint le fhealaibh nó le h-inneallaibh bainte. Bíonn muinnthear na tuaithe go díchéallach ins gach aon bhall ag gabháil de'n fhéar, agus d'á fhuathadh agus d'á leathadh i dtreo go dtirimeochtaí é.

An t-Athair Pádraig Ua Duinnín.

9.

A.

1. Chonnac é 'á thógaint ⁊ 'á chur isteach 'na phóca. 2. Dá mbadh nárbh é sin an leabhar is fearr an dtógfá é? 3. Abair leis an gcailín gan an doras a dúnadh. 4. Dioltar na leabhair seo ar raol an ceann. 5. Níor fhéadfar gan gáirdhe ('dhéanamh) nuair a chonnac an drithe a bí ortha (an drithe go rabhadar). 6. Tá gaoth aniar andeas ann; ní fada uainn an bháisteach (i, seasfar go mbeidh fearthainn againn).

B.

Chuaidh sé ag obair go dtí fear a bí ag déanamh túirní, ⁊ ba ghearr go raibh an buachaill níosa bhfearr ná an máighistir féinig. Bí tigh an mhéise i n-aice leo ⁊ bíodh caoise an mhéise ag teacht 'thaobh amuigh de'n doras chúca: Chuaidh sé féin ⁊ a phríntíseach amach, lá, ⁊ rugadar ar dhá chaoise ⁊ mharbhuighearadar iad. Bí 'fhios ag an méise go raibh duine éicint(each) ag goid na gcaoise. Bí tigh óir ag an méise ⁊ d'fhág sé an doras

orcailte, oiḋče áiṁiṫe, ⁊ ċuaiḋ ré féin ⁊ triúr buaċaill i ḃfolaċ féaċaint an naġaḋ éinne ann. Ċuaiḋ an buaċaill seo ⁊ a ṁáiġistir isteaċ ⁊ ṫugadar mála de'n ór leoṫa ⁊ ní ḟeacaiḋ an méire iad. Aċ ar maidin ḃí ḟior aige go raiḃ an t-ór imṫiġṫe. Ṫáinig sé annsoin ⁊ ċuir sé a ṁadra ag an ndoras an oiḋče sin. Ṫáinig sé seo ⁊ ċuaiḋ sé isteaċ ⁊ ní ḟeacaiḋ an madra é. Ar maidin, lá'r na ṁáireaċ ṫáinig an méire go dtí an tiġ ⁊ ḃí tuilleaḋ ḋe'n ór imṫiġṫe. Ní raiḃ aċ aon treisṫ aṁáin aige annsoin. Ṫáinig sé ⁊ ċuir sé soiṫeaċ tarraiḋ istiġ sa tiġ ⁊ d'iaiḋ (ḋún) sé an doras aċ d'ḟág sé poll beag ċun dul isteaċ. Ḃí ḟior ag an mbuaċaill go raiḃ an tarraiḋ istiġ ⁊ dubḃairt sé le n-a ṁáiġistir dul isteaċ anoċt. Ḃí eagla ar an máiġistir, mara ndéanfaḋ sé sud air, go n-imṫeoċaḋ sé uaiḋ ⁊ cuaiḋ sé isteaċ. Ḃí an tiġ dorṁa ⁊ ní ḟeacaiḋ sé an soiṫeaċ. Ċuir sé a ċor ar an dtarraiḋ ⁊ ċuaiḋ síor sa troiṫeaċ. Ṫáinig an buaċaill isteaċ annsoin ⁊ ċonnaic sé a ṁáiġistir ceangailte inr an tarraiḋ. Níor ḟéad sé a ṫarrac amaċ ⁊ do múċaḋ ann é. Ní raiḃ aon treisṫ ag an mbuaċaill annsoin aċ teaċt ⁊ an ceann a ḃaint d'á ṁáiġistir ⁊ an ċolann a ḋ'ḟágaint istiġ sa tiġ 'na ḋiaiḋ. Ṫug sé an ceann leis ⁊ do ċuir sé é. Nuair a ṫáinig an méire go dtí an tiġ óir ar maidin, ċonnaic sé an ċolann gan aon ċeann ⁊ n'ḟeadair sé céirḃ' é.

10.

A.

1. Ní raiḃ aon ċoinne agam le tú 'ḟeiscint indiu. 2. Sid iad na coinnleoirí go raḃar ag fiafruiġe a ḃriaċ(a). 3. Ḃfuil oiread leaḃar agat-sa ⁊ atá agat' (= ag do) ḋearḃráṫair? 4. Ḃí an tiġ 'á (=ḋá)

leagaḋ ⁊ mé ag gabáil ṫaiṗiṡ. 5. Cioca b'ḟeaṗṗ leat, an ġaoṫ anoeaṗ nó an ġaoṫ aniaṗ?

B.

"Ó lá ḟéile Bríġde go Bealtaine," ṡin maṗ áiṗṁiġeaḋ an tEaṗṗaċ i nÉiṗinn ṗiaṁ. Bíonn a lán de'n Earraċ go ḟuaṗ, ḟliuċ, ṡtoiṗmeaċ, go mór-mór le déiḋeanaiġe, agus iṡ annaṁ a ṫagann Laeṫeanta geala bṗeáġṫa go mbeiṗeann an Bealtaine oṗainn.

Nuaiṗ ṫagann an tEaṗṗaċ, ṁoṫóċṫá 'ṗan aeṗ é. Tagann buiġe agus cneaṗtaċt 'ṗan aimṗiṡ maṗ aon leiṡ. Tagann bláṫa aṗ na cṗaoḃaċaiḃ, agus bíonn na cṗainn ag earcaiṗ aṗ a nóiċeall. Tornuiġeann an ḟéaṗ aṗ ḟáṗ aṗ an talaṁ, iṡ bíonn an ġaoṫ ag dul i dteo iṡ i mbuiġe.

Ní ḟada go mbíonn na páiṗceanna lán de bláṫaiḃ cuṁṗa gléigeala, agus na coillte iṡ na ṡcaiṗteaċa go glas, maiṗeaṁail. Iṡ aoibinn é cantain na n-éan aṗ na toṗṫaiḃ, agus iṡ ḟaoṫṗaċ a bíd ag déanaṁ a neaḋ. I ndeiṗeaḋ an Earraiġ iṡ eaḋ ṗṗeabann an ċuaċ ċuġainn gan ċoinne. Tagann ṡí anall taṗ ḟaiṗṗiġe, agus iṡ binn é glóṗ a goṫa aṗ ḟuaid na tíṗe.

'San Earraċ cṗomann na ḟeiṗmeoiṗiḋe aṗ an talaṁ a ḟaoṫṗuġaḋ, agus ṡíol do ċuṗ, agus bíonn gaċ aoinne go dúṫṗaċtaċ ag obaiṗ ó ṁaidin go h-oiḋċe. Baḋ bṗeáġ leat beiṫ ag ḟaiṗe aṗ na huanaiḃ óga ag daṁaṗ aṗ na bánataiḃ, nó ag ṗiṫ i ndiaiḋ a máiṫṗeaċ, agus gaċ aon béic aċa.

Agus ní bṗeáġṫa ṡo féin ná beiṫ ag ḟaiṗe aṗ na ṡcuaiṗiḋiḃ geáṗṗsaċ ag eiteall dóiḃ féin ó ġéig go géig, nó ag ṡnáṁ go ciuin ṡéiḋ aṗ uċt an uiṡce agus gan cúṗam ṡan tṗaoġal oṗṫa.

An t-Aṫaiṗ Ṗádṗaig Ua Duinnín.

11.

A.

1. Do ḟín ré a ṁéar fúṫa mar ċoṁarṫa tarcuirne. 2. An mbraṫann tú a ḟuaire (ir) atá an aimrear indiu? 3. D'á luaṫaċt a ṫéiġeann ré abaile, ir eaḋ (aṁlaiḋ) ir fearr é. 4. Níor ḟéad ré an t-uball a ġabáil nuair a ċaiṫ rí ċuige é. 5. Do ṫóg Fionn lán a ḋá láṁ (láiṁ) d'uirce ar an dtobar, aċt do ḋoirt ré ar an dtalaṁ é rar ar ṫáinig ré go (dtí) Diarmuid. 6. Níl dliġe ar riaċtanas.

B.

"Ní ċreidim aċt an rud do ṫuigim," arra'n duine uasal. "Máireaḋ, a ḋuine uasail," arra'n buaċaill, "mara gcreideann tú aċ an rud a ṫuigeann tú, innir an méid reo ḋom: Conus ir féidir leat do ṁéar do ċorruiġe nuair ir maiṫ leat é?" "Corruiġim mo ṁéar nuair ċuireann mo ṫoil gluaireaċt ar riubal i bréiṫiḃ mo ṁéire." "Aċt a' dtuigeann tú conus a déantar roin?" "Ó, tuigim." "Tá go maiṫ; má ṫuigeann tú é rin, innir dom cad 'n-a ṫaoḃ go bréadann do ṫoil do ṁéar do ċorruiġe agus ná féadfaḋ rí do ċluas a ċorruiġe ḋuit mar a ċorruiġeann aral a ċluas dó féin?"

Bí an ċeirt rin ró-ċruaiḋ do'n duine uasal foġlumṫa. Ċuir sé dreannaḋ air féin agus dubairt sé fé n-a ḟiaclaiḃ, "Leig dom, a ṁic ó, tá tusa ró-óg ċun múineaḋ do ṫabairt doṁ-sa." Do ċrom sé ar a ṗáirpéar arís 7 níor ṫóg sé a ḟúile ḋe gur ḟág an buaċaill an carráirte.

Dul Amuġa.

12.

A.

1. Ḃíor ag cuiṁneaṁ a dó nó a trí de ḟeaċtṁaiṁiḃ ó ḟoin go gcaiṫfí an obair a leigint ar lár (nó, éirġe ar an obair). 2. Seaċain ir ná beireaḋ an gaḋar orṫ. 3. Ná ceil aon rud orm fearta. 4. Sid é an leaḃar go raḃar ag tráċt air an lá fé ḋeireaḋ; táim [díreaċ] tar éis fior a ċur air. 5. Ná bíoḋ ionntaoiḃ agat ar an ḃfear úd nó díolfair ar.

B.

Níor ṁaiṫ linn an bóṫar do ġaḃáil. Níorḃ ḟior cé ċarfaí orainn. B'ḟearr linn ná feicfeaḋ na scoláirí eile sinn. Ḃí an lá ana-ṫiṁm ar fad ⁊ ḃí ḟior againn go mbeaḋ an Ġeadaċ i ḃfad níor írle anoir ná mar a ḃí sí ar maidin. Isteaċ linn i Móin-ḟéar Ṡéamair Ui Ṡéaġḋa ⁊ ṫar áṫ anonn ag bun na faille. Ní raḃamar i ḃfad ag cur an ḃóiṫrín soir dínn ċun gur aimriġeamar an tor 'nar ḟágamar na bróga ⁊ na leaḃair. Mo ċreaċ ir mo ċráḋ! ní raiḃ bróg ná leaḃar sa dtor! Ḃí an scéal doona go leor ag luċt na leaḃar, aċ do ṫuit an tubairte ar fad ar luċt na mbróg. Ċrom ċuid againn ar ḟuraiġeal ġuil. "Níl aon ġnó aḃaile agam anoċt gan mo ḃróga," arsa Seaġán. "Aċ dá mbeiṫeá ag olagón ċun go dtuitfeaḋ na súile arat cad a ḃeaḋ d'á ḃarra agat i ndeireaḋ na scríbe?" arsa duine eile. "Tá ḟior agam-sa go síor-ṁaiṫ cad a ḃeiḋ agam de ḃarr an lae indiu," arsa mise; "beiḋ greadaḋ óm aṫair ⁊ scallaḋ teangan óm ṁáṫair. Aċ cogar, cá ḃfior dúinn náċ aṁlaiḋ do ṫóg duine éigin na bróga ⁊ na

leabair ċun iad do ċur i bfolaċ i n-áit eile, d'fonn ir go mbainfeaḋ fé fréab arainn? Cuardoiġimír dá ċlaiḋe an bóiṫrín." Do ċuardoiġeamar, aċ rin a raiḃ d'á barra againn.

Beirt Ḟear.

13.

A.

1. Cad é an cál atá agat leis an leabar so (cad é an ceart atá agat ċun an leabair seo)? 2. Ní ḟéadaim scríobaḋ an ḟaid atá tu 'sa trliġe orm. 3. Ṫéiġeaḋ sé go Gaillimḣ trí h-uaire 'sa mbliaḋain. 4. Sa mbliaḋain (: mbliaḋain a) míle, cúig ċéad, a naoi déag is dá ḟiċid, do deineaḋ flaiċ ar a ṫreib de Ṡeaġán an Díomais. 5. Bí an tiġ 'á ċur i gcóir nuair (a ḋ') ḟilleas. 6. Níl a ṫuilleaḋ (sin a bfuil) le ráḋ agam i dtaoḃ an scéil seo. 7. Tá 'ḟior agam go bfuil an fear so níos dá ṡríonna (níos ṡríonna fé ḋó, ḋá uair) ná an fear úd. 8. I (sa, mbliaḋain míle, naoi gcéad, a cúig, is beag má bí aon-duine sa baile ṁór ná raiḃ ag foġluim [na] Gaoḋluinne.

B.

Ó Ṡaṁain go Lá Ḟéile Brigde, sin fad an Ġeiṁriḋ, de réir áiriṁ na nGaeḋeal. Is déine i bfad a bíoḋ fé roiṁe seo 'ná mar bíonn sé anois. 'San nGeiṁreaḋ tagann fuaċt is fios is sneaċtaḋ. Tagann báisteaċ agus gaoṫ ṁór.

Ní bíonn puinn faid 'sna laeṫeanntaiḃ, agus bíonn na hoiḋċeanta an-ḟada go léir. Bíonn leac oiḋir ar an uisce, agus is dear folláin an rud beiṫ ag sleaṁnuġaḋ uiṫi. Caiṫeann na daoine breis éadaiġ do ċur umpa d'ḟonn iad féin do ċoraint ar an bfuaċt.

Ifr-oiġce, tar éir oibre an lae, ruiġeann an lion tiġe coir na teineaġ go fearcair, agur ir minic a ḃíonn a lán de rna coṁarranaiḃ 'n-a ḃroċair, agur bíonn aṁráin ar riuḃal aca, agur rcéalta riannaiġ-eaċta d'á n-aiṫrir, agur rult ir rcléir ir aoiḃnear aca. Bíonn riad ag tráċt ar Ḟionn Mac Cuṁaill agur ar Oirín, ir ar Orcar ir ar an ḃFéinn go léir

Ir minic, leir, a ḃíonn rcéalta aca ar na Daoiniḃ Maiṫe, nó ar taiġḃriġiḃ—rcéalta uaignir ċuirreaġ eagla ar ġuine. Agur nuair a ḃíonn na coṁarrain ag dul abaile go mall (déiġeanaċ; amaċ) 'ran oiġce, bíonn eagla ar ċuid aca, go mór-mór dá mb'éigin dóiḃ dul tar meilig nó coill, nó tar áit uaigniġ mar rin.

An t-Aṫair Pádraig Ua Duinnín.

14.

A.

1. Cé aige go ḃruil an leaḃar ir fearr? Tá an leaḃar ir mó agam-ra, aċ ní dóiġ liom gurab é an leaḃar ir fearr é. 2. Ní raiḃ ré annro le reaċtṁain, go ḃfior dom-ra. 3. Scríoḃrad na ré ċéad abrai de'n ċéad ċeaċt eile. 4. Iarr air an leaḃar a ṫaḃairt duit ar iarraċt (iarraċt an leaḃair a ṫaḃairt duit). 5. Sin í an ċéad áinle d'á ḃfeaca i mbliaġna.

B.

Ċuala-ra an ḃean óg 'á ráġ le marcaċ a ḃí i n-aice léi gur ṁaiṫ léi ḟior a ḃeiṫ aici cé 'rb é an buaċaill d'orcail geata an ḃóiṫrín ó ċianaiḃ roimpi. "An ḃfeiceann tú annro é?" ar reirean. "Dá ḃfeicinn féin," ar rire, "ní aiṫneoċainn é; ḃí a leiṫéid riúd d'ḟuadar fém ċapall ná raiḃ am agam féaċaint air, 7 mé ag dul trearna an ḃóiṫrín. Féaċ an ḃruil

ré annro, má'r é do ḋoil é." "Ḃruil ḟior ag éinne," arra an duine uaral go h-or áiro, "cé h-é orcail geata an ḃóiṫrín ó ċianaiḃ do'n ṁnaoi uarail reo?" D'ḟéaċar féin anonn ar Ṡeaġán, aċ ní raiḃ bogaḋ ar. "Tá 'ḟior agam-sa cé h-é féin," arra mise. "Siúd é ṫall é." "Tar i leiṫ annro ċuġainn, a Ṡeaġáin," arr' an duine uaral. Ṫáinig an ḃean uaral anuas d'á casall. "Anois, a ḃuaċaillín," ar rise, "is ceart doṁ-sa ḃeiṫ go h-ana-ḃuiḋeaċ díot, agus táim ana-ḃuiḋeaċ díot ar fad. Do ḟáḃálais m'anam indiu. Mura mbeaḋ gur oirclais-se an geata roṁam-sa ó ċiainibín is baoġalaċ náċ annro do ḃeinn anois, aċ molaḋ le Dia gan ceál bróna aġainn i ndeireaḋ an lae, agus is ort-sa aṁáin agus ar Dia na Glóire is ceart mo ḃuiḋeaċas a ḃeiṫ. Agus mo láṁ is m'ḟocal duit," ar rise, ag ríneaḋ a láiṁe ċun Ṡeaġáin, "náċ baoġal doṁ-sa dearṁad do ḋéanaṁ ar an lá indiu an dá lá déag agus ṁaireaḋ."

Beirt Ḟear.

15.

A.

1. Táim ċoṁ maiṫ d'ḟear leat-sa. 2. D'iarr sé orm bríoġtuġaḋ (deaḃaḋ 'ḋéanaṁ) sar a mbeinn déiḋeanaċ (ar eagla go mbeinn, srl.). 3. "Táim [go h-] ana-ḃuiḋeaċ díot i dtaoḃ ar ḋeinis ar mo ḟon!" "Ní fiú é áireaṁ!" 4. An doċtúir a ḃí n-a ḟuiḋe taoḃ linn ('n-ár n-aice) ag an gcuirm ceoil, 'sé an fear is breáġṫa, dar liom, d'á ḃfeaca riaṁ. (Is dóiġ liom gurab é an doċtúir, srl., an fear, srl.). 5. Ní raiḃ aon rud is mó do ċuir iongnaḋ orm ná a ċlos gur tusa a ḋein é. 6. Dá ṁéid atá againn 'seaḋ is mó ba ṁaiṫ linn a ḃeiṫ againn ('seaḋ is mo atá uainn).

B.

Iarcaiṁí 'ṡeaḋ an ċuid is mó de ṡna daoiniḃ ('ṡeaḋ ṡuṁóṙ na ndaoine) a ċoṁnuiġeann i mBinn Éadair, agus tá coṫuġaḋ agus saoġal maiṫ aca, mar go ḃṡuil an t-iarc ana-ṡlúiṁṡeaċ timċeall na h-áite. Tá roinnt ṁaiṫ sriopaí sa ḃaile ḃeag leis, agus cúpla tiġ órta. Tagann móṙ-ċuid daoine ó Ḃaile Áṫa Cliaṫ ann gaċ Saṫarn is Domnaċ i siṫ an tSaṁraiḋ agus sanann cuid aca cúpla lá—ó'n Saṫarn go dtí an Luan,—agus cuid eile go ceann seaċtṁaine nó coiġ ṫiḋire. Tá bádóiṙí maiṫe san áit leis, agus is ṡéidir le duine dul amaċ ar an uisce ⁊ cuaird a ṫaḃairt ar Inis Mac Nearsan, an t-oileán beag ar a ngladoḋtar "Ireland's Eye" i mBéarla. Triúr ṡear naoṁṫa, mic Nearsan, sí Cúige Laiġean, do ċoṁnuiġ ann sa tseaċtṁaḋ aois, agus is uaṫa ṡuais an t-oileán a ainm. Áitín garḃ uaigneaċ 'ṡeaḋ é, aċ tá ṡoṫraċ sean-ċille le ṡeiscint ann. Níl éinniḋ eile ann, aċ sean-ċloiġṫeaċ, agus, ar ḃruaċ an uisce, tá uaiṁ ṁóṙ. San oileán so do coimeádaḋ, agus do scríoḃaḋ, b'ṡeidir, an leaḃar annálaċ ar a dtugtar "Sraoiḃ-ṡleasc Ḃinne Éadair."

Máire Ní Ċinnéide.

16.

A.

1. Duḃart leo ná raiḃ aon ḃreiṫ acu ar ḋul ann. 2. Ḃíodar 'á gcur i dtreo do'n ċoṁairle. 3. Ní móide aon ṡocal de'n ṡíṁinne ḃeiṫ ann. 4. Is dóiċ liom gur ġoill an ṡeoil air. 5. Ḃí sé i gcár idir ḋá ċoṁairle. 6. Ní ṡeasṙ liom ruid a ḋéanṡainn ná sanaṁaint mar a ḃṡuilim. 7. Tá a ṡort seinnte [aige].

B.

Lá broċallaċ do ċáinig maċtíre agus uan [díreaċ] ar an uair ċéadna ag ól (ċun a dtarta 'ḟáraṁ) i groċán a bí ag riġ le ḟánaiḋ cnuic gairḃ (carraigiġ). Bí an maċtíre 'na ḟearaṁ ar an áit ba ḟia ṫuar (lartuar) agus an t-uan tamall beag uaiḋ ṫíor ar ḃruaċ an tsroċáin. Bí an maċtíre ceapaiṫe ar ḃruiġin do ċur ar an uan, agus d'ḟiarfruiġ sé ḋe cad 'na ṫaoḃ go raiḃ sé (cad 'na ṫaoḃ do ḃeiṫ) ag corruiġe an uisce agus ġá ḟailiuġaḋ air i gcaoi (i dtreo) nár ḟéad sé é ḋ'ól.

"Conus soin," arsa an t-uan, "agus (ná fuil) an t-uisce ag riġ anuas uait im ṫreo-sa (ċuġam-sa)?" "Bíoḋ sin mar a ṫá," arsa an maċtíre, "claḋaire seaḋ ṫú, agus dubaṙṫas liom [ċoṁ ṁaiṫ] go raḃais ag cúl-ċainnt orm timċeall is leaṫ-ḃliaḋain ó ḟoin."

"Ḋom briaṫar ṁóide," arsa an t-uan, "ná raḃas beirṫe ar an uair sin" (ná fuil leaṫ-ḃliaḋain fós ó rugaḋ me).

"Seaḋ, a ċlaḋaire," arsa an maċtíre, "muran tusa a ḋein é, sé t'aṫair a ḋein [é], agus is mar a ċéile [doṁ-sa] é."

Leis sin do rug sé ar an uan ḃoċt. Do strac sé ar a ċéile é agus d'iṫ [sé] é.

17.

A.

1. Is ar éigin ḃáis a rug sé na cosa leis. 2. Bí (sé) de ḋíċéille air a innsint di go raiḃ sé ar ṁalairt aigne (inntinne). 3. Is dóiċ liom ná leigfeaḋ eagla ḋo a innsint dom cad a ṫáinig ar. 4. Is iongnaḋ liom a ráḋ nár ċualaís sráċt ar an nGearaltaċ. Ealaḋantóir ba ṁór cáil do b'eaḋ é. 5. O! an ḃfuil tú

ag tagairt ('á ṫagairt foin) do'n duine úd de ṁuinntir Ġearailt adubairt ná raiḃ in fna feana-Ġaoḋalaiḃ aċ daoine allta? Ollaṁ i gColáiste na Trionóide do b'eaḋ é, nárḃ' eaḋ? 6. Bíonn an dúil i ndiaiḋ na taiṫiġṫe.

B.

Ar an dtaoḃ ṫiar de Loċ Léin is eaḋ tá Paróiste na Tuaṫa, idir na Cruaċa Duḃa ⁊ an Leaṁain; na cnuic áilne ar an dtaoḃ ṫeas, ⁊ "Aḃa na bFiann" ar an dtaoḃ ṫuaiḋ de'n ṗaróiste. Dá mbeiṫeá ag gaḃáil siar ó Ċill Áirne, "ar imeall-ḃordaiḃ Loċa Léin," níl agat aċ dul ó ḋeas ṫar Ḋroiċead na Leaṁna i n-inead Leanaṁaint ar ḃóṫar Ċill Orglain, ⁊ taoi istiġ i bparóiste na Tuaṫa. Lean ort buille beag eile ⁊ beir ag na h-Acraí. Buaileann an bóṫar so go díreaċ ó ḋeas trí Ḋún Lóġ, trí Ḃearnain na Ġaoiṫe ⁊ ar súd isteaċ go Neidín.

Baile beag ana-ḋeas ar fad 'reaḋ na h-Acraí. Ó'n mbaile seo tá bóṫar ag gaḃáil siar ṫar Ḋroiċidín na Spideoige ċun go mbuaileann sé Leaba na Bó. Ó ċroir Leaba na Bó siar tá ḋá ḃóṫar, ceann ag gaḃáil siar síos coir Teampaill an Ċnocáin, ṫar Ḋroiċead íoċtraċ na Ġeadaiġe tríd an mBán-Ċluain, ⁊ síos taoḃ leis an Leaṁain go dtí Cill Orglain. An bóṫar eile ó Leaba na Bó, gaḃann sé siar trí lár na paróiste, trí Ċill Loċáin, ⁊ ṫar Ḋroiċead uaċtaraċ na Ġeadaiġe.

Beirt Ḟear.

18.

A.

1. Sin í an scríbneoireaċt is fearr d'á ḃfeaca fós. 2. Ní dailte go dtí é. 3. Éirig! tá sé seaṫraṁa

cun a ṡeaċt. 4. Ḃí timċeall (le) ḋeiċneaḃaṙ iṙ ḋaṫaḋ aġ (aṙ) an ġcṙuinniuġaḋ. 5. Ḃí ṡé aġ ḋeaṙġaḋ a ṗíoṙa i leaṫ-taoiḃ an ḃóṫaiṙ ⁊ an tṙucail aġ ġaḃáil ṫaiṙiṙ. 6. Ḃíoṙ aġ cainnt le caṙa leat an lá ṡé ḋeiṙeaḋ. 7. Ḋo léim an capall ḋe ḋṙuim an ṗalla amaċ.

B.

Ó ṫáṙla go ḃṙuilim aġ tṙáċt aṙ Ṁuinntiṙ St. Lawrence, tá ṡcéal eile aġam le h-innṙint 'na ḋtaoḃ. Nuaiṙ a ḃí Ġṙáinne Ní Ṁáille aġ teaċt ṫaṙ n-aiṙ ó Ṡaṙana, taṙ éiṙ cuaṙḋa a ṫaḃaiṙt aṙ Eilíṙ, banṙíoġan na Saṙanaċ, ṙa mbliaḋain 1575, ḋo ṙtaḋ ṙí ḋ'á tuṙuṙ annṙo. Ḃí muinnteaṙ an Ċaiṙleáin aġ iṫe a ṅoínnéaṙa agus ḃí na ġeataí ḋúnta aca. Ṫáinig ṡeaṙg aṙ Ġṙáinne agus ḋuḃaiṙt ṙí ġuṙ ḃṙeáġ an coṁaṙṫa ṡéile na ġeataí a ḋúnaḋ nuaiṙ a ḃeaḋ an ḋínnéaṙ aṙ ṙiuḃal. Ḋ'ḟonn béaṙa níoṙ ṡeaṙṙ a ṁúineaḋ ḋóiḃ ṙuġ ṙí léi an t-oiġṙe óġ a ḃí aġ imiṙt ḋo ṡéin aṙ ḟaiṫċe an ċaiṙleáin. Ṫug ṙí léi go Conamaṙa é, agus ċoimeáḋ ann é, ġuṙ ġeall an Tiġeaṙna na ġeataí ḋ'ḟáġaint aṙ oṙcailt i gcoṁnuiḋe aṙ ṡeaḋ uaiṙe an ḋínnéaṙa. Níl ann aċ ṙuim beag ḃliaḋan ó ṙtaḋaḋaṙ ḋe'n nóṙ ṙoin. Ḃí ṡáilte ṙoim ġaċ éinne a ċuiḋ ḋe'n ḋínnéaṙ a ḃeiṫ aiġe, aċ nuaiṙ ṫoṙnuiġ an tṙaen aṙ ṫeaċt iṙteaċ ċun Ḃinne Éaḋaiṙ, ḃí an iomaṙca ḋaoine aġ teaċt agus ḋoḃ' éiġean ḋo Ṁuinntiṙ St. Lawrence ṙtaḋ ḋ'á ḃṙlaṫaṁlaċt.

Máiṙe Ní Ċinnéiḋe.

19.

A.

1. Ḃí ṡé ḋíṙeaċ taṙ éiṙ éiṙiġṫe nuaiṙ a ṫána(g). 2. Ḃṙuil aiṫne agat aṙ ṁuinntiṙ Ċáṙṫaiġ? 3. Iṙ

ionghnaḋ liom a ṗáḋ ná ḟeacaiṙ é. 4. Ábair leiṙ é ḃ'ċaḃairt air iarraċt dom. 5. D'iarṙiamar ceann air, aċ d'eiriġ ṡé air ṡinn. 6. Tá gáḃaḋ againn le n-a leiṫéiḋí. 7. Ḃí ṡé 'á ḟiarṙuiġe ḋíom conuṙ a ḃíṙ.

B.

Ir ṙó-ġearṙ gur ṫáinig an duine uaṙal óg ṫar n-air aṙíṙ ⁊ a ḟuiṙ dearṁadta aige: "A Ṁóirín," ar ṙeirean, "ḟéaċ an ḃraġrá m'ḟuiṙ dom mar a ḋéanraḋ cailín maiṫ." D'imṫiġ Móirín agur ḟuair ṡí an túáille mar a ḋein ṡí ċeana ⁊ ṫug ṡí ċuige an ḟuiṙ innti. Ar go bráṫ leiṙ ⁊ d'imṫiġ Móirín go dtí an caitin. . . . "Anoiṙ," arra'n caitín, "tair i n-áirde ar an eaċ ro, ⁊ comáin leat go dtí an t-aonaċ. Taḃair cúrra na ráirce irteaċ mar a ṫugair ċeana, ⁊ nuair a ḃeir ag déanaṁ ar an ngeata ṫar n-air, beiḋ an duine uaṙal óg ag an ngeata roṁat. Ḟiarṙóċaiḋ ṡé ḋíot cad ar tú, ⁊ abair-ṡe leiṙ gur ó Ḃaile na Ḟuirpe. Tá ṡé ceapuiġṫe 'na aigne gan ṡgarraṁaint leat inoiu gan cúntar níor ḟearr 'ḟaġáil uait ná mar tá faġálta aige, ⁊ taḃarṙaiḋ ṡé amuṙ ar ḃreiṫ (89) ar ḟṙian do ċapaill. Ní ṫiocṙaiḋ roin leiṙ, aċ i n-a ionad roin 'ṡé ṙud go mbéarṙaiḋ ṡé air, ná ar do ċoiṙ, ⁊ béarṙaiḋ ṡé an ḃróg leiṙ do'n iarṙaċt roin. Ná cuir-ṡe aon truim ṙa méid ṙin, aċ comáin leat abaile, ċoṁ mear i nÉirinn ir d'ḟéadṙair é, ⁊ bead-ṙa roṁat ann.

Conċubar Ó Dearṁuṁna.

20.

A.

1. Ar ḃuail ṙiaṁ umat ṡear de ṁuinntir Aoḋa? 2. D'ḟiarṙuiġ ṡé ḋíom ar ċuala ṡiáċt ṙiaṁ ar

Eoġan Ruaḋ Ó Néill. 3. Mac do-ran 'ṡeaḋ mise. 4. Do ċeannuiġ sí na h-ógláisti seo ar ṗinginn an ceann. 5. Seo tsí leabair—bíoḋ do ġoġa agat díoḃ. 6. Tógfaiḋ sé ḋá lá uaim é 'ṡsoirint. 7. Ná dein aon ruo indiu go mbeaḋ caṫuġaḋ orst amáiseaċ i dtaoḃ a ḋéanta.

B.

Ċuaiḋ Ṗádraig ar scoil sa ḃFrainnc, ag Tours, ⁊ ḃí ann seal sá oideaċar Naoiṁ Máirtín. Nuair d'ṡill sé go h-Éirinn, ḃí sé 'na ṡagart. Ba ṁór é a urraim do sna h-Éireannaċaiḃ. Ṫuig sé a nósa ⁊ a dteanga ⁊ d'oibriġ sé go cruaiḋ de ló ⁊ d'oiḋċe ar a son ag scaipeaḋ an ċreidiṁ 'na measc. Ḃí Críostaiḋċe i n-Éirinn roimis, ⁊ naoiṁ leis, mar ḃí baint ag na h-Éireannaċaiḃ leis an Róiṁ i ḃfad sul a dtáinig Ṗádraig. Duḃartar gur (ḃa) Ċríostaiḋe Cormac mac Airt féin ⁊ go raiḃ sior an Ċreidiṁ ag Fionn mac Cuṁaill ċoṁ maiṫ. Do ṡeol an Pápa Celestín sagart anall go h-Éirinn, dár b'ainm Palládius, aċt ní airiġim go raiḃ eolas ar an nGaeḋilg aige, ⁊ ċuireadar ċum siuḃail é láiṫreaċ. Níor ṁar sin do Ṗádraig. Ṫuig sé iad ⁊ ṫuigeadar é, ⁊ ḃí an raṫ ar a ṡaoṫar, aċt níor [ḃa] gan duaḋ é.

Conán Maol.

21.

A.

1. Duḃairt sé liom mo ġoġa rud' a ḋéanaṁ. 2. Dálṫa an scéil, ar ċualaír go ḃfuil an Ḃreaṫnaċ tar éis an ḃaile ḋ'ṡágaint (tar éis imṫeaċt(a) ar an mbaile)? 3. Is dóiċ liom gur ṡeas (na) scol a ḋéanaṁ é. 4. Ṫionnlaic sé mé ar ṡeaḋ tamaill de'n mbóṫar.

5. 'Se ıſ ſeaſſa ḋúınn ná a ċéıle. 6. Ba ġeaſſ a ḋeaġaıḋ ſé nuaıſ aıſıġ (a ċualaıḋ) ſé an ḃéıceaċ aġ an ḃſeaſ [eıle]. 7. Iſ beag an ċaḃaıſ do a ċuıd aıſġıd anoıſ.

B.

"Iſ dóċa, a ṁáıġıſtıſ," aſſ an duıne uaſal, "ná ſuıl toſnuıġṫe agaıḃ aſ obaıſ an lae ſóſ." "Níl ı gceaſt, a ḋuıne uaſaıl," aſſ an máıġıſtıſ. "Bí beagán le ſáḋ agam leıſ na buaċaıllíḃ ſeo ı dtaoḃ gan ıad do ḃeıṫ aſ ſcoıl ınḋé." "Iſ dóıċ lıom go n-aıṫnıġım cuıd aca; ꝝ ſın é díſeaċ a ṫug annſo ſınn, mé ſéın ꝝ an ḃean uaſal ſo ċun leaṫ-ſcéıl na mbuaċaıllí a ġaḃáıl ı dtaoḃ an lae ınḋé." "Níoſ ṁaıṫ lıom-ſa cuſ ıſteaċ aſ do ċuıd oıbſe, a ṁáıġıſtıſ," aſſ an ḃean uaſal; "aċ ceapaım dá mbeaḋ ſıoſ agat cad do ḋeın buaċaıll aca ſo ınḋé, ná beıṫeá ċoṁ dıan oſṫa ꝝ taoı anoıſ. Muſa mbeaḋ an buaċaıll úd ṫall, ıſ baoġalaċ náċ annſo do ḃeınn-ſe ınduıu," ꝝ d'ınnıſ ſí an ſcéal do ſıíd ſíoſ, maſ aſ ſáḃáıl Seaġán a h-anam nuaıſ d'oſcaıl ſé geata an ḃóıṫſín ſoımſı ınḋé, ꝝ gan ınntı ſéın an áıt ċonntaḃaſtaċ do ſeaċaınt. "Agus anoıſ, a ṁáıġıſtıſ," aſ ſıſe, ag ſéaċaınt ıdıſ an dá ſúıl aıſ, "ſcaoıl leo an boḃta ſo." Do laḃaıſ an duıne uaſal ı gcogaſ leıſ an máıġıſtıſ, ꝝ b'é deıſeaḋ an ſcéıl (é) go ḃſuaıſeamaſ ſéın ꝝ ſcoıl na gcaılíní leaṫ lae ſaoıſe ı n-onóıſ Lae an Sıaḋaıġ.

Beıſt Seaſ.

22.

A.

1. Ní móſ dom ḃeıṫ ıſtıġ 'ſaġáıl ó'n aeſ. 2. Ċonnaıc ſé tıġ aga ḃeag uaıḋ ıſteaċ ó'n mbóṫaſ. 3. Dubaſt leıſ teaċt ıſteaċ ꝝ ċoṁ maıṫ do ḋeın. 4. Bí dıoltа

go maiṫ aige ar. 5. Ní ḟanfad níora ḟia annfo mar sin. 6. Níor b'fada bí sé ann, nuair airiġ sé an ċainnt ag teaċt ḟé n-a ḋéin. 7. Ṡíleas go raḃas séiḋ.

B.

D'imṫiġ an máiġistir air (leis) annsoin, ⁊ do ċomáin (ṫiomáin) Seaġán leis a ḃa. Do ḋein sé deiṫneas maiṫ ċun iad do ċur isteaċ sa ċoill, ⁊ d'imṫiġ sé roimis ag cuardaċ ċun go dtí go ḃfuair sé amaċ cúirt an aṫaiġ. Fuair sé eaċ agus culaiṫ airm agus éadaiġ an ċéad aṫaiġ a ṁairḃ sé, ⁊ ċuir sé uime iad ⁊ ṫáinig sé i-náirde ar an eaċ. Níor b'é a ḋearṁad a ċleiṫ a ḃreiṫ leis, mar ba ṁó an ionntaoiḃ a bí aige airti ná a h-aon arm eile. Do bí cnoc mór ár do ioir é féin agus an cuan go nduḃairt a ṁáiġistir go dtiocfaḋ an ṗiast so ċun inġean an rí 'ḃreiṫ léi, ⁊ ṫug sé aġaiḋ a ċapaill ar an gcnoc ⁊ sé ḋein an ċuain. Nuair ṫáinig sé i raḋarc an ċuain, do ċonnaic sé na daoine go léir ar ċliaṫán an ċnuic agus ar na claṫaċaiḃ, agus do ċonnaic sé uaiḋ an óig-ḃean ceangailte de ċrann a bí le h-air na tráġa: do ċomáin sé trí sna daoine go léir isteaċ. Do ṫeiċeadar ar gaċ aon taoḃ uaiḋ, nuair a ċonnacadar an imṫeaċt ċuiṫeaċ do bí sé. Níor stop sé go dtí gur ḋeaġaiḋ sé isteaċ i ḃriaḋnaise na h-óg-ṁná.

Conċuḃar Ó Dearṁuṁna.

23.

A.

1. D'aiṫin sé uiṁṫi náċ éinníḋ ṗóġanta a ṫug í. 2. Tá an ṗeas soin ag glaoḋaċ orṫ, do leig sé ṗead

ort a trí nó a ceaṫair ḋ'uairiḃ. 3. Do ḟearaiṁ ré mar a raiḃ aige, go dtána(g) ruar (ċuige). 4. Do léim ré le h-áṫar toirc é féin a ṫoġaḋ ṫar éinne eile. 5. Ní beag duit a luaiṫe a ḃeiḋ a ḟior roin agat. 6. Cá mbeiḋ ar dtriall tráṫnóna indiu? 7. Táim ċun cúpla mí (raiṫe) 'ṫaḃairt san Eilḃéir.

B.

Ardoiḋċe amáireaċ a ṫiocfaiḋ sé. Is dóiċ leis gur ar uair an ṁeaḋon-oiḋċe ardoiḋċe amáireaċ a ḃeiḋ an aimsir caiṫte. Ní ḃeiḋ an aimsir caiṫte go ceann ċeiṫre h-uaire 'ċloig 'na ḋiaiġ san. B'é an marġaḋ, sé ḃríġ na mionn, an sparán do ḃeiṫ agat-sa ⁊ é 'ṡan-aṁaint agat, trí bliaġna déag slán. An lá úd a ċuaḋair ar an aonaċ ag ceannaċ capaill agus bó bainne do tóġaḋ uait an sparán, agus bí sé ar do ṡeilḃ-se ar feaḋ ċeiṫre h-uaire 'ċloig. Mise a ṫóg uait é. Ṫóġar é a gan ḟior dó-san. Dá gceannuiġṫeá an bó nó an capall an uair sin, agus airgead do ḋíol ar an gceannaċ, bí an marġaḋ bristé agat, agus nearṫ dó a ṫoil d'imirt ort. Nuair a ċonac-sa an fuadar a bí fút do ṫóġar uait an sparán i dtreo dá gceannuiġṫeá nár ḃaoġal go ndíolfá. Is ċun leaṫair a ċeannaċ a fuarair an t-airgead. Tá sé ag faire ort roiṁ ó ṡin féaċaint an gceannóċṫa aon rud aċ leaṫar air.

An t-Aṫair Peadar.

24.

A.

1. Ní raḃar riaṁ ċoiṁ mór gáḃaḋ leat is táim anois. 2. Do rug sé ar an oro; ḃain caraḋ ar ⁊ ċuir

de ċaiṫeaṁ é ar fo go dtí * an gcarraig ḃáin fin. 3. Sa trliġe ḋóiḃ, caraḋ orṫa ftíḃard leis an dtiġearna talṁan. 4. "Bíoḋ foin agat," ar feiṡean, "de ḃarr do ḋroċ-ṁúinteaċta." 5. Do ċuir ré fcread ar ċúċa ṗéiḃ mar ḋein an ṗear eile. 6. Ar ċuir (ċaiṫ) ré an ċloċ an ṗaid ċéadna leis an gcarúr. 7. Dubairt ré leis breiṫ (ġreim a ḃreiṫ) ar an roṫ ⁊ gan leigint do caraḋ an ṗaid a ḃeaḋ ré ag dul ṫairis.

B.

Do ṫáinig lá fneaċtaiḋ fa ġeiṁreaḋ. Do ċaiṫ Seaġán gaḃáil amaċ ag comáint a ġaḃar, aċ nuair a ċonnaic ré gur ṗan an fneaċtaḋ ag tuitim do riṫ ré aḃaile ⁊ d'ṗág ré na gaḃair 'na ḋiaiḋ. Amaċ fa lá, nuair a ċonnaic a ṁáṫair ná raiḃ aon dealliraṁ ftor ag an fneaċtaḋ, dubairt sí le Seaġán dul ⁊ na gaḃair 'ṗeircint. Do ċroiṫ ré a ṡlinneáin ⁊ dubairt ré go raiḃ an uain ana-ṗuar. Dubairt sí leis breiṫ ar a ċóta mór ⁊ í † 'ċaraḋ timċeall air féin ⁊ na gaḃair a ṫaḃairt leis far a múċṗaí iad fa fneaċtaḋ. Do ṫóg Seaġán leis a ċóta mór ⁊ d'imṫiġ ré, ⁊ amaċ ar ṗuaid na bpáirceanna leis, ar lorg na ngaḃar. Do ḃuail uime, i gceann de fna páirceannaiḃ, gallán mór fada 'na ṗearaṁ, ⁊ níor aiṫin ré an gallán, toirc an fneaċtaiḋ a ḃeiṫ 'á ċáṫaḋ air, ⁊ do ṗaoil ré gur duine ḃí ann. Do ḋein ré ar an ngallán ⁊ do ḃeannuiġ ré ḋó. ⁊ d'ṗiarruiġ ré ḋe cad é an donar a ḃí air agus ḃeiṫ 'na ṗearaṁ annroin, a leiṫéid reo de lá fneaċtaiḋ. Níor laḃair an gallán focal. "Mo ṫruaġ ṫu, a ḋuine ḃoiċt," arra Seaġán, "is dóċa go ḃfuilir leaṫta ag an ḃfuaċt."

Conċubar Ó Dearṁuṁna.

* In Munster go dtí is usually construed with the dative case.

† The feminine pronoun is used, since caróg, the usual word for a *coat*, is *feminine*.

25.

A.

1. Do leiġir mé 'ġoirtuġaḋ. 2. D'ḟiafruiġ ré ḋíom air ṁór a bí uaim. 3. D'ḟiafruiġeadar ḋínn gan é 'ḋéanaṁ. 4. Dubairt sé nár ṫeartuiġ uaiḋ a leiṫéid de rud. 5. Ní féidir liom gan beiṫ sásta. 6. Dubairt go seiríobhrainn a seaċt n-oiruid sin (seaċt n-oiruid an méid sin). 7. Táim ad' ċur ċun an iomarca tríoblóide.

B.

An fear a bí ar an dtaobh eile de'n ní, bí gruaig ḟada liaṫ air leis, agus bí súnna óir ar a ċeann ag coimeád na gruaige siar d'á éadan, agus bí féasóg ḟada liaṫ air, díreaċ mar a bí ar ḟear na cláirsiġe. Aċ ba ṫruime agus ba ṁó d'ḟear é go mór ná fear na cláirsiġe. Bí Saoḃ ag taḃairt na rudaí sin go léir fé ndeara agus í ag gaḃáil an t-úrlár suas fé ḋéin an ríġ. Nuair a bí sí i ngiorraċt ċúig slata, nó mar sin, dó, do stad sí. "Druid tamall eile **a i n í o r**, a inġean ó," arsa an rí. Níor ċuir sí cor di. "Druid **a i n í o r**. Ná bíoḋ ceirt orit," arsa 'n rí. "Druid **s u a r**. Níl aon rud le h-imṫeaċt orit," arsa fear na tuaġa léi, i gcogar. Níor ḋéin sí aon ḃlúire aṁáin aċ a clóca do sgaoileaḋ siar síor di agus dul de léim i ḃféasóig an ḟir ṁóir a bí ar láiṁ ċlé an ríġ agus díruiġeaḋ ar an ḃféasóig do stataḋ, fé mar ḋéin sí le fear an ḃramaiġ, oiḋċe an aonaiġ. An darna tarang dár ḃain sí ar an ḃféasóig, do ġluair léi i n-aon sgraiṫ aṁáin, ioir ḟéasóg agus gruaig agus súnna óir, agus cé beaḋ ann 'na steiliḃeaṫaiġ aici aċ an Síogaiḋe macánta!

An t-Aṫair Peadar.

26.

A.

1. Tá ré páirpéir i n-earnaṁ orainn. 2. Ná bí am ṁoilliuġaḋ! 3. Do ṙín ré ar an dtulg ⁊ ba ġearr gur ċuir a ċodlaḋ air. 4. Do ḃain an liaiġ (doċtúir) a ċor de. 5. Ṫug ré an cor céadna ḋóiḃ a ṫug ré do'n ċuid eile. 6. Ṫug ré cuireaḋ dinnéir dom. 7. Do ġaḃadar ṫar ṫiġ go raiḃ a ḋorar ar orcailt (ar leaṫaḋ).

B.

"A Ḋoṁnaill," arra Séamar an oiḋċe rar ar ċuaiḋ ré ag obair, "cad é an méid airgid do-ġeoḃad ra ló, agur cad é an raġar oibre ḃeiḋ agam?" "Deiċ rcillinge ra ló," arra Doṁnall, "agur ní ṫaḃarfad aon tuairirc ar an obair duit, mar ir fearr liom leigint duit féin í 'ṫárṫáil agur anroin féadfaiḋ tú do ḃreiṫ féin do ṫaḃairt uirṫi." "Ná dubraír," arra Séamar, "i rcríḃinn do ċuirir ċun t'aṫar go raiḃ deiċ rcillinge fiċead ra ló agat, agur mura mbeaḋ an rcríḃinn rin b'ḟéidir ná beinn annro indiu." "Mo ṫruaġ mór tú," arra Doṁnall. "Ċuireas an tuairirc rin ċun m'aṫar ċun mirniġ do ċur ar an nduine mboċt. Níor ṁaiṫ liom fior do ṫaḃairt dó ar an gcruaiḋ-ḟaoġal atá ag fearaiḃ oibre ra dutaiġ reo, mar ċuirfeaḋ ré buaḋairt ṁór air a aiṫint go raḃar ag obair ar nór capaill gaċ lá ó ḟágar talaṁ na h-Éireann. Tóg mo ċoṁairle agur cuir fior ar airgead go dtí t'aṫair, agur imṫiġ abaile ċóṁ tapaiḋ ⁊ ir féidir leat é. Dá mbeaḋ aon dul agam-ra ar an oiread airgid do ċur le ċéile agur do ḋíolfaḋ ar mo ḟliġe go h-Éirinn, ir gearr a beinn ra tír reo."

Ar maidin amáireaċ ḃíodar 'na ruiḋe roiṁ a cúig a ċloig agus ḃíodar ag obair ar uair a ré. Ḃí Séamar ag taḃairt martaoil ar a ḋrom ó'n ṙráid ruar ceiṫre dréimire, agus ḃí ṙiċe ṙunga inr gaċ dréimire. . . . . Timċeall a h-aondéag a ċloig ḃí ré níor mó ná leaṫ-ṙliġe ruar an ceaṫraṁaḋ dréimire nuair ḟleaṁnuiġ ré 7 ṫuit ré anuar trí h-urláir 7 buailead ar a ḋrom é ar an urláir íoċtaraċ. . . . . D'ullṁuiġ an ragairt ċun báir é, 7 anroin do creíoḃ ré aḃaile mar leanar.

Míċeál Ó Raġallaiġ.

27.

A.

1. Raiḃ an bord leigṫe amaċ nuair a ṫángaír? 2. Dubairt ré go mb'ḟéidir gurab é reo an ball. 3. Ḃíonn an ḟuaċt ċoṁ géar roin i dTír an Éirc go gceanglóċaḋ do ṁéireanna de ḃlúire iarainn, dá mbainfeá leis. 4. "Ní ḋéanfaiḋ roin an gnó aċ ċoṁ beag," arsa mise. 5. Ċuir ré ag siṫ le ḟánaiḋ an ċnuic ríor mé. 6. Ċuireas scéala ċuige (ag tsiall air) go raḃas ullaṁ. 7. D'iarr ré ar an dtriaṫ caḃruġaḋ leis ċun buaċtaint ar a naiṁdiḃ.

B.

Duine saoġalta doḃ' eaḋ ar dtúir é, agus biṫeaṁnaċ ab eaḋ é. Agus is aṁlaiḋ a ḃíoḋ sé amuiċ ardoiḋċe ag goid, le solas na gealaiġe. Seaġán ab ainim dó, agus do tugaḋ Seaġán na Gealaiġe mar leas-ainim air ar an ngoid. Ḃíoḋ sé i mḃóṫar na mḃró, ag faire ar ḋaoinib a ḃíoḋ ag gabáil an bóṫair déanaċ san oiḋċe, agus ġá robáil. Fé ḋeire do ṁairiḃ sé duine ann oiḋċe ḋorċa, agus fé ċeann

tamaill duine eile. Anran ṫánadar a nodoine muinteardha ran agur ċuadar i bfolaċ i n-aice an bóṫair, agur nuair a bí ré amaċ go maiṫ ran oiḋċe d'imṫiġ duine acu amaċ ar an mbóṫar agur do leig ré air beiṫ ar meirge. Bí Seaġán ag fairge, leis, agur nuair a ċonaic ré an fear meirge, dar leis féin, do léim ré amaċ agur ṫug ré fé. Anran do léimeadar go léir amaċ agur do marbaḋ "Seaġan na Gealaiġe." Agur ar ran amaċ do ċíṫí an rprid i mBóṫar na Bríd, agur do lean "Seaġán na Gealaiġe" mar ainim ar an rprid;

An t-Aṫair Peadar.

28.

A.

1. Ṫug ré leis a beirt ṁac ba ḟine. 2. Do ċuala triáṫ ṫairis, aċ ní ḟeaca riaṁ é. 3. Ċonnacamar é ⁊ é ag déanaṁ ar an dtiġ. 4. Ċuir rí amaċ reirbíreaċ ḟéaċaint cad é an raġar duine é. 5. Do riṫear irteaċ 'á innrint do cé bí ann. 6. Driuid riar! (riar leat). 7. D'ḟágar ra baile é mar dob' ós liom é.

B.

"Ní ḟuilim deiṁniġṫeaċ air rin i n-aon ċor. Bí an feall riaṁ inr na Sarannaċaiḃ," arsr an gaba, ag caraḋ a ċeap-óirid agur ag tiomáint rprréaċa dearga ar barra iarainn do bí ar an inneoin aige. "Deirimre leat, a Diarmuid, go gcaiṫfear iad do léaraḋ ar an gcuma roin." "Ambár, a Ṫaiḋg, ní gábaḋ iad do bogaḋ ra teine ar nór an iarainn rin," arsr an ragart. "Ir cuma ra deaṁan liom-ra conur do bogfar iad aċ go mbogfaid riad leo an poll amaċ uainn," arsr an

gaba: "Bain an ċluar ḋíom," arra Diarmuid, "gur gearr go mbogfar iad." D'ḟéaċ an fagart amaċ fé'n gcuan trí ḋorar na ceardċan. "Táim ag éirteaċt le cainnt de'n tragar roin ó ḃíor am ġairfún," ar feirean. "Níor ṫángadar ar n-air fór agus ní ḋóiċ go dtiocfaid riad go bráṫaċ aċ ċoṁ beag. Tá na milte fear imṫiġṫe ċun na Fraincne ir ċun na Gearmáine lem ċuiṁne, agus cad tá d'á ḃarr againn, ná fór aca féin? Marḃuiġeaḋ na milte móra aca i gcogaíḃ na Fraincne le brair agus daṫad bliaḋan agus tá Máire Teréir ar lorg a ṫuilleaḋ aca orainn indiu. An bliaḋain seo, 'r an bliaḋain seo ċuġainn bíonn riad le filleaḋ, aċ ní ḟilleann aċ foṫ-ċeann aca, agus cad a bíonn uaiḋ rin féin? Tugtar céim éigin íseal ḟuarać sa n-arm ṫall do agus seoltar anall é 'na ṗéacóig le ribíní agus Franncaċ nó duine deorata le n-a ċoir agus meallaid riad leo le n-a gcuid éiṫiġ na h-amadáin ċun a marbṫe."

Conán Maol.

29.

A.

1. Ċuir sé a ṁac 'á iarraiḋ uirṫi filleaḋ. 2. Ċonnaic sé an long (7 í) ag gaḃáil ṫairis sé lán an treoil. 3. Ní ḋéanfainn aon ṗioc de mura mbeaḋ tu. 4. Ba ġearr gur ṫuit mo ċodlaḋ orm mar ḃí codlaḋ orm. 5. Ṫáinig sé mar a raḃar. 6. "Tá sé annsoin ṫuar (ṫuar annsoin)," arra mise, 'á ṫearráint (do). 7. Dubairt sé go mb'ḟéidir go mb'ḟearr é 'ḟágaint mar a raiḃ aige.

B.

Gaċ Doṁnaċ agus lá saoire ar an bṗaiṫċe i mbéal (ar aġaiḋ) an tréiṗéil agus ar na sgonnṗaiḃ (claḋ-ṫaċaiḃ) ṫaṗiṫ ṫimċeall (móṗ-ḋtimċeall) iṗ ṗéiḋiṗ leat muinntiṗ an ċeanntaiṗ d'ṗeiceál (d'ṗeiṗcint) i dteannta ċéile ó gaċ ceáiṗd (aṗ gaċ áiṗd) roiṁ an Aiṗṗeann agus i n-a ḋiaiḋ. Sin é an áit a (go) mbíonn an ṗiosga agus an ċaiṗmiṗt i dtaoiḃ gaċ ṗud ṗaoi luiġe na gréine, agus iad 'na luiġe ar an bṗéaṗ glas (nglas) nó 'n-a ṗeasaṁ 'na bṗáinníḃ ag ṗaġáil agus ag taḃaiṗt na nuaiḋeaċta i dtaoiḃ ċúṗṗaiḋe an tṗaoġail.

Inṗ an réiṗéal ṗéin i n-imṫeaċt an Aiṗṗinn bíonn iomċaṗ na ndaoine diaḋa deaġ-ṁóideaċ, agus ṗá (i n-) am na coiṗṗeasga bṗiṗeann a n-uṁnaiġe amaċ 'n-a ċṗónán íṗeal; áṗduiġṫeaṗ na ṗúile le diaḋaċt; buailteaṗ an t-uċt agus iaṗṗṫaṗ maiṫeaṁnaṗ aṗ Ṫiġearna na Ṫṗócaiṗe i nGaeḋilg ḃinn aoiḃinn aṗ ṗon na bṗeacaiḋṫe. D'ṗeicṗeá (ċíṗeá) na paiḋṗíní taṗṗaingṫe amaċ ⁊ an ċṗoiṗ ḃeannuiġṫe go geanaṁail ġá pógaḋ ag gaċ duine i gcuiṁne aṗ ṗáiṗ áṗ dTiġearna. Gaċ Doṁnaċ bíonn ṗeanmóiṗ (ṗeanamóin) Ġaeḋilge inṗ gaċ ṗéiṗéal a ċuiṗeaṗ (ċuiṗeann) go minic na daoine ag ṗilt (ṗileaḋ) na ndeóṗ, agus iṗ minic i ṗiṫ na ṗeaċt-ṁaine a cluinteaṗ (cloiṗteaṗ) tṗáċt uiṗṫi ag muinntiṗ na háite. Taṗ éiṗ an Aiṗṗinn ṗeicṗiḋ tú (ċíṗiṗ) ṗoinnt de na (ṗna) ṗean-daoine ag taḃaiṗt Tuṗaṗ na Cṗoiċe (Tuiṗiṗ na Cṗoiṗe) ṗa réiṗéal agus na malṗaiġ óga (an t-aoṗ óg), iṗiṗ ḃuaċaillíḃ iṗ ċailíníḃ 'na mbuiḋeantaiḃ i dteannta ċéile ag ṗoġluim an Teagaṗg (Teagaiṗc) Ċṗíoṗtaiḋe, aṗ ṗeaḋ uaiṗe [an ċluig] taṗ éiṗ an Aiṗṗinn.

Míċeál Breaṫnaċ.

30.

A.

1. Is amlaid a bí eagla a dóitin air roimpi. 2. Bí sé ag léimriġ mar a beaḋ duine buile ar fuaid an treomra. 3. Ċonnacamar beirt aoḋairí (aoraiḋte) [tamall] uainn. 4. Cad é an tseo 'nar imṫiġeadar? 5. B'ḟiú ḋuit dul ag féaċaint orṫa. 6. Iarr rud le n-a ite uirṫi. 7. Tá trí coróineaċa aige le faġáil de barr an lae.

B.

Bíor ag teaċt abaile ó Ċorcaiġ aréir agus ṫáinig bean éigin isteaċ sa trucail ċúġam, ġá leigint uirṫi gur sprid í, go raoraiḋ Dia sinn! Ċuir sí a láṁ isteaċ am brollaċ. Ċeap sí mo ċuid airgid do ḃreiṫ uaim, aċ níor éirig léi. Ní ḟeadar cad é an gnó beaḋ ag sprid d'ór ná d'airgead. Do luiġear greim ar an láṁ. Ba ġreannṁar an sprid í agus láṁ fola agus feola uirṫi! Ċeapar greim a ċoimeád uirṫi agus í 'ḃreiṫ liom abaile ċun go mbeaḋ a ḟior agam cad é an fáġar an sprid. Aċ bí sí ró-ṫaraiḋ dom. Do ṡnap sí uaim an láṁ agus do léim sí ar an trucail amaċ. Do ġluair an rioṫ ar a ceann. Ní raiḃ leiġear agam-sa air sin. B'é leaṁnuġaḋ Dé, molaḋ go deo leis! nár marḃuiġeaḋ láiṫreaċ í. Aċ is dóiċ liom gur ċuir an méid sin a dóṫain de ḟionóir uirṫi an tusar so. Ní ḟeadar cé h-í ná cé 'no díoḃ í, aċ má airiġim an cleas san 'na diaiġ airír nó má ġeiḃim naḋarc mo ṡúl uirṫi amuiċ ná i mbaile, taḃarfad suas do'n dlíġ í.

An t-Aṫair Peadar.

31.

A.

1. Ná tair go dtí foin. 2. Do fhíoḃ ré an oireaḋ céadna leis an lá roimis sin. 3. Ṫáinig ré le linn ghréine a ḋúl ré. 4. Sin é an leaḃar a ḃí agam 'á léiġeaṁ indé. 5. Féaċ an ḃréadhá deireaḋ 'ċur leis sin. 6. Ċoṁ maiṫ do ḋein ⁊ anfhoin d'imṫiġ sé air aḃaile. 7. Is feasir é seo ná ar léiġis de leaḃraiḃ.

B.

Ḃí an ġléas teinntireaċ ṫíos sa seomra so, agus an ḟaid do bíodar ag gaḃáilt do'n ḃiaḋ, do ḟleaṁnuiġ sí i n-aice leis. Annsoin do ċuir sí teaċtaireaċt go dtí beasaic na bhfíléirí do ḃí deiċ míle ar an áit; aċ ṫug ceann de sna gaduiġṫiḃ ré ndeasa í agus do shrac sé ar an áit í. Aċ ḃí an teaċtaireaċt curṫa ċun siuḃail áṁṫaċ, cé is nár ḟaoileadar é. Ní raiḃ an suiséar caiṫte i gceart aca nuair duḃairt an ceann (treoir-aiḋe) léi an áit siar a raiḃ an t-airgead do ṫairbeáint dóiḃ; agus ruad nár loċt uirṫi ní duḃairt sí fair 'na gcoinniḃ, aċ siuḃal amaċ rómpa. D'imṫiġ sí tré halla agus suas staiḋre, agus i mullaċ an staiḋre seo, ḃí seomra an airgid. Ḃain sí an glas ar (de) an doras ṁór iarainn le h-eoċair ṁóir. Aċ d'á ṁéid é an neart do ċuir sí 'na ċoinniḃ ċun é 'ḟáṫaḋ isteaċ, ní ġéallfeaḋ sé ḋi. Do ṫriall sí arís agus arís eile é, aċ níor ḃ'aon ṁaiṫeas é. . . . D'iompuiġ an ceaṫras timċeall láiṫreaċ agus ċuireadar a norom leis an nduras, agus má ḋeineadar, do ċuir sise a méar le cnaipe beag a ḃí ráiṫte sa ḃfalla i n-aice léi, agus isteaċ leis an nduras ċoṁ h-obann sin nár ḃraiṫ na péicí faic go dtí go raḃadar go léir coranáiride istiġ

1 lár an treomra. Leis sin, do scaoil sí leis an gcnaipe aníos, agus do dúnaḋ an doras de ṡnas, is an ceaṫras 'na bpríosúnaiḃ istiġ.

Sáoraiġ na Léime.

32.

A.

1. Ḋein sé séiḃ mar adubairt leis. 2. Ċuadar a dtriúr aḃaile. 3. Do léim sé as a ċorp ⁊ do ruġ barróg air. 4. Nílim ċun aon díoġḃála 'ḋéanaṁ d'éinne agaiḃ. 5. Ċuaiḋ sé 1 gcogaḋ annsoin le Rí na Spáinne a d'iarraiḋ an t-oileán (an oileáin) so a ḃaint de. 6. Ċaiṫeadar síos le saill é. 7. Rugas air le linn éirġṫe de ḋruim an ṡalla ḋo.

B.

Láiṁriġ Cuit an t-oird mór. "Cuirfead le h-aon agaiḃ é seo." Ċaiṫ sé an t-ord go h-ana-ṁaiṫ, aċ buaḋaiġ triúr nó ceaṫras de ṁuinntir Ṡúilleaḃáin air. "Ní ḃéarfaid an barr uainn go deo," arsa Cuit. "Níl fear i n-Éirinn ná buaḋfaḋ Mac Coll air, agus cuirfeam fios ar bord air láiṫreaċ." Oifigeaċ luinge dob eaḋ an Mac Coll sein; fear ruaḋ glas-súileaċ, cumasaċ, as oileánaiḃ iarṫair Alban; drom air ċoṁ leaṫan le coṁlainn agus cuisleanna seaṁra, cruaḋa, clúṁaċ aige. "A ṫiarcais, náċ é an ṗleist é! Is fuasaċ naċ ḃfuil sé ċoṁ deaḃraṫaċ le Mac Fíngín Duḃ féin," arsa cuid de sna mnáiḃ. Nuair do noċtuiġ Mac Coll a ḃráġaid agus a cuisleanna i gcóir an uird, ċuir mná agus fir na tuaiṫe liúġ arda le h-aġaiḋ mirniġ do ċur air, agus ḃuail na maisnéalaiġ a mbosa mar an gcéadna. Níor ġáḃaḋ ḋóiḃ sin, mar

ar an dtríomad h-iarracht ċuir ré an t-oird ra ġearrad do ġníd (ḋein) Pilib Ó Súilleabáin, an t-iomaidċeoir toraiġ, agus ar an gceaṫramad h-iarracht ṫiomáin ré é slat ṫairis. Ḃain Pilib carad eile agus carad eile fós ar, aċ cé go raiḃ sé ag dul i ḃfeaḃas ní raiḃ maiṫ dó ann, mar ċuaid Mac Coll i ḃfeaḃas leis. Ċuir na mairnéalaiġ an ciaċán ordṫa féin ag béicíġ, agus ṫógadar Mac Coll ar a nguailnib síos ⁊ suas an bán.

Conán Maol.

53.

A.

1. Ċuaid sé sa ḃFrainnc mar a raiḃ a ḋearḃráṫair 'na ċomnuide. 2. Ḃí sí go h-áṫarać 'na ṫaoḃ. 3. Raġad annsoin séaċaint an ḃriul a aṫair ⁊ a luċt leanamna 'na mbeaṫaid sós. 4. Ḃaineas an leaḃar de le linn tosnuiġṫe ar é stiaradh [ḋo]. 5. Ḃuaḋad ar na Franncaċaiḃ sa ċaṫ soin. 6. Ḃí lampa ar laraḋ ar an mbord. 7. Ċaiṫ (scaoil) sé saiġead leis an éan.

B.

Go deimin, a Ṡiobán, ní ḟéadfainn a innsint duit cad é an ċuma 'na raiḃ m'aigne ó'n oidċe sin go dtí an lá úd a ċuaid sé siar 'ġá innsint dom go raiḃ ceangal éigin idir é féin agus Dia, agus nár ḃféidir dó póraḋ. Ṫuigeas anfan gur dóċa gur ḃ'é an ceangal san a ṫug an buaid dó ar an sprid. D'airiġeas riam, daoine a ḃíoḋ taḃairṫa suas mar sin ar fad do Dia, go mbíoḋ buaid acu ar an anspridh. Nuair a inis sé dom go raiḃ ceangal i láṫair Dé air

gan póraḋ ċoiḋċe, do ġlacar i láṫair Dé an ceangal céadna. Agus féaċ, a Ṡiobán, ní túisge ġlacar ná ċeapar gur ṡcar pé drioċ-níḋ a bí am aigne liom ar an neómat san. Ċonaicír féin an ċuma 'na riabar an lá úd ḋ'iarar ort beart áirṁṫe a ḋéanaṁ dom. Nuair a ċuiṁniġim air anoir, ceapaim am aigne naċ foláir nó bíor ar mo ṁeabair rud éigin. Ṗé rud a bí orm, tá sé imṫiġṫe glan—buiḋċar mór le Dia na glóire d'á ċionn.

An t-Aṫair Peadar.

34.

A.

1. Múċ an ċoinneal. 2. Rug sé leis (ṫóg sé) an uile ṗinginn d'á raiḃ sa ṁála. 3. Cúiteoċad leat an ṁaiṫeas a ḋeinis dom. 4. Nuair a bí deireaḋ leis an gcuirm ċeoil, do ṫángamar go léir abaile. 5. Ṫairg (ṫarraing) sé raol dom. 6. Ḃí sé i bṗeirg ṁóir i dtaoḃ an tarcuisne a bí faġta (faċta) aige. 7. Ċonnacamar an fear óg 'ár leanaṁaint.

B.

Bhíreann an taoide d'ḟearaiḃ Gaeḋealaċa amaċ orṫa—clannmaicne fear Luimneaċ, larair 'na ṡúilib agus fuinneaṁ 'na ngéagaiḃ, faoḃar ar a ḃriaclaiḃ, a gcroide ag bruċṫaiġ le gráin. Stealladh na Saranaiġ pléir orṫa. Cloistear ṫré ḋeataċ an ṗúdair gleo na gcéadta fear. Cloistear "Cuiṁniġiḋ ar Luimneaċ is ar ḟeall na Saranaċ!" Agus 'na ḋiaiḋ sin ní ċloistear aċ earcaini is mionna is uaill, mar tá na sluaiġte i n-aċrann ag feanaḋ a ċéile agus ag luascaḋ amaċ is isteaċ, na sleaġa geala dearg

go leor anois ġá roraḋ ṫré earnaċa teanna agus cliaḃlaiġ. Bririu na Saranaiġ ré ḋeireaḋ le ránaiḋ an ċnuic agus ríoṁarann na h-Éireannaiġ tríoċa ar nór na tuile. Ġníḋeadar (ḋeineadar) bearna ḋearg ṫré ḋíorma calma Saranaċ darab ainm, "Gárda na Glaire Fuaire." Ċuir an méid do bí rlán de'n díorma roin iad féin i n-eagar ré ḃun an ċnuic agus ḋiuideadar leo go tuirreaċ, tnáiṫte. Do lean na h-Éireannaiġ orṫa ġá raobaḋ. Ċonnaic cor capall Franncaċ iad agus i n-inead rcaoileaḋ irteaċ 'na mearc 'ré do ḋeineadar ná iompáil ar na h-Eireannaiġ, mar a bí a leiṫéid rin de ṁearḃall agus d'eagla ar na Franncaiġ ná raiḃ ḟior aca cé'r b'é an naṁaid ná an cara. Do réideaḋ an rtoc ré ḋeireaḋ agus do coirceaḋ na capaill Franncaiġ úd.

Conán Maol.

35.

A.

1. Ḃí dúbailt na rliġe curṫa ḋínn againn. 2. Cad é an gnó a ḃeaḋ agat-ra ḋe? 3. An ḃfuil a ḟior agat cá ḃfuil mo ṫriall? 4. Ṫáinig ré irteaċ ra reomra mar a raiḃ a aṫair 'na ḟuiḋe. 5. Póirre ċuṁang ḋorṫa 'reaḋ bí mar ḋul irteaċ ċun an tiġe. 6. Do leigeaḋ an cliaḃ ríor le faill go raiḃ míle tríoġ ar aoirde innte. 7. Duḃairt ré, má ṁairreaḋ ré, go mbeaḋ ré ṫar n-air i gcionn bliaḋna.

B.

"A Ċúċulainn," ar reirean, "a ríġ-laoċ na h-Éireann go léir, ir maiṫ atá ḟior ag na fir ir tréine i nÉirinn ná fuil aon ḃreiṫ ag aoinne acu ar

ḋul i gcomóṗtaṗ leat-ṗa. Iṗ maiṫ atá ḟiop ag Ulṫaiḃ an gníoṁ a ċeipean oṗṫa-ṗan i n-aonḟeaċt go nḋéin-ean tuṗa ad aonaṗ é. Iṗ maiṫ atá a ḟiop acu náċ ḟéidiṗ éagcóiṗ a ḋéanaṁ aṗ an ḃṗeaṗ iṗ laige, maṗ go gcuiṗḟá-ṗa an ceaṗt i ḃṗeiḋm d'aiṁḋeoin niṗt Ulṫaċ uile dá gcuiṗḟaí ċuige ṫu."

"Cad dó go ḃṗuiliṗ ag tagaiṗt na cainte ṗin go léiṗ, a Ḃṗicṗiu?" aṗṗa Cúċulainn.

"Iṗ eol duit, a ṗíġ," aṗṗa Ḃṗicṗiu, "ná beiḋ aṗ mo ċumaṗ-ṗa ḃeiṫ iṗtiġ aṗ ball nuaiṗ a ḃeiḋ an ḟleaḋ ṗo dá caiṫeaṁ, agus ṗud áiṗiġṫe a déaṗḟinn an uaiṗ ṗin leat-ṗa ní ḟoláiṗ dom é 'ṗáḋ anoiṗ nó é 'ḟágáilt gan ṗáḋ."

"Abaiṗ anoiṗ é, a Ḃṗicṗiu," aṗṗa Cúċulainn.

"Tá mo ṫiġ nua déanta agam," aṗṗa Ḃṗicṗiu. "Tá ḟleaḋ olaṁ agam do laoċṗa agus do ṗíoġṗa Ulaḋ. Tá Conċuḃaṗ féin ag teaċt ċun mo ṫiġe, ċun na ḟléiḋe ṗin do ċaiṫeaṁ am ṫiġ-ṗe, i ḃṗoċaiṗ na n-uaṗal iṗ ḟeáṗ a ḃí i gCúig Ulaḋ ṗiaṁ. Tá cuṗamíṗ olaṁ agam le taḃaiṗt do'n laoċ iṗ ḟeáṗ a ḃeiḋ ṗa ċuideaċtain ann. Do ṗéiṗ mo ḃṗeiṫeaṁantaiṗ iṗ tuṗa an laoċ ṗan agus iṗ duit-ṗe ba ṁaiṫ liom an cuṗamíṗ do ṫaḃaiṗt."

An t-Aṫaiṗ Peadaṗ.

36.

A.

1. Ċuiṗ ṗé ḟaoḃaṗ aṗ an ṗciain (ṗcin). 2. Tá ṗúil agam go ḃṗuil ṗé déanta agam ċun do ṫoile. 3. Ṫug ṗé doṗoċ-ṁúinteaċt uaiḋ. 4. Taiṗ ċuġam i leiṫ. 5. Ḃíoḋ ṗoin agat de ḃaṗṗ do ċeannḋánaċt[a]. 6. Téiṗ[iġ] amaċ ḟéaċaint cad tá uaiḋ ṗiúd. 7. Ḋṗuid ṗé leiṗ an doṗaṗ.

B.

Ba ġeapp go paḃaḋap buailte leip an gcoill. Staḋaḋap annpoin agup ṫugaḋap tamall ag éipteaċt pé ċiuineap na h-oiḋċe. Bí tpom-ḟuan ap gaċ aon níḋ beo. Níop aipiġeaḋap géim ó ḃó (ḃuin), ná pceaṁ ó ṁaopa, gáġapłaċ ó ġé, ná peaḋ ó éan mapa. Níop aipiġeaḋap aon giuġ ap aon níḋ ḋáp ċpuṫaiġ Dia aċ aṁáin an peilṫeán pléiḃe a ḃí ag cantaipeaċt pan uaigneap, agup an leoiṫne lom-ḟuap de'n ġaoiṫ aniap a ḃí ag éiġeaṁ i n-uaċtap na coille, map a ḃeaḋ ḃean pióe ag caoineaḋ na mapḃ. Ċuip na Saranaiġ luċt bpaiṫ i dtpeo na coille. Ba ġeapp gup ḟilleaḋap-poin agup pcéala aca go ḃpeacaḋap na capaill 'na luiġe ap imeall na coille agup náp ḃeag leo-poin de ċoṁapṫa an Suiḃneaċ agup a ċomplaċt a ḃeiṫ iptiġ pa ċoill. D'opdouiġ Uilmot, b'in é an capṫaen a ḃí ap na Saranaiġ, d'opdouiġ pé d'á ḟluaġ aipm éaluġaḋ timċeall na coille, cuid aca ap an dtaoḃ ṫuaiḋ di, agup cuid acu ap an dtaoḃ ṫeap go dteangṁóċaidíp ap a ċéile inp an ċeann ṫiap de'n ḃeapnain agup ḃeiṫ ollaṁ ċun an éipliġ nuaip a ġeoḃaidíp an focal uaiḋ féin le h-éipġe lae.

Bí an Suiḃneaċ agup a ċomplaċt ag cup a dtuipre ⁊ a gcodlaḋ díoḃ, ⁊ gan dá ndíon ap ḟuaċt na h-oiḋċe aċ an ċoill ċlúṫaip. Ba ḃeag an ċoinne a ḃí aca ⁊ iad ag pocpuġaḋ fúṫa inp an ċoill, ná go mbeaḋ an oiḋċe pin ap a puaiṁneap aca. Ba ḃeag a ḟileaḋap go mbeaḋ na líonta dá pnaiḋmeaḋ timċeall opṫa pé ṁaidin.

Peapgup Finnḃéil.

37.

A.

1. Tá faoḃar ċun ġearraṫa ar an ṡpeil seo. 2. Ḃí an leiṫir ṡeríoḃṫa agam go mór-luaṫ um ṫráṫnóna. 3. Tair anír i noeireaḋ na ṡeaċtmaine. 4. Ṫáinig a raiḃ sa tiġ amaċ. 5. Nuair a ḃí na ṡeaċt lá amuiċ, do ṫáinig sé abaile. 6. Dein nuo orm ⁊ fan ag baile. 7. Níl cóir ṡeríoḃṫa agam.

B.

"Tá súil ṁeaḋonaċ an droiċid imṫiġṫe," arsa Rirteárd le ṡeaḋ, "agus tá mo ḋalta Muirir ⁊ a ḃuiḋean caillte." Ḃuail sé a ḋá ḃair ir do leig sé olagón ar. Fé ċeann nóimit do leaṫ sé a ḋá ċroḃ, ⁊ ṡín sé amaċ a ḋá láiṁ, d'ḟéaċ sé ar an ṡréir, nór duine ag altuġaḋ; ċrom sé a ċeann, ċrap sé a ġuailne; do ṁiṫ sé sé ḋéin beannan an droiċid. "Dia liom," ar seisean, agus ṫug sé léim lúṫmar meanionganṫaċ ar a ċorp, agus ċuir sé bonn a ċos ar an mbóṫar siéiḋ. Sar a raiḃ aimsear ag an laoċ ar ḃuiḋeaċar do ṫaḃairt do Ḋia, ṗreab beirt saiġdiuirí amaċ ar an mbóṫar, agus ċaiṫeadar pléar leis, aċ níor aimriġeadar é. Do léim sé uaṫa ṫar ċlaiḋe isteaċ ar an maċaire. Ḃuail saiġdiuir eile leis go h-obann; ċuir sé a ġunna ċun a ġualann ċun cosc do ċur le Rirteárd, aċ níor éirig leis go maiṫ, mar do ṡoilt seisean é le h-aon ḃéim aṁáin go coṁráinaiḃ agus ar go bráṫ leis go h-Aċaḋ Deo . . . Ṫáinig móir-ḟeisear marcaċ, beag náċ ruar le Rirteárd. "Tá sé coṁṫa taḃarṫa; lean air," arsa marcaċ aca. "Ṫugair d'éiṫeaċ, a ḃodaiġ, táim ullaṁ díḃ," arr an ḟear dána, ag druidim uaṫa le cúl ḟaille. "Ar aġaiḋ go

tapaiḋ, táid ríad á ṫraoċaḋ!" arra Muirir, agus ré ċeann nóimit bí na marcaiġ úd 'na gcoraiṁ cró ré ḟálaiḃ fear toġṫa Ṁuirir.

Conán Maol.

38.

A.

1. D'iarraḋar roraḋ coṁraic. 2. B'ḟearra ḋúinn roċair a ṁalartuġaḋ le ċéile. 3. Níl aon ġnó annro againn. 4. Ċoṁairliġear é ċun dul aḃaile. 5. Ba ḟia amaċ barr na faille ná a bun. 6. Ná bíoḋ aon ionntaoiḃ agat ar. 7. Do ṫarrai(n)geadar leaṫ-rliġe ruar* é ⁊ do rcaoileadar annroin é. 8. Cuir do ċoṁ-ṫrom féin de ġainiṁ ann.

B.

Ġluaireadar orṫa. Ré mar a ṫánadar i gcóṁgar an tiġe ir aṁlaiḋ a bí cruṫ agus deaḃraṁ agus áilneaċt an tiġe ag dul i bfeaḃar agus i bfeaḃar dóiḃ. Ṫánadar ċun an tiġe. Ġiúbluiġdar tímpal air. Bí ré go h-áluinn. Dá ṁéid d'ḟéaċaidír air ireaḋ ir áilne d'ḟéaċaḋ ré ḋóiḃ. "Tá buaiḋte ag Dún Rúraiġe ar Éaṁain Ṁaċa," arra Conċubar. "Tagaig iṡteaċ go dtairbeánad an ḟleaḋ ḋaoiḃ." Ċuadar irteaċ. Má ba bfeáġ ḟéaċ an tiġ ar an dtaoḃ amuiċ ba ḟeaċt bfeáġṫa ḟéaċ ré irtiġ. Tiġ ana-ṁór ab eaḋ é. Bí ré breir agus feaċt gcéad troig ar ḟaid agus deiċ troiġṫe agus daċad ar leiṫead, agus bí na falaí deiċ troiġṫe fiċid ar aoirde. Bí tínteán mór i gceann de'n tig agus teine bfeáġ ar laraḋ ann. Bí ruiḋċáin bfeáġṫa ṁóra boga rocair

* The speaker is supposed to be below, otherwise use anior.

ar ṫaob de'n tig, ó'n dteine go dtí an ceann eile de'n tig. Ar ċúinníb na ruiḋċán ran bí polaí 'na fearaṁ agus iad déanta de ḟaġar éigin práir. Bí na polaí rin clúdaiġṫe le h-ór ó bun go bara, i dtreo gur ḋóiċ le duine gur d'ór a bíodar déanta.

Bí ruiḋċán fé leiṫ ann do Ċonċúbar féin, agus bí fé níor aoirde go mór ná na ruiḋċáin eile. Bí na polaí leis, agá ċúinníb, ar nós na cod' eile, agus bí na polaí rin gléasta le h-ómáid abfad níos uaisle ná an ċuid eile.

An t-Aṫair Peadar.

39.

A.

1. Ċuir fé ċun beirṫe ar aḋairc ar an mbuin. 2. Ná leig ort dod' ḋearbráṫair go rabar annso. 3. Ṫug fé leabar leis ar iarraċt dom. 4. Dubairt fé liom a ḟiafruiġe ḋíot an leigfeá ḋo dul. 5. Níl fé oireaṁnaċ ar beiṫ i dteannta na cuideaċtan roin. 6. Fuaireadar cead dul[a] isteaċ. 7. Dubairt leis bogaḋ ḋíom.

B.

Do bí dreoilín ann fadó agus do ċeannuiġ fé feirm talaiṁ, mar bí congnaṁ mór de ċlainn aige le n-a h-oibriuġaḋ. Aċ ní raib a ḋóṫain airgid aige ċun díol ar an bfeirm, agus uime sin do ċaiṫ fé ḋá ċéad púnt do ġlacaḋ ar iarraċt ó'n Diarmín Riabaċ. Do bí an oiread roin ionntaoib ag an nDiarmín Riabaċ ar macántaċt an Dreoilín nár iarr fé urraiḋ ná áirġṫe air. Nuair ba ṁiṫid leis a ċuid airgid d'ḟaġáil ṫar n-air, d'iarr fé go bog réiḋ é, aċ fréagra nár

b'ḟoġanta do ṫug an Dreoilín air. Do ċuir fo ḟearg iongantaċ ar an nDiarmín Riabaċ ⁊ láiṫreaċ baill do ċuaiḋ ré go dtí a ḟear oliġe, agus do ṫug ré orduġaḋ feirbála ar an nDreoilín. Dár ndóiġ ní raiḃ ó'n bḟear oliġe aċ an focal, ⁊ láiṫreaċ do fcríoḃ ré amaċ orduġaḋ dian deangṁálṫa, agus do ċuir ar láiṁ an báille é. . . . Nuair a ḟuair Donnċaḋ Báille an treirbáil, do ġluair ré air fé ḋéin tiġe an dreoilín. Ir aṁlaiḋ mar do ḟuair ré é roimir, ná ag bualaḋ ċoirce é féin agus feirear mac dó.

Ní raiḃ aiṫne ró-ṁaiṫ ag Donnċaḋ ar an bḟear do bí le feirbáil aige, agus de bríġ go raiḃ an feirear mac ċoṁ móir ċoṁ acfuinneaċ leir an aṫair, níor ḟéad ré a ḋéanaṁ amaċ ciaca an ḟear ceart le feirbáil. . . Agus dob' éigean dó filleaḋ abaile um ṫráṫnóna, gan a ġnó do ḋéanaṁ.

Míċeál Ó Murċaḋa.

40.

A.

1. Ṁeil ré 'na brúdar iad. 2. Níl aon ċál agaḃ ċúċa. 3. Ní ḟeaca rioc le n-a iṫe aige 'á ḟaġáil. 4. Ċuir an ceol codlaḋ orainn. 5. D'ḟiafruiġ ré ḋi arḃ' eolaċ di aon níḋ a ḋéanfaḋ tairbe ḋi. 6. Bí na buaċaillí ba ṁó ar torać. 7. Níl aon dul ar aige.

B.

Nuair a bí an ṡgéal ar an gcuma san, ir eaḋ ċuir Dia i gcroíḋe an tragairt rin go bḟuil a ċnáṁa anfan ríṫe ra ċoṁrainn rin or ár gcóṁair anoċt, éirġe agus aġaiḋ a ṫabairt ar an nGaeluinn agus í ḟaoṫrú agus gan leogaint di imṫeaċt ar fad ar an

ꝛaoġal. D'ḟreaġair ré an ġlaoiḋ. Ṫug ré aġaiḋ air an obair. Obair ṁarḃuiġṫeaċ a b'eaḋ í; ba ġeár gur luig air a ḟláinte. Níor ꝛtaon ré. Do ḃrir ꝛí a ḟláinte. Níor ꝛtaon ré ċoiḋċe go ḋtí gur ṁairḃ an obair é. Ṫuig ré i n-aigne cad é an ꝛaiḋḃreaꝛ a ḃeaḋ cailte ag Éire dá n-imṫiġeaḋ an Ġaeluinn. Ṫuig ré i n-aigne nár ċeart tráċt i n-aon ċor air anam duine i gcomparáid leir an ꝛaiḋḃreaꝛ ꝛan.

Táimíd cruinniġṫe annꝛo anoċt ċun onóra a ṫaḃairt do mar ġeall air an obair a ḋein ré agur ċun onóra 'ṫaḃairt do Ḋia na Gloire a ċuir 'na ċroiḋe an obair a ḋéanaṁ. Gan aṁrar tá a ṫuarꝛaꝛdal go maiṫ aige anoir ó Ḋia inꝛ na ꝛlaṫair, aċ 'n-a ṫaoḃ ꝛan ní mirte ḋúinn guiḋe le n'-anam agur a iarraiḋ air Ḋia ꝛólár agur ꝛuaineaꝛ ꝛíorruiḋe 'ṫaḃairt do.

An t-Aṫair Peadar.

41.

A.

1. Searaiṁ ċoṁ h-imilleaċ ꝛ d'ḟéadꝛair [air]. 2. Ir baoġlaċ go ngorṫóċṫar é. 3. Ir ġearr go mbeimíd beag ḃeann orṫa. 4. Cad iad na conntaeṫe atá teorantaċ le Loċ n-Eaċaċ?* 5. Cad é ꝛeo [atá] déanta agat? 6. Táim ar taiṫiġe. 7. Cad do ḃeir duit mo ḋearḃráṫair do ḃualaḋ inné? 8. Gaċ éinne [ag bualaḋ] ar a ꝛon ꝛéin.

B.

B'uaṫḃáraċ an oiḋċe í. Bí na cruinn ag lúbaḋ ir ag luarcaḋ le tréineaċt na gaoiṫe; bí an báirteaċ ag

* The n here is due to Loċ being originally *neuter gender*. *Cf.* Loċ gCarman, Wexford.

dorcaḋ ar nóir uirce tríd ṁiaṫair, na fflannchaṫa ir na toirneaċa ag liúġraiġ tríd ḋuilleaḃraiḃ na coille, agus an caor ag raobaḋ na gcnoc, agus an macalla ag búirṫeaḋ ir ag glaoḋaċ i mearc na ḃfraillеaċa. I n-aindeoin an anfaiḋ seo, ḃí céad fear ag triall tríd ḃealaċ na Mangairtan agus Rirteáird de Barra ar a gceann go dóċarać díscireaċ. Ṗreab fear caol beag liaṫ ar pluair coir an ḃealaiġ. D'ḟéaċ Rirteáird go cruinn air ⁊ ċuir sé aiġnear air. "Ná h-aiṫniġeann tú mé!" arsa 'n fear beag. "Dar mo láiṁ," arsa Rirteáird, "ir eol dom duine gur dealraiṫaċ a ġuṫ leo ġuṫ-sa, aċ ḃí drionn air siúd, agus ataoi-se ċoṁ díreaċ le gainne."

Ċuir an fear beag gáire ar.

"Mar sin féin, ir mé an Drionnóg, aċ tá aṫrugaḋ croċa orm anois: tig an drionn nuair a ṫeartuiġeann sí uaim; aċ ní ḟuilim ar tí meallaḋ ná fearlaḋ an ċor so."

Conán Maol.

42.

A.

1. B'éigean dó filleaḋ ar mnaoi an ċapaill ḃáin. 2. Táim ċun an tiġe 'ḋíol. 3. Sar a ḃfuair sé bár ḟocruiġ an t-aṫair a raiḃ aige ar an dtriúr fear (n-)óg. 4. Tar éis mórán taṫaint ċoiliġ sé ċun a ḋéanta, sé ḋeireaḋ. 5. Tar éis teaċt abaile do, d'éiriġ sé ar buile nuair a fuair sé ná raiḃ fáġṫa aige aċ an láir. 6. Níor ḟill sé go ceann bliaḋna. 7. Dubairt sé ná taḃarfaḋ sé a ṫuilleaḋ ḋom, nár ḃeag leis ar ṫug sé ḋom ċeana (a raiḃ taḃairṫa aige ċeana ḋom).

B.

"Do ḋearḃuiġ ré, leis," arsa n ceann-aiṁ, "gur b'é duine a ḃí ag déanaṁ an aisgio ḃréagaiġ ná fear sa Ṁúṁain gurab ainim dó Séadna, agus gur b'é do ċeannuiġ na capaill ar an aonaċ ad ainim-se. Agus d'á ċóṁarṫa san féin, go raiḃ sé beo boċt go dtí a ḃfuil le síor-ḃeagán aimsire. Ná raiḃ ann aċ gréasaiḋe boċt i mboṫán ag bun cnuic agus go ḃfuil sé anois ar an ḃfear is raiḋḃre agus is neaṁ-ṡpleáġ-ċaiḋe i n-Éirinn. Do ġléasar láiṫreaċ congnaṁ fear ċun imṫiġṫe ceann ar aġaiḋ ó ḋeas sa Ṁúṁain ċun beirṫe ar Ṡéadna úd, nuair cé ḃuailfeaḋ ċúġainn isteaċ aċ Cormac Ḃáille anso agus é ar ṫóir na mbiṫeaṁnaċ agus allur air agus ceo bóṫair a ḋóiṫin. D'inis sé sin dúinn láiṫreaċ sgéal a ḃí bun os cionn ar fad leis an sgéal eile. Duḃairt sé linn go raiḃ toġa na h-aiṫne aige féin ar Ṡéadna agus gur ḋuine macánta é, agus gur b'é ċuir an tóir i ndiaiġ na mbiṫeaṁnaċ, agus mura mbeaḋ é ná béarfaí i n-aon ċor orṫa. Ċeapas féin an fear d'inis an ċéad sgéal do ċur os cóṁair Ċormaic, aċ ní raiḃ táisg ná tuairisg air. Ḃí sé imṫiġṫe mar ḟloigfeaḋ an talaṁ é. Ċuireas luċt cuardaiġ ins gaċ ball tríd an gcaṫair. D'imṫiġeas féin sa ċuardaċ leo, aċ ní raiḃ aon ṁaiṫ ḋúinn ann. Ní raiḃ sé le faġáil ṫíos ná ṫuas.

An t-Aṫair Peadar.

43.

A.

1. Ḃa ṁór an feó an carn balcairí a ḃí carta ar a ċeann. 2. Táim neaṁ-ḟárta go maiṫ leis. 3. Duḃ-

airt ré liom leiginn di. 4. Cad é do ġnó ḋíoḃ-ro? 5. Ḃí an corr céadna le faġáil agat. 6. Duḃairt ré ná déanfaḋ, go raiḃ a ṁalairt de ċion aige air. 7. Ṫug ré do (ḃrionn ré air) a raiḃ de ḟaiḋḃreas aige.

B.

Ar ro amaċ, ḃí na ṙlóiġte ar an lorg céadna agus ḃí an ċúrs ag dul i mbreis is i dtreise ó ló go ló. Ḟé ċeann coicṫíoḋe is mó ḃí déanta aige ná mar rinneaḋ le bliaḋantaiḃ roiṁe rin; ní raiḃ ráiṫe caiṫte nuair a ḃí cúig ṁíle ṙiċead duine le h-áireaṁ; i gcúig ṁí 130,000, agus i gceann trí ráiṫe ḃí 156,000 ḟé ġeall. Tairṗeánann roin gur ġaiḃ na daoine leis go h-obann is go ronnṁar mar, i ndeireaḋ na bliadna 1839, ḃí ḋá ċéad míle duine ḟé ċoinġeall an nua-ċumainn. Ṫáinig ré go Baile Áṫa Cliaṫ an ḃliaḋain 'na ḋiaiḋ roin (1840), agus ṫíos i dtaoḃ amuiċ de Ṫiġ an Ċurtuim ḃíoḋ ré ó ṁaidin ṁoċ go tráṫnóna ag cur na ndaoine ḟé ġeall an t-ólaċán do ḟéanaḋ.

Tar éis a ċuid oibre do ċur ar bun go torṫaṁail i n-Éirinn, d'iompuiġ ré a ṫriall ar áitiḃ i gcéin. I mbliaḋain a 1842 ċuaiḋ ré go Glascú, agus ní raiḃ aon iongna aċ mar d'éiriġ leis annrúd. Nuair a ċualaṫas tráṫ i Sasana ar a ċuid oibre ḃíṫeas ag aṫċuinġe air annrúd mar an gcéadna. Ċuaiḋ ré go dtí caṫraċa móra Tuaisceart Ṡasana agus as roin go Lonndain. Tá ré áiriġṫe (áirite) gur ġlac 600,000 duine an geall uaiḋ i Sasana.

Is mó cuireaḋ a ḃí ar cáirde aige ó ṁuinntir Ameirica, aċ ní raiḃ teaṫ oriṫa aige go bliaḋain 1849. Ċas ré i gcionn dá ḃliaḋain agus ḟroir ré Cóiḃ Ċorcaiġe i gcóir Noolag 1851. Aċ ḃí brirte ar a ḟláinte, agus ó'n tráṫ roin go dtí lá a ḃáis ḃí ré ag

ḋul i laiġe. Ċuaiḋ ré do'n Spáinn (m)ar ṁaiṫe le n-a ṡláinte, aċ ṫáinig ré ṫar n-air gan ró-ṁoill. Ḃí a ré caiṫte. Do glaoḋaḋ ċun ṗaḋ-ṡuain é ag an gCóiḃ i mbliaḋain a 1856.

Banba.

44.

A.

1. Ḃí muinntear an tiġe tré ċéile de ḋearcaiḃ é 'ċailleaṁaint (é ḃeiṫ cailte). 2. Ḃí ré a d'iarraiḋ gan teaċt liom. 3. Duḃairt ré léi náċ mór do an t-uball roin a ḃeiṫ aige. 4. Ḃí ag tiomáint leat ċun go dtéiġir go dtí an cúinne ṫoir ṫuaiḋ de. 5. Ċonnacadar crann go raiḃ ubla móra air. 6. Duḃairt ré liom ná ráróċaḋ aon ċrann eile é aċ é. 7. Duḃraḋ liom laḃairt réiḋ ⁊ gan aon ṗoṫraṁ a ḋéanaṁ, mar go raiḃ ré féin ana-ḃreoite.

B.

Do ċaill cúir na Gaoluinne le bár Ṗádruig Uí Laoġaire ceann de rna rcoláiríḃ agur de rna cainnteoiríḃ Gaoluinne dob ṗearr do ḃí le raġáil i n-Éirinn le n-ár linn-ne, agur gan ṁearball ní raiḃ éinne i mearc na ḃfear n-óg atá ag oibriuġaḋ ċóṁ díċeallaċ ċun teanga ár rinnrear do ṡaoraḋ ó'n mbáir ⁊ d'ṗoirleaṫanuġaḋ ba ṫear-ġráḋaiġe ná é. Níor ḃ'ṗurur duine 'ṗaġáil ir ṗearr do ḃí gléarta do'n obair ná é.

Ir aṁlaiḋ do ṁéaduiġ a ṁear uirṫi agur a ġean di, de réir mar a ċuaiḋ ré i n-aoir agur i gcéill; go dtáinig de gur ġaḃ ré rún, agur gan é aċ ir na déagaiḃ, dá dtugaḋ Dia ré ṗada ḋo, go ndéanraḋ ré

cion fir ċun a ṫeanga dúċair do ċur fé ṁear ar fuaid na h-Éireann. Tairbeánann an leabar do rgríob fé, 'Scéaluiḋeaċt Ċúige Muṁan,' nár b'aon rún neaṁ-bunaḋarać é do bain le tear-ġráḋaċt a ġarrúnaċt', 7 gan ar ċuir fé de ḋánaib 7 de rcéalaib fíor-Ġaeḋeal-aċa i n-'Ġrirleabar na Gaeḋilge' d'áireaṁ.

Ir minic adubairt fé le daoinib ag a raib fé go dluṫ-ṁuinnteariḋa leo, gur ṁór an ċúir aiṫire d'Éireannaċaib go rabadar ag tabairt taoib le rcoláiríb na h-Eorpa ċun eolair d'ḟaġáil uaṫa ar ḟean-léiġeaċt (litriḋeaċt) a dtíre.

Bí fé ag déanaṁ rtuiḋéir ar an rean-léiġeaċt ro, gur buail galar a báir é. D'á ḋearcaib rin moṫóċṫar a ċreaċ níor géire, mar ir tearc duine labrann an Ġaoluinn ó'n gcliabán a ċuireann mórán rréire ran tSeana Ġaoluinn.

Seandún.

45.

A.

1. Abair leir gur gearr an ṁoill orm é 'ḟaġáil. 2. D'imṫiġ fé ḟéaċaint cé aca ba ḋeire, a ṫiġ féin nó mo ṫiġ-re. 3. Ba ḋeacair leir dul, aċ mar rin féin, nuair a leanar air, do ċuaiḋ. 4. Cad a beiḋ againn ċun dínnéir indiu? 5. Déarfaiḋ rí leat do roġa éan eile a beiṫ agat. 6. Bí capall riabaċ orṫa níor mó ná an ċuid eile. 7. Cuir i n-imeall (i n-aice) na teine é ḋ'á beirriuġaḋ.

B.

Tá an Blarcaod Mór timċeall le trí míle ar ḟaid agur míle ar leiṫead inr an áit ir leiṫne é. Ir mór an cnoc atá ann, agur na fairlte áirda tá ar gaċ

taob de! Tá cairleán mór ar mullaċ an ċnuic. Bí garra raiġduirí 'na gcoṁnuiḋe uair ann. An uair rin, do rcaoil riarráit ó'n bFrainnc riléar fé'n gcairleán, aċ má rcaoil, níor ḋin fé puinn díoġbála,—bí an cairleán ró-árd ó'n uirce. Ní mór ná go bfuil deiċ dtiġte fiċead ar an oileán ro. Ar éadan an ċnuic tá na tiġte tógta. Tiġte beaga dearga 'reaḋ iad le féaċaint larmuiċ ortha, aċ ir deire ná roin iad nuair ġabann tú lairtiġ; cloireann tú an Ġaeḋealg bríoġṁar d'á labairt i ngaċ teaġlaċ, agus n'fheicfir ruainne éadaiġ ar ċríorturḋe aċ plainín glas,—olann na gcaoireaċ. Ar iarcaċ ṁairéann muinntear an oileáin. Aċ bíonn mórán caoireaċ aca farraḋ (fairir) rin, ċun go mbeaḋ olann go leor aca, i rliġe ir ná beaḋ iaċall ortha dul riaṁ irteaċ i riora iarachta ċun aḋbar éadaiġ do ċeannaċ.

Tá Inir na bróġ timċeall ir dá ṁíle ó'n mBlarcaod Mór. Ní'l fé ró-mór, aċ é beiṫ an-árd or cionn uirce, agus coṫuiġeann fé mórán caoireaċ. Níl éinne 'na ċoṁnuiḋe ann; ní luġa ná tá éan-ċalaḋ ċun dul ar dtír. Aċ nuair ṫagann an aimsear bréaġ ir fuirire calaṫóireaċt do ḋéanaṁ ann.

Orcar Tréan.

46.

A.

1. Déanfaiḋ roin an gnó. (ní beag roin). 2. Ná dein roin nó beir i n-aiṫreaċar mar ġeall air. 3. Fuair fé beiṫ 'na buaċaill ṡtábla. 4. Ní ḋéanfaḋ fé ruo orm. 5. Dubairt leis cortar an bóṫair a ṫabairt go maiṫ ḋuit. 6. Ní oireaṁnuiġeann (rúnuiġeann) an ċaróg ro mé. 7. D'oirfeaḋ dom cúpla focal a labairt leat.

B.

Ir léir ná fuil fé ar ċumar aon tíre aċ líon áirġe daoine do beaṫuġaḋ. Dá réir fin nuair ráinġeann go bfuil an iomad daoine i dtír ní foláir do ċuid aca gluaiseaċt airti agus fliġe do ṫabairt do'n gcuid eile. Dá mba rud é nár ġluaiseadar ní beaḋ caoi ná coṁṫrom aca ar iad féin do beaṫuġaḋ. Do beaḋ fé or cionn cumair na tíre iad go léir do ċoṫuġaḋ agus fliġe-ṁaireaṁna do ḟoláṫar dóib go léir. Bíonn fairḃreas i dtíoraṫaib feaċas a ċéile, aċ pé raċmas nó gurtal atá i dtír, má bíonn fé go léir dá oibriuġaḋ agus dá úráid ċun tairbe na tíre ní féidir do'n tír fin dul ċun boċtanaċta an ḟaid ir tá aon traiḋbreas innti. Ir cuma pé méid daoine a ṫéiġeann ó ṫír de'n traġas roin, mar a beiḋ tuile daoine ag bailiuġaḋ irteaċ go laeṫeaṁail agus ag cur tuile airgid ar fiuḃal ar fuaid na tíre. D'á bríġ fin nuair ir é cúis ṫugann ar ḋaoinib talaṁ a nduċair do ṫréigean, ná an tír do beiṫ lán de ḋaoinib ċeana agus gan a beiṫ ar a cumas a ṫuilleaḋ do ċoṫuġaḋ ní ḋeineann a leiṫéid fin de ṫréigean ruainne díoġḃála do'n tír,—ní h-eaḋ aċ téiġeann fé go mór ċun a tairbe.

Liagán Luaimneaċ.

47.

A.

1. Ba ġearr a ċuaiḋ nuair ab éigin do fílleaḋ ṫar n-air. 2. Annsoin ḟreab an tarna duine síos (anuas), aċ b'é an scéal céadna aige é. 3. Ir 'mó fear maiṫ íoġṫe mar ġeall air fin. 4. Ba 'mó sgarra iarainn or cionn geata an ċairleáin, ⁊ ní

raiḃ aon ċeann aca gan ceann duine anuas air. 5. Dubairt sé liom déanaiṁ mar a déarfaí liom. 6. B'é an ċuma go gcuirtí ċun báis na daoine ann; iad a ċoimeád i gcaisean gan biaḋ (a ṫabairt dóiḃ) go ceann trí lá 7 annsoin an ceann a ḃaint díoḃ. 7. D'ḟiafruiġ sé ḋíom cá raġaḋ sé i ḃfolaċ.

B.

Nuair a ḃí Éire folaṁ ó ḋaoine aċ pé drióchar beag de'n treana-ḟíolraċ a ḃí i ḃfolaċ i gcnoccaiḃ agus i gcoilltiḃ, do ṫuit rud eile amaċ. Ḃí a ḃráġ gan díol leis na raiġdiúirríḃ agus leis na h-oifigeaċaiḃ a ḃí tar éis seirbíse cogaiḋ a ḋéanaṁ i nÉirinn do Ċromuil agus do'n Ṗáirliminit. Ní raiḃ an t-airgead ann ċun iad a ḋíol. Níor deineaḋ aċ talaṁ na h-Éireann do roinnt eatorṫa. Anfan ní raiḃ aon ṁaiṫ ḋóiḃ fa talaṁ mura ḃféadfaí daoine 'ḟaġáil do ḟaoṫróċ' an talaṁ. Ní ṫiocfaḋ aoinne anall ó Ṡasana ná ó Albain ċun an tailiṁ do ḟaoṫrú, mar ḃí an fgannra orṫa roimis an aicíd úd. I ndiaiġ ar ndiaiġ b'éigion an méid a ḃí beo de ṁuintir na h-Éireann féin do ṫabairt amaċ ar na cnocaiḃ agus ar na coilltiḃ agus an talaṁ a ċur ċúċa ar ċíos agus leogaint dóib é 'ḟaoṫrú. Ar an gcuma fan do ḟocruiġ na daoine ar an talaṁ agus coṁ luaṫ agus ḟocruiġeadar do ṁéaduiġeadar go tiuġ. Sin mar a ṫáinig an dub ar na fráṫaí. Bíoḋ gur focruiġeaḋ ar an dtalaṁ iad, níor tugaḋ aon fraġar cirt dliġe ḋóiḃ. Ní raiḃ bac ar an máiġistir iad do ċaiṫeaṁ amaċ ar a dtiġṫiḃ aon lá ba ṁaiṫ leis.

An t-Aṫair Peadar

48.

A.

1. Bí an ceann-ṡmáċ 'á ḟaġáil ar an bḟear mór. 2. Ní raiḃ sa dá ċéad oiḋċe aċ neaṁ-níḋ seaċar an tríoṁaḋ h-oiḋċe. 3. Níor ḟéadadar a nóċtain áirtġe 'ḟaġáil do'n uisce. 4. Is ar an mairnéalaċ óg a ċuit an crann. 5. Do ċuir sé isteaċ sa ṡeomra iad ⁊ do ḋaingniġ sé orṫa. 6. Ba ġearr go bḟeacaiḋ sé ċuige an tarḃ. 7. Ċuir sé an bruiseaḋ orṫa sa ċaṫ soin.

B.

Is linn féin na tréiṫe uairle sin díreaċ mar gur linn féin an teanga. Is iad an oiġreaċt iad, do ṡuaramair uaṫa so ṫáinig roṁainn. Aċ i n-ionad iad a ḃailiuġaḋ ċuġainn féin agus a gcur i dtaiṫiġe, is aṁlaiḋ leigeamar dóiḃ dul i gceal i dtreó go bḟuil an ċuid is mó againn anois gan rian ná coṁarṫa ná eolas orṫa.

Conus is féidir an t-eolas so atá caillte againn d'ḟaġáil ṫar n-ais? Conus is féidir fios ar Ḟionn ⁊ ar Osgar, ar Ḋiarmuid ⁊ ar Ġráinne, ar Ḃrian agus ar Aoḋ Ruaḋ do ċruinniuġaḋ indiu?

Tá siad go léir imṫiġṫe agus ní ċarfaid go bráṫ. Tá a gcuallaċt ar fad caillte ⁊ ní ḟeicfear ċoiḋċe ar an saoġal so iad. Aċ mura bḟuilid féin againn tá neiṫe againn do ḃain leó. Tá againn an teanga do labḟradar, agus leaḃair i n-a bḟuil scríoḃṫa síos cunntas cruinn ar a mbeaṫaiḋ agus a saoġal. Níl na coillte go léir do ṫug fosgaḋ agus ḟoṫain dóiḃ againn mar gur losgaḋ agus gur geamaiḋ an ċuid ba ṁó aca, aċ tá na páirceanna glasa ṫar ar ṡiubladar, ar ar ṫroideadar agus do ḋeargadar go minic le n-a

bruil fágta. Tá na gaib-ċnuic bí ag féaċaint anuas orṫa an tráṫ do ṁinneadar cairmirt agus caṫ ar fon a dtíre agus a gcreidiṁ fuiṫe indiu mar bíodar riaṁ; tá na h-aibne bí eatorṫa agus an deaig-náṁaid fós ag riṫ trí fna cumaraib aoibne ⁊ na "gleannta réiṁe" céadna, agus tá againn cuid—agus gan aċ cuid de fna teampallaib ⁊ na cairleánaib do ṫógadar.

Páraig Mac Suibne.

49.

A.

1. Is fearra ṡuitre dul ann 'na ionad. 2. Ċuir sé an peann ⁊ an dub mar a bruair sé iad. 3. Ċeirtiġ sí é i dtaob a inġine. 4. Cá bríor doṁra cár ġaib sé? 5. Cad é an ṁaiṫ roin? 6. Bí malairt (aṫarruġaḋ) éadaiġ air. 7. Náċ dóiċiġe go dtiocfaiḋ sé amáireaċ féiḃ mar a ṫáinig sé indiu?

B.

Ar feaḋ na gcéadta bliaḋan bí an ḃruinneal sciaṁaċ so sa bpálás roin 'na codlaḋ ⁊ a gruag óirḋa ag síor-fás 'na sraodaib timċeall uiṁṫi. Bí an ceanrí ⁊ a ċuid uaisle 'na suiḋe timċeall an ḃuirdo, agus a ngloiní síona leaṫ-follaṁ aca. Níor airiġeadar torann ⁊ gliadar an traoġail taob amuiċ díob. D'fás an ċoill 'na fásaċ timċeall an ṗáláis, lán de ḋrisleaċaib agus de luibneaċaib niṁneaċa, agus gaċ aon níḋ taob istiġ de ċoṁ ciuin leis an uaiġ.

Fé ḋeireaḋ, nuair a ċoṁlíonaḋ an aimsear ṫáinig an sruonnsa óg. Ḃris sé tríd an scairt, ṫáinig sé ar an bpálás; ċonnaic gaċ níḋ mar bí.

Ní raba go breacaiḋ ré an bruinneal ṁaireaċ 'na luiġe i ráṁ-ḟuan, leaṫ-ċlúduiġṫe le n-a rolt buiḋe. Ġeit a ċroiḋe le greann di, ⁊ do rug ré ar a láiṁ. Brireaḋ ar an nordaoiḋeaċt ar ball. Ṫáinig anam i ngaċ aon níḋ. Ṫornuiġ na coiliġ ag glaoḋaċ ⁊ na h-éin ag déanaṁ ceoil. Ġeapp agus ḟín an ri é féin. "Dar mo láiṁ," ar reirean, "aċ ir dóiċ liom go rabar im ċodlaḋ."

Fé'n am ro b'ḟéidir go bfuil tuairim agaiḃ caidé bríġ mo rcéil, ⁊ an ċoraṁlaċt ir féidir 'ḟaġáil innti. Ná raiḃ ár nduṫaiġ boċt fé'n néal ċéadna le breir agur céad bliaḋain? Ċaiṫeamar uainn gaċ aon níḋ ba linn féin ⁊ ċeanglamar rinn féin le cuibreaċaiḃ an Allṁuraiġ.

An File.

50.

A.

1. Ba ṁaiṫ liom a ḋéanaṁ amaċ an mbeaḋ an té a rcríoḃ an leitir ar éinne aca. 2. Ṫáinig ré irteaċ ra reomra, ḃain (ré) a hata d'á ċeann ⁊ ḟuiḋ ré (ríor). 3. Tá coróin i n-earnaṁ orm. 4. Cuireaḋ fior ar an ndoċtúir. 5. Tógfad an ceann ro, murab (murar) éinníḋ id ċoinniḃ é. 6. Dá mb'é do ṫoil [é] an ḟuinneog a leigint anuas ḃeinn buiḋeaċ díot. Déanfad roin ⁊ fáilte. 7. Níl an leabar atá uaim ar éinne de rna leabraiḃ a ċuirir ċuġam.

B.

Éirġeaḋ gaċ duine ir caḃruiġeaḋ ré ċun corc do ċur leir an imirce rin ar Éirinn. Tá an oireas talṁan inr an oileán ġlas ro ir do ċoṫóċaḋ a ċeiṫre oireas daoine ir atá ann indiu; aċ tá na bánta míne

ag dul ċun ꝼiaḋanṫair, an ṁeirg ag iṫe ꝼuiċ aṁ ċéaċta, an driúċt ag tuitim ar úir ġlair ba ċóir beiṫ i n-iṫir, agus na h-Éireannaiġ ag ꝼceinneaḋ leo ar nór na ꝼeacán ꝼneaċtaiḋ. Ní ċuireann ꝼé ꝼin aon ġairṁaḃuaiċ ar na h-Éireannaċaiḃ d'ꝼanann ꝼa ḃaile. Ní ċuirid ꝼuim ann. Ní mar ꝼin do'n ꝼear iarraċta atá ꝼuiḋte i n-Éirinn. Is geal-ġáirṁiteaċ atá ꝼeirean, mar tá ꝼior aige go ḃꝼuil na h-Éireannaiġ ꝼéin go ꝼonnṁar ag déanaṁ an ġnóṫa do ṫeir ar Eilír, ar Ċrumail, is ar Liam—ag glanaḋ go breáġ, ꝼocair, ꝼuaiṁnearaċ. Bíor ar druim carbaid lá, ag gaḃáil an bóṫar ó Ḋoṁnaċ an Daoi go Béal Ꝼéirste, tá tamall ó ꝼoin. Bí beirt ꝼear lem ċoir agus iad ag cogairnaiġ. "Náċ ait an ꝼud go ḃꝼuil na h-Éireannaiġ ꝼeo ag leaġaḋ is ag leaċtaḋ ar an dtír," arꝼa duine aca. "Ná ꝼeiceann tú," arꝼ an ꝼear eile, "gurab iad na Papishes atá ag imṫeaċt leo. Níl baoġal ar ár nordeam-na. Níor léiġear le ꝼada éinníḋ do ċuir níor mó compóird orm ná an t-Áireaṁ." D'ꝼéaċadar ar a ċéile; ṫuigeadar a ċéile; Saranaiġ ar Béal Ꝼéirste dob eaḋ iad. . . . Is d'á leiṫéid atá an t-Éireannaċ ag taḃairt na tíre go bog.

Conán Maol.

51.

A.

1. Do ḃuail dearḃráṫair leat umam i mBaile Áṫa Cliaṫ. 2. Ꝼéaċ an oireaṁnóċaḋ an ḃróg ro ṫu. 3. Sidé díreaċ an leaḃar atá uaim. 4. Ba neaṁ-ġáḃaḋ ḋom gan ꝼanaṁaint ann. 5. Bí an ḃanríoġan ag ꝼéideaḋ ꝼé ċum an droċ-ġníoṁa a ḋéanaṁ. 6. Bíodar ag caiṫeaṁ leo ċun go raiḃ deireaḋ púdair úráidte aca. 7. Tá ꝼé ċoṁ maiṫ againn ꝼilleaḋ aḃaile.

B.

Tá ruo eile ġá gcur amú, ruo a ḋeinean caḃrú leir an uaḃar agus leis an éirġ-'n-áirde. Na buaċ-aillí agus na cailíní ná leogfaḋ uaḃar agus éirġ-'n-áirde ḋóiḃ claoiḋ le gnó ná le h-obair ná a mbeaṫa 'ṫuileaṁ i n-Éirinn, agus d'imṫiġ anonn go h-Ameirica deiċ mbliana ó ṡin, nú ṗiċe blian ó ṡin, nú b'ḟéidir leaṫ-ḃlian ó ṡin, táid riad ṫall anois agus táid riad ag dul 'on ġoirta le h-earba oibre, nú d'á mairḃaḋ le h-obair ró ḋian, agus ní leogfaḋ an t-uaḃar agus an t-éirġ-'n-áirde céadna ḋóiḃ an ḟírinne ḋ'innrint do'n muintir atá fa ḃaile. Nuair a ġeiḃid riad aon ċaoi air litir a ċur aḃaile, ní ḃíon de ḟoirt acu aċ ag molaḋ na h-áite ṫall i dtreo gur ḋóiċ le duine gur b'é flaṫar Dé air an dtalaṁ fo é. Nuair a léiġtear an litir do luċt an uaḃair agus an éirġ-'n-áirde fa ḃaile, ní foláir leo imṫeaċt anonn láiṫreaċ mar a mbeaḋ faoġal daoine uairle acu, iṫe agus ól, éadaċ nua, airgead agus ór 'na fliġirínib air na bóiṫrib, gan le faġáil d'á ḋuaġ aċ cromaḋ agus é 'ḟiocaḋ fuar. Téiġid riad anonn, aċ ní ḃíon riad i ḃfad ṫall nuair a ġeiḃean riad amaċ cad é an faġar an "flaṫar Dé air an dtalaṁ fo,"

An t-Aṫair Peadar.

52.

A.

1. Ṫug fé fé'n dtairngeṫ 'ṫarriac amaċ le h-iongain a oirdóirge deire. 2. Ṫug fé teine do'n tiġ. 3. Do léimeadar de ḋiuim an ḟalla amaċ. 4. Múċ an ċoinneal atá air laraḋ. 5. Do leig fé air ḃeiṫ ar buile i dtaoḃ an ḃáid a ḃeiṫ dóiġte aca. 6. Caiṫfir an t-airgead a ḋíol lairtiġ de ṫrí lá. 7. Ṫornuiġ an tiġ ar ḋóġaḋ.

B.

Ba ḟlúirfeaċ a bíoḋ biaḋ i nÉirinn, leis, ins an tsean aimsir. D'ḟás trí milleóin tonna d'arbhar againn sa bliaḋain 1847, ⁊ bí 615,000 tonna de ċruiṫneaċt air an méid sin. Sé ṫug an gorta sa dúṫaiġ san am sain ná cuireaḋ na daoine a ċoṁnuiġ ins na ceanntairiḃ boċta an t-arbhar. D'ḟáraḋ na práitaí ċúca air nós na gcloċ le bliaḋantaiḃ roiṁe sin, ⁊ ó b'iad ba ḟaoiráidiġe bíoḋ na daoine sin ag braiṫ orṫa ċum bíḋ gaċ ceann de'n ló, ⁊ gaċ lá de'n bliaḋain. Ní raiḃ teaċt isteaċ an airgid ċúca, ⁊ nuair ṫáinig an aicíd air na práitaíḃ ċeannaiġ na Saxanaiġ an t-arbhar ṫar a gceann. Ḃí muinntir na h-Éireann an aimsir úd ġá iarraiḋ air Ṡaxana dliġe a ḋéanaṁ gan an biaḋ a leigint amaċ as Éirinn, aċ ba ḃeag an ṁaiṫ ḋóiḃ é.

Dá mbeaḋ aon Riaġaltas foġanta os ár gcionn anois 'sé mo ṫuairim go ndéanfaidís dliġe ná leigfeaḋ an biaḋ isteaċ. Níor tógaḋ i nÉirinn anuisiḋ aċ tuairim 30,000 tonna de ċruiṫneaċt, sé sin an ṡiċeaḋ cuid dár tógaḋ sa bliaḋain 1847, ⁊ ag coṁairieaṁ gaċ aon tragar arbhair le ċéile ní mó ná an tríoṁaḋ cuid de ḃíonn ag ḟás againn na bliaḋanta so.

Feargus Finnbéil.

53.

A.

1. Ná ceil aon rud air. 2. Do sraiṫ sé an ḟiacail ba ḟia siar 'na ceann. 3. Do ḋein (n)aṫair-niṁe de'n tsliaṫ. 4. Ċoṁ maiṫ do ḋein, aċ do ṫeip orṫa, níḋ náċ iongnaḋ. 5. Ní raiḃ sioc de ḃarr an lae againn. 6. Do ḋuiḃ ⁊ do ġormuiġ ag an ngaḃa nuair a bí teirṫe air do'n tarna h-uair. 7. "Táim dall air," ar seisean.

B.

Ḃí aon ḟear aṁáin ḡur ṫug Séadna an t-eiteaċar do. Agur má 'ṡeaḋ, is é cuma 'na dtáinig sé sin ná i gcúlaiṫ éadaiġ uasail, agus é go leaṫán láidir deaġ-ṡláinteaċ agus go bṗeáġ cíṗíneaċ beaṫuiġṫe, agus a ḋá láiṁ go bṗeáġ beag bog ġeal leaḃair gan ṗian oibṗe ná gnóṫa oṗṫa. Seo mar a laḃair sé:— "Go deiṁin, a Ṡéadna," ar seisean, "tá ceisṫ agus ceann-ṡé orm é 'ḃṗeiṫ im ḃeaṫaiḋ orm go gcaiṫṗinn teaċt ag triall oṗt-sa ag lorg airgid ar iaraċt. Aċ do ḋéanfaḋ céad púnt áise móṗ anois dom, agus, do ṡéir mar airiġim, ní ḋéanfaiḋ sé ceaṫaiġe ṁóṗ duit-se é 'ṫaḃairt dom. Ní h-é gaċ aon lá a ṫiocfaiḋ mo leiṫéid-se ġá iarṗaiḋ oṗt." "Is oċ liom ná ḟuil céad púnt agam oiṗeaṁnaċ anois le taḃairt duit," arsa Séadna. Do ṡtad an duine uasal agus d'ḟéaċ sé ar Ṡéadna. Ní raiḃ aon ċoinne i n-aon ċoṗ aige leis an ḃṗreagṗa san. D'ḟéaċ sé ar Ṡéadna mar ḟéaċfaḋ sé ar ainṁiḋe éigin neaṁ-ċoitċionta. D'ḟéaċ Séadna go searṁaċ ioṗ an dá ḟúil air. Deiṗtí go raiḃ ḟéaċaint ana-ċoiṁiġṫeaċ ag Séadna nuair cuiṗtí ḟearġ air, agus ḡur beag éinne ná cúbaḋ roimpi. Do ċúb an duine uasal roimpi. D'ḟéaċ sé síos ar an dtalaṁ, agus annsan d'ḟéaċ sé an doṗas amaċ, agus ar ball d'ḟéaċ sé ar Ṡéadna arís.

An t-Aṫair Peadar.

54.

A.

1. Do ṫeis air á aigne do ċur ċun ṡuaiṁnis go dtí ḡur iarṗ sé orm gan ġearán do ċur isteaċ air. 2. Ṫáṫar io ḋiaiḋ go teiṫ. 3. Is é a ṗáḋ ḟéin

ná deaġaiḋ aon ḃiṫeaṁnaċ ṗiaṁ ḟóṙ uaṫa. 4. Do buailead bṗeóiṫe láṙ na ṁáṗeaċ lae an aonaiġ é nuaiṙ ḟuaiṙ ṡé go ṗaiḃ a inġean imṫiġṫe. 5. Cé aiṙ go ḃḟuil aiṫne aġaṫ ann? 6. Ir minic ḋṗoċ-ċuiṁne ag daoiniḃ aṙ an ṗuo náċ maiṫ leo cuiṁne do ċoimeád aiṙ. 7. Ir dóċa go ḃṗanfaiṙ-ṡe annṡo go dtí go mbeiḋ an duine ṡeo ag teaċt ċuige féin, nó an ċuid ṡ luġa ḋe aṙ láiṁ ṡáḃála.

B.

Ḋṗuideaṙ aṙ aġaiḋ go mall ⁊ dúnaḋ an doṙaṙ im ḋiaiḋ. "'Pluaiṙ an Leoṁain' ir ainm do'n áit ṡeo," aṙṙ an ṡeaṙ. "Ní gan ḟáṫ ḟuaiṙ ṡí a h-ainm," aṙṙa mise, maṙ aṙ ṡéaċaint timċeall oṙm ċonnac go ṗaiḃ na ḟallaí, na ṗṗaṫaċa, an t-uṙláṙ, cúl an doṙaṙ, ⁊ an ḟuinneog clúduiġṫe ó ḃun baṙṙ le cṗoicniḃ leoṁan ḟṗiṁonna; a lapaí ṡínte amaċ aca ir na gaṫaí aṙ gaċ lapa, an ṁong ḟada ciorṁa ṡiaṙ aṙ na cṗománaiḃ; na ṡúile leaṙuiġṫe aṙ ċuma éigin i ngaċ cṗoiceann plaoiṙc; na ṡṗanaí ḟiacal aṙ an gcuma gcéadna ⁊ iad ag ṗranntán oṙt ċun gur ḋóiċ go ṗaḃaiṙ iṙtiġ i gclaiṙ éigin ⁊ ṡcata leoṁan ag cuṙ na ṡúl ṫṡíot aṙ tí ṫu ṡṗiacaḋ ir do ṡtollaḋ.

Ṫugaṙ cat-ṡúil aṙ ḟeaṙ an tiġe. Ḟeaṙ beag aoṙta dob eaḋ é, glan-aġaiḋeaċ, luiṙneaṁail, taraiḋ. "Tá ḟáilte ṗoṁat," aṙ ṡeiṙean, "ṗṗuid ṡuaṙ ċun na teine." Ṡuiḋeaṙ aṙ ċaṫaoiṙ—ní ṗaiḃ ann aċ ḋá ċeann aca, ⁊ ḃíodaṙ láidiṙ ṫṗom, ir clúduiġṫe le leaṫaṙ. . . . "Conuṙ do ṫaiṫniġ mo ġiolla leat?" "Ní ṗaḃaṙ ṗo-ḟocaiṙ im aigne 'na ċuideaċtain," aṙṙa mise. Ċuiṙ an ḟeaṙ beag gáire aṙ. "Níl cuiṙṙṫeaċ ir meara ná é i gcaṫaiṙ Lundain; díolaim féin go maiṫ é nuaiṙ a

ċeartuiġeann ſé uaim, aċ dubairt leis ná raiḃ ſeoiſlinġ agat-ſa ⁊ nár b'ḟiú d'éinne ṫu 'ṁarḃaḋ air an mbóṫar." Ḋruid ſé anonn ċun an ċlaḃraiġ mar a raiḃ triliſín (triſleán) ſráir ag taḃairt ſolais do'n treomſa ⁊ d'árduiġ ſé an buaiceas ann.

Conán Maol.

55.

A.

1. An é raḋarc mo ḟúl do ṁeasſá 'ḃaint uaim? 2. Ċreid gaċ éinne ná raiḃ Séamus cionntaċ i ngnó na mbiṫeaṁnaċ. 3. Biṫeaṁnaċ do b'eaḋ an duine uasal úd, pé uairleaċt a ḃí aige nó ná raiḃ. 4. Coṁnaoís do Ṡeaġán an t-é ba ḟine acu. 5. An ṁuinnteas is mó ḃí caillte le h-obair na mbiṫeaṁnaċ is iad ba luġa tráċt air. 6. Ḃí coṡóinn ſé'n ḃrúnt acu d'á faġáil. 7. Is é ceasaimſe 'ná go raiḃ a ḟios go maiṫ aige cad a ḃí ar siubal aige agus gur d'aon ġnó air fad do ḋein ſé mar ſin.

B.

Cad a ṫagann ar go léir? Rioc ar doṁan. Imṫiġeann na daoine aḃaile, agus ní ċuiṁniġeann siad ar maidin gur ġeallaḋar indé cúis na h-Éireann do ċur ar aġaiḋ i ngaċ éin-trliġe go ḃréadfaidís é. Focal Gaeḋilge ní laḃarfaḋ duine aca dá ndíolfaí ar é; agus má ṫeartuiġeann sud ar biṫ uaṫa, ceannuiġeann siad sudaí a deinteas i n-aon áit sa doṁan aċ i n-Éirinn, cé gur ḋearḃuiġeadar gur ċóir do gaċ Éireannaċ deantúsaí na h-Éireann do ċeannaċ ċun ár ndaoine ſéin do ċoimeád sa ḃaile. Ní h-aon iongnaḋ

Éire bocht beiṫ faon lag mar atá sí. Féaċ mórṫimċeall ort agus cad do-ċíriḋ tú? Daoine ins gaċ aon ball ag cainnt fáiméire, agus ġá ráḋ gur cóir so agus fúd do ḋéanaṁ, agus gan cuiṁneaṁ ag éinne aca ar ċeann de sna neiḋṫiḃ seo do ḋéanaṁ. Is doiċ leo go saorfar Éire le cainnt. Go deiṁin dá saorfaḋ cainnt í, do beaḋ saoirsreaċt aici fad ó; aċ níl fós, agus is baoġalaċ ná beiḋ go bfoġluimeoċaiḋ na daoine náċ ionann cainnt agus gníoṁ.

Domnall Ó Gealbáin.

56.

A.

1. Tá aṫarruġaḋ tagaiṫe ar an saoġal i n-Éirinn, agus ní ċun feabar an t-aṫarruġaḋ. 2. Nár ḋóiċ leat gur ṁiṫid dóiḃ an méid sin a ṫuirgint um an dtaca so? 3. Is mó aca an t-éadaċ ná an duine atá istiġ san éadaċ. 4. Is éagsaṁlaċ an obair a ráḋ nár tuigeaḋ an méid sin an ċéad lá. 5. Is aṁlaiḋ mar tá an scéal ní féidir é 'ḋéanaṁ. 6. Má ṫuigeas i gceart ṫú ní dubhraís gur ṫráċt sé ar an scéal i n-aon ċor. 7. Cad ċuige an riġneas mar sin?

B.

Innistear dóiḃ go minic cad tá rómpa ṫall aċ ní ṫugaid siad uain dóiḃ féin ar an sgéal do ḃreiṫniuġaḋ i gceart. Daoine óga 'seaḋ a ḃrosṁór. Ní ċuiṁniġean an duine óg ċoiḋċe ar ċruaḋtan an traoġail. Bíon an mirneaċ 'na ċroiḋe—mirneaċ na h-óige. Airiġean sé daoine ġá ráḋ go ḃfuil obair ċruaiḋ ṫall i n-America. Ní ċuirean san aon eagla

air. Tá luṫ agus ṅeart agus fuinneaṁ ann. Níl blúire eagla air roim aon tragar oibre, bog ná cruaiḋ. Ní mór ná gur b'í an obair ċruaiḋ ab' ḟeár leis. Is dóiċiġe, dar leis, gur b'í an obair ċruaiḋ is feár a ḋíolfiḋ páġ. Tugtar coṁairle ḋó fanaṁaint fa ḃaile agus a ṗáġ 'ṫuileaṁ fa ḃaile. Preit! ní ḃíon aon ṁear ar an gcoṁairle sin aige. Ní foláir leis raḋarc 'ḟaġáil ar an faoġal. Airiġean sé tuairisgí móra ó n-a leiṫéid seo agus ó n-a leiṫéid siúd, buaċaillí a cuaiḋ anonn cúig bliana ó ṡin nú deiċ mbliana ó ṡin. Ní ṡáróċaiḋ an faoġal é go dtí go ḃfeicfiḋ sé le n-a ṡúilib an duṫaiġ áluinn uaral gur airiġ sé na tuairisgí go léir air. Gan aṁras d'airiġ sé, anois agus arís, cogar beag a ċuirfaḋ 'na luiġe air náċ caṫair mar a tuairisg ar fad an áit ṫall. Aċ ní ṫugan sé cluas do ċogar de'n tróid san.

An t-Aṫair Peadar.

57.

A.

1. B'ḟéidir dá mbeiṫeá féin ann gur beag an fonn magaiḋ a ḃeaḋ oit. 2. Ní foláir nó ní h-é seo an ċéad uair agat ag airdeaċtaint teaċt ṫairis sin. 3. Do ġéarruiġ sé a ċoisiḋeaċt. 4. Ná fuilim tar éis a ráḋ leat náċ baoġal go ḃfeicfiḋ éinne mé? 5. Is air atá an scéal aige. 6. Tá eagal orm gur b'é tairḋeaṁ na súl n-osgalta agat é. 7. Is dóiċ liom go ḃfuil éagcóir ṫrom agat d'á ḋéanaṁ oit féin.

B.

D'éirig bean an Leasa ar a leaṫ-uillinn. Bí an ġol ag druidim 'na cóṁgar; olagón brónaċ aṫtuirseaċ do b'eaḋ é. Cloiseann sí go soiléir anois é, ceaṫraṁa míle uaiṫi, céad slat uaiṫi, céad troiġ uaiṫi, sé ḋeireaḋ sé'n bruinneoig mar ar ċoirc sé go h-obann. Ṗrieab sí 'na suiḋe, las sí coinneal, ċualaiḋ sí mar a beaḋ éadaċ ag cumailt le trusgán na cisteanoiġe, d'ṗéaċ sí sé ḋéin doraisc a seomra ⁊ i dtaobh irtiġ de'n táirsiġ bí bean ċaol árd uaiḃreaċ 'na seasaṁ, brat liaṫ uisiṫi, a chroiceann buiḋe, a folt cas duḃ, sáinn-óir ar a méaraiḃ, biorán dearg-óir ar a bráġaid, ⁊ máilín uaine 'na láiṁ aici.

"Cé tá uait?" arsa bean an Leasa, le guṫ do ḃain suaim as na sraṫaċaiḃ. Bí an traṁail ag cur na súl tríṫi—súile ċóṁ géar le meanaiṫe, aċ níor labair sí gíog. Sgiob bean an Leasa a piortal, do scaoil sí pléar uisiṫi, pléar ⁊ pléar eile. D'éirig an deataċ. Bí an traṁail mar a raiḃ sí, ⁊ na súile géara céadna uisiṫi.

Do scaoil bean an Leasa pléar eile, ⁊ ṫug sí soġa sé n-a déin ċun í 'ḃualaḋ le dorn-ċúl na h-úisiṫire, aċ níor ḃuail dadaṁ léi. Bí an traṁail imċiġṫe mar do ṡuġraḋ an talaṁ í.

Conán Maol.

58.

A.

1. Ní raiḃ aon ḃlúire cuiṁne agam ar ar ṫuit amaċ dom go dtí an nóimeat 'na dtáinig mo ṁeaḃair dom arréir. 2. Ní raiḃ aon ċoinne ag éinne go

ꝺꞇꞇocꞃaḋ ꝼé aꞃ. 3: Ꝺo ċeiꞃ ꞅlan aiꞃ é ḋéanaṁ amaċ agꞇꞃ ꝺo b'éiꞅin ꝺo éiꞃġe aꞃ. 4. Ꝺá mb'éinne eile ḃeaḋ ann aċ é ꝼéin ꝺ'ꝼéaꝺꞃaḋ ꝺuine ꞇuaiꞃim éiꞅin a ꞇaḃaiꞃꞇ ꝼé'n ꞃuꝺ a ḋéanꞃaḋ ꝼé. 5. Iꞃ ꝺóċa ꞅo ḃꞃuil ꞅaċ níḋ cuꞃꞇa i ꝺꞇꞃeo agat um an ꝺꞇaca ꞃo. 6. Ꞇáim aꞃ aon ꝼocal agꞇꞃ aꞃ aon aiꞅne le ꞅaċ ꝺuine ꝺ'áꞃ laḃaiꞃ.

B.

Ꝺá mbeaḋ cumann ꝼeiꞃmóiꞃí ꞃa ꝼaꞃóiꞃꝺe ꝺob' ꝼéiꝺiꞃ ꝺóiḃ coṁaiꞃle a ġlacaḋ i ꞅceann a ċéile, agꞇꞃ a mbeaḋ ꝺe ꝼíol agꞇꞃ ꝺe leaꞃuġaḋ ag ꞇeaꞃꝺáil uaꞇa a ḃeiꞇ cuꞃꞇa ꝼíoꞃ aꞃ ċláiꞃín aca. Ꝺ'ꝼéaꝺꞃaḋ a ꞃúnaiꝺe ꞅꞃíoḃaḋ aꞃ a ꞃon ċum muinnꞇiꞃ Ċoꞃcaiġe, nó ꞅo Saꞃana, ag ꝼiaꞃꞃuġaḋ (ꝼiaꞃꞃaiġe) luaċ na n-eaꞃꞃaḋ, agꞇꞃ ag iaꞃꞃaiḋ ꞃompla ꝺi a ċuꞃ ċuiꞅe. Ꝺo b'ꝼéiꝺiꞃ leo an ꞃompla ꞃo a ꞇꞃiail ꞃa ḃaile aꞃ a ꞅcaoꞇaṁlaċꞇ, nó é 'ċuꞃ ċun ꝼeaꞃ ꝺuiꞅꞃionaċ ꞃa ċaꞇaiꞃ ċun é 'ꞇꞃiail. Ꝺe ḃaꞃꞃ an ċoṁꝼáiꞃꞇeaċaiꞃ ꞃeo, ꝺo ḃeaḋ eaꞃꞃaḋ, agꞇꞃ eaꞃꞃaḋ ṁaiꞇ, aꞃ an ꞅcéaꝺċoꞃꞇuꞃ aca.

Ꝺá ꝺꞇuġꞇaoi ꝼé ꞃna neiꞇe ꞃeo ꝺo ṁíniuġaḋ ꝺo ꞃna ꝼeiꞃmóiꞃíḃ, 'ꞃé an ċéaꝺ ꝼꞃeaġꞃa ꝺo ġeoḃꞇaí uaꞇa, "Caꝺ a ḋéanꞃaḋ an cáiꞃꝺe? Ꞇuġann ꝼeaꞃ an ċꞃoꞃ-ḃóꞇaiꞃ cáiꞃꝺe ꞃaꝺa ḋúinn."

Siꝺ é ꝺaꞃa naṁaiꝺ an ꝼeiꞃmeóꞃa—cáiꞃꝺe. Caiꞇeann ꞃé aiꞃġeaꝺ a ꞇóġaiꞇ iꞃ na banncanaiḃ aꞃ ḃꞃeiꞃ a ċꞃeaċann é, nó maꞃ iꞃ ġnáꞇaiꝺe ḋo, ꞃaġann ꞃé cáiꞃꝺe ꞃaiꞃꞃiꞃġ, ꞃaꝺa, ó ꝼeaꞃ an ċꞃoꞃ-ḃóꞇaiꞃ,—ó'n ḃꞃeaꞃ a ꞇuġann ꝺaoiꞃe[aḋ] agꞇꞃ ꝺꞃoiċ-eaꞃꞃaḋ ꝺó an ꝼaiꝺ a ḃíonn ġꞃeim aiꞅe aiꞃ.

Ġꞃuagaċ an Ꞇoḃaiꞃ.

69.

A.

1. Níl gaċ aon ruo le faġáil againn go léir ar ár otoil féin. 2. Bí a ċaróg air 7 í taoḃ tuaṫail amaċ. 3. Is beag an tairḃe dúinne an uair rin beiṫ ag taḃairt a ngeallaṁna ċun a gcuiṁne. 4. Ní mar ġeall orm féin ar fad ṫagan an toċt agus an brón roin orm aċ mar ġeall orṫa roin leis. 5. Bí cara leat ag cur do ṫuairisce. 6. Ná téiġeaḋ fear innrinte (innirte) ceól ṫar n-air aḃaile ḋíoḃ. 7. Má ḋeineadar dearṁad, bíoḋ orṫa féin anois.

B.

Duḃairt muinntir Ṡarana le munntir na h-Éireann a roġa beiṫ aca, an creideaṁ do ḟéanaḋ nú ceartaṁaint le n-a ċuid raiḋbhir faoġalta. Do ġlac an t-Éireannaċ mar roġa ceartaṁaint le raiḋbhear faoġalta níor túirge ná mar a ceartfaḋ sé le raiḋbhear ríoraiḋeaċta. Ní h-aoinne aṁáin ná beirt a ġlac an roġa san, aċ an ċoitċiantaċt go léir. Ní raiḃ aċ foċ-ḋuine annsro agus ansud d'iompuiġ. Ní ḃfuair na biṫeaṁnaiġ loċt ró-ṁór air sin. Is acu d'ḟan an raiḋbhear a baineaḋ de'n Éireannaċ. Ḟé ḋeire ṫugadar mar roġa do'n Éireannaċ a ċreideaṁ a ḟéanaḋ nú bár d'ḟaġáil. B'é an ceól céadna é. Bí ríribhinne an ċreideaṁ ró-ḋaingean i gcroiḋe an Éireannaiġ, d'oibriġ gníarta Dé ró-láidir 'na ċroiḋe, ní ḟéadfaḋ sé ríribhinne do ḟéanaḋ, pé bár a beaḋ le fulang aige air a ḟon. Do cuireaḋ na céadta ċun báis. Ní raiḃ aon maiṫ ann. Bí Éire ċoṁ fada ó iompáil agus bí sí riaṁ. Ní h-eaḋ, aċ níor ria, dá mb'ḟéidir é. Do neartuiġ deaġ-ḟompla na naoine a cuireaḋ ċun báis croiḋe agus aigne na naoine do fágaḋ beo.

An t-Aṫair Peadar.

60.

A.

1. Tá an ꝼuaċt aꝵ cuꝛ oꝛaınn ꝵo móꝛ. 2. Dubaıꝛt ꝼé ná ꝼaoꝛꝼaḋ ꝼoın ꝵaıll Ċúıꝵe Connaċt aıꝛ ꝼéın. 3. Clann na beıꝛte deıꝛbꝼéaṫaꝛ (deaꝛbꝼáṫaꝛ) do b'eaḋ ıad. 4. Nıl aon ċoṁnuıḋe ı n-aon ball oꝛm. 5. Ċuıꝛ ꝼé tꝛí ċéad ꝼeaꝛ de ꝼna ꝼeaꝛaıb ꝵo Coꝛca Teıne. 6. Bí ꝼé aꝛ an ꝵcéad duıne a ṫáınıꝵ. 7. Cad é an paoꝛ atá aꝵat oꝛm?

B.

Ṫuꝵ an t-eaċ ꝼıaꝛ-léım ꝼé ḋéın Rıꝛteáıꝛd; ċꝛom an maꝛcaċ a ċeann ċun na muınꝵe, ċonnaıc Muıꝛıꝛ taıṫneaṁ an ċloıḋıṁ aꝛ nóꝛ cuaıꝛ laꝛꝼaċ; ċonnaıc ꝼé bata Rıꝛteáıꝛd oꝛ cıonn a ċınn, ċualaıḋ ꝼé ꝼuıꝛc an ċloıḋıṁ tꝛíd an aeꝛ, ċonnaıc ꝼé léım Rıꝛteáıꝛd ı leaṫtaoıb, aꝵuꝛ ċualaıḋ ꝼé ꝼuaım a buille, ní aꝛ ꝼaoḃaꝛ an ċloıḋıṁ, aċ aꝛ ċúl an ċloıḋım; ċonnaıc ꝼé an t-eaċ meaꝛ aꝵ caꝛaḋ aꝛ a ċoıꝛ; ċonnaıc ꝼé léım eıle; ċualaıḋ ꝼé ꝼuaım an bata an ċoꝛ ꝼo aꝛ ṫaoḃ an ċloıḋıṁ, ċonnaıc ꝼé láṁ an oıꝼıꝵıḋ aꝵ lúbaḋ le tꝛéıneaċt buille coꝛanta Rıꝛteáıꝛd, aꝵuꝛ, cé ꝵuꝛ ꝼaoıl ꝼé ꝵuꝛ léım an t-eaċ cuṫaıḋ taꝛ ċeann Rıꝛteáıꝛd, nıoꝛ léım, maꝛ do ċꝛom ꝼeıꝼean é ꝼéın aꝵuꝛ do ꝼꝛeab ꝼé aꝛ an tꝛlıḋe, aċ nuaıꝛ do ċí an t-eaċ aꝵ ꝼceınneaḋ ṫaıꝛıꝛ, ċaꝛ aṁ bata ċóṁ tıuḋ le ꝼꝛlannc, aꝵuꝛ buaıleaḋ an t-oıꝼıꝵeaċ ı ꝵcúl an ċınn. Tóꝵaḋ aꝛ an dıallaıt é leıꝛ an mbuılle ꝼın aꝵuꝛ caıṫeaḋ é 'na ꝼleıꝛt ṫaꝛ ċluaꝛaıb an ċaꝛaıll.

Conán Maol.

61.

A.

1. Bí an fear 'na ḟearaṁ ⁊ a bar leis a leaṫ-cluais. 2. An aṁlaiḋ a ṁearabair go raḃar dáríribh? 3. Riṫimís fúṫa go h-obann nuair is luġa a beiḋ coinne aca linn. 4. Ċuirfeaḋ sé an dub na ġeal oirṫe. 5. Tá fearg ort anois nuair atá an ḟírinne tar éis sceiṫ ort. 6. Náċ leanabaiḋe na daoine is dóiṫ leo atá aca ionainn. 7. Ní ceart duit beart do ċur 'na leiṫ ná beaḋ sé cionntaċ ann (leis) ar ór an traoġail.

B.

Do ċorruiġ an duilleabar i leaṫtaoiḃ agus do ḋruid fear amaċ arta sé ḋéin Muirir. D'ḟéaċ sé ṫall 'r i bḟur ar an ṁaċaire, agus annsoin do ḋein ar Muirir. Dob' é seo an fear do b'áilne d'á bḟeacaiḋ súil riaṁ. Bí sé os cionn sé dtroiġṫe ar aoisde, ciaḃ-ḟolt carta air, is srón díreaċ ḟada air, rinn ṁín ċaol uiṫi, is polláirí fairsinge innti, ḋá ḟúil ḟolar-ṁara ċaoine ċaiṫannaċa aige, béal tannaiḋe dlúiṫ, smeigín cearnaċ air, gruaiḋ uaiḃreaċ, agus luisne 'na ṗluic. Bí sé caol fé íoċtar is teann fé uaċtar; guailne gaisgiḋiġ air agus clár oċta con.

Do ḟín Muirir a láṁ ċuige agus rug an fear eile uiṫi le cnoḃ do bí láidir a ḋóiṫin ċun tarḃ buile do ċosc.

"Dé beaṫa id ḟláinte, a Muirir," ar seisean; "ċualar gur ṫángair ar air."

"Go mairir slán, a Risteáird," arsa 'n fear eile; "ṫángar arú aréir a baile, agus is mór an caṫuġaḋ do ċuir sé orm a ċlos go raḃair ar do ṫeiċeaḋ."

"Is dóċa é, is dóċa é," arsa Risteárd De Barra, "aċ ní ḟuil leiġear air."

Conán Maol.

62.

A.

1. Níl aon ṁaiṫeas beiṫ ag seanċas nuair a bíonn airḟaċain déanta. 2. Ṫánag ċun é 'bheiṫ suas díb 7 gan aon ṁilleán do beiṫ orm féin as so suas. 3. D'ḟiarfuiġ sé ói cad ba bun le n-a cuid goil. 4. Ní raib uaim aċ an focal. 5. Ġocruiġeadar ar ḋul, Líon a sloġ, go Mainistir na Buille le h-ioncas go dtiocfaḋ leo, i gan ḟios d'Ua Dóṁnaill, dul as soin go Sligeaċ. 6. Do ċuaiḋ de í 'aimsiuġaḋ.

B.

Is airteaċ an scéal é go bḟéadann an coigcriġeaċ sliġe beaṫaḋ ċompóirdeaċ do ḟolaṫas do féin sa tír seo, agus go gcaiṫfiḋ an t-Éireannaċ beiṫ ag cuardaċ críoċa na cruinne ag lorg sliġe beaṫaḋ. Dá mbeaḋ ċoṁ-oibriuġaḋ i measc na bḟeirmeoirí ṫiocfaḋ leo an t-uaċtar is an t-íoċtar, an tosaḋ is an tairbe go léir beiṫ fúṫa féin. Ṫiocfaḋ leo fógraí do ċur ins na páirpéaraib go bḟuil an oireas seo im le díol aca, agus ní gábaḋ ḋóib beiṫ ag briaṫ ar na mangairíb beaga atá leaṫta ar fuaid na tíre le déiḋeanaiġe. Aċ má éirġeann leo an margaḋ is aoirde do ḟioirint ní fulair dóib gaċ aon earraḋ beiṫ ar ḟeabas aca, is í beiṫ déanta suas go deas is go h-aicilliḋe agus go mór mór gaċ níḋ do baineann le h-im beiṫ ċoṁ geal ċoṁ glé is ċoṁ glan agus is féidir é. Is mar seo do coingbeoċaid siad cáil an ime, a gcáil féin, agus cáil is clú na tíre saor ó ṁarla; agus beiḋ tosaḋ d'á réir aca. Seo an dara buntáiste atá le baint amaċ de barr ċoṁ-oibriuġaḋ,

.ı. go mbeiḋ ſiad ı n-ann an ṗingınn ır aoırde d'ḟaġáıl ar a ḃfuıl le díol aca.

Ir mór an luaċ do ġeoḃaıdír na ſeırmeoırí ar a gcuıd uḃ dá mbeıdír ı n-ann ıad do ſeolaḋ amaċ go h-úr ır go tıáċaṁaıl go dtí an marġaḋ ır ſearr. Tá dlıġṫe aca ı dtíorṫaıḃ áırıġṫe go gcaıṫfear an lá de'n ṁí gur ruġaḋ an t-uḃ beıṫ gıarṫa air le ſtampa mar ḋeıṁnıuġaḋ go ḃfuıl an t-uḃ úr.

Pádraıg Ó Súılleabáın.

63.

A.

1. Sın é an úḋálta ag an nGaoḋluınn. 2. Ir fada ſıar é ıarrma an droċ-ḃırt. 3. D'ḟıafruıġ ſé ḋe cad air go raıḃ ſé ag cuıṁneaṁ. 4. Fágaım le h-uaḋaċt, a Ṡéamaır, gur ar mo ḃéal a ḃaınır é. 5. Dubaırt ſé leo ná raıḃ Seaġán ċoṁ mór gan ſıor a ġnóṫa ſéın agur a ſıleadar. 6. Ar ṁırde leat-ſa ſan-aṁaınt annro tamaıllín eıle? 7. Dá mb'é do ṫoıl é, o'oırfeaḋ dom beagán caınnt 'ḋéanaṁ leat.

B.

B'éıgın an dlıġe ſın a ḋeırıuġaḋ ı n-a lán de ſlıġṫıḃ ó ſoın, aċ mar ſın ſéın b'é tornuġaḋ na deaġ-oıbre é, agur ır é an ċloċ ḃuın é ar ar tógaḋ a ḃfuıl déanta ó ſoın. Tugaḋ coṁaċt do ſna coṁaırlíḃ ceanntaır an trraıṫ a ċur ı n-urraıḋeaċt go nıolraí ṫar n-aır pé aırgead do ṫógraí ar ıaraċt, agur ḃí ceart aca an t-aırgead a ſaġáıl pé áıt a ḃfuıġıdír raor é. Bí ſé de ċeart ag Cırte Ṡarana an t-aırgead a ṫaḃaırt dóıḃ ar pé gaımbín ba ṁaıṫ leır an gCırte d'éıleaṁ. Ní ġáḃaḋ dom a ſıáḋ gurıab é ár gcuıd

féin airgid bíodar do ṫabairt dúinn ar ġaimbín! Is aṁlaiḋ bí, is aṁlaiḋ tá, agus is aṁlaiḋ beiḋ go fóill.

Aċ bíoḋ foin mar atá, i dtorać bára do ṫug luċt an Ċirte uaṫa an t-airgead go cionn deiċ mbliaḋan ficead ar trí púint coróin fa ċéad, go cionn daṫad bliaḋan ar trí púint deiċ fa ċéad, agus go cionn deiċ mbliandá is daṫad ar trí púint cúig déag fa ċéad. An luċt comairle a ṫógaḋ airgead, ċaiṫidís an oiread foin fa mbliaḋain do ḋíol ṫar n-air [d'aireag] agus beaḋ an bun-airgead agus an gaimbín díolta aca i n-a oiread foin aimsire. Mar ḟoluid air sin: ceiṫre púint, ré déag agus naol fa mbliaḋain a ḋíol ar fear daṫad bliaḋan, agus beaḋ céad púnt bun-airgead agus trí púint coróin fa mbliaḋain gaimbín díolta. D'aṫruiġ an Cirte an gaimbín ó am go h-am de réir mar a bí an t-airgead.

Páraig Mac Suibne.

64.

A.

1. An rud a beaṫuiġeann duine 'ré marbuiġeann duine. 2. Is beag ag an gcaoirġ an fuaċt. 3. Tá sé ċoṁ maiṫ aige fanaṁaint go dtí amáireaċ. 4. Ní leis atá éinne d'á ċlainn ag dul. 5. Ní ḟeadar an orm féin nó ar ḟear an tige téiġeann an ċéad scéal. 6. Níor ḃris focal maiṫ fiaċail riaṁ. 7. Cad é seo mar scéal anois.

B.

Má ḟuiliġeann an dige do ċuid de sna daoinib an iomarca tailiṁ do beiṫ aca ⁊ tuilleaḋ ar an gcaol-ċuid, is dige ain-ċeart í. Seo díreaċ mar tá talaṁ

na h-Éireann ionnta air a ḟon fóin. Tá na h-aciaí duba de, breac-díomaoin i feilb an beagáin; mór-ċuid daoine gan fód aca ⁊ tuilleaḋ aca teanntuiġte, pulcaiġte le ċéile mar a béaḋ coiníní ar ṫaob na gcnoc. Ní ráiméir an ċainnt seo. Sa ċeanntar atá timċeall Ċaṫair na mBarc i gCo. Maiġe Eo tá 30,41 feirmeoirí ⁊ níor luġa ná luaċ ceiṫre brúnt de ṫalaṁ ag gaċ duine aca; ⁊ i bríor-aṫċuimireaċt dóib seo—go deiṁin ar an dtaob eile de'n gclaide—tá 160,000 acra i feilb 80 duine! Mar adeir scríbneoir Sarannaiġ, 'a ṫagairt do'n ball so: "Peacaḋ i n-aġaiḋ dliġe Dé ir eaḋ an leaṫċumaig seo."

Nuair a beiḋ ceirt na talṁan fé ċonspóid, baḋ ċóir do sna h-Éireannaiġ beiṫ ar a n-iongain féin ċun deireaḋ do ċur leis an éagcóir seo. Má ḟágtar an riarruġaḋ fé Ṡarannaċaib níl aṁras ná go ndéanfaiḋ siad botún de. Gaċ uair a ċuireadar roime seo ċun ceirt dá raġar do réiḋteaċ, níor ṫáinig leo aċ í 'lot. Bíonn súil gaċ bioránaiġ díob so dall tré neaṁ-eolas orainn ⁊ ar ár nóraib ⁊ an trúil eile caoċ ag faḃar ⁊ ag báiḋ ⁊ brieb.

Gruagaċ an Tobair.

65.

A.

1. Bí snóḋ na dearca air. 2. Tá an bairille ag leigint uaiḋ. 3. Bí an dorar daingean ó'n dtaob istiġ i dtreo nár ḟéadadar dul isteaċ. 4. Sin é ḋall mé ⁊ daoine náċ mé. 5. Tagann sein cnorta ar na daoinib. 6. Is minic sein mar ḟoirt agat. 7. I ndiaiḋ a ċéile deinteas na cairleáin.

B.

Ċoṁ luaṫ agus ḃíodar imṫiġṫe ċun siubail, ċuir sé an cnoc amaċ de. Ḃí faill áiro ar an dtaoḃ ṫuaiḋ de'n ċnoc. Faill na ḃFiaċ a tugtaí mar ainm uirṫi. Ċuaiḋ sé agus ḟuiḋ sé ar ṁullaċ na faille sin. Ḃí sé ag féaċaint uaiḋ síos ar na carraigeaċaiḃ brirte a ḃí ṫíos ag bun na faille agus ḃí sé ag cuiṁneaṁ 'na aigne cad é an brireaḋ a ġeaḃaḋ cnáṁa duine dá gcaiṫtí le fánaiġ é. D'ḟág sé an áit sin ⁊ d'imṫiġ sé an cnoc siar go dtí go raiḃ sé ar ḃarra cnuic eile a ḃí ar an dtaoḃ ṫiar de'n ġleann. Ċuaiḋ sé isteaċ i bpluais sa ċnoc san. Leabaḋ Diarmuda ainm na pluaise. Ḃí pluais eile ar aġaiḋ na pluaise sin anonn gur ḃ'ainm dí Leabaḋ Gráinne. D'ḟan sé sa ṗluais ar feaḋ taṁaill ṁaiṫ, ag cuiṁneaṁ ar ar airiġ sé riaṁ de scéaltaiḃ breáġṫa Fiannuiġeaċta, ar Diarmuid agus ar Gráinne, agus ar Ḟionn agus ar an ḃFéinn, agus ar a ngnóṫaiḃ go léir. Nuair a ḃí tuitim na h-oiḋċe ann d'ḟill sé ċun na pláróige agus do luiġ sé innti. Ḃí an aimsir tirim ⁊ an spéir glan. Ḃí an cúnlaċ go breáġ tirim teiṫ mar a ḃí an ġrian ag taiṫneaṁ ar an bpláróig i gcaiṫeaṁ an lae. Ḃí aġaiḋ na pláróige ó ḋeas, i dtreo go raiḃ soiṫin innti ó sé leoiṫne beag gaoiṫe a ḃí ann, mar is adtuaiḋ ḃí an ġaoṫ. Ḃí sé sínte sa ṗláróig ag éisteaċt le cogarnaċ agus le h-anál na gaoiṫe laige tríd an ḃfraoċ 'na ṫimċeall ⁊ gan aon ṗioc de'n ġaoiṫ ag teaċt air féin. Ó'n suaṫaḋ a ṫug sé ḋo féin ag siubal an ċnuic ⁊ ó ḃroṫal an ċúnlaiġ, ⁊ ó'n seoṫó úd na gaoiṫe tríd an ḃfraoċ, ba ġeasr go raiḃ an fear boċt 'na ċodlaḋ go ráṁ.

An t-Aṫair Peadar.

66.

A.

1. Nílim ag cur leis an scéal, ach is mó atáim ag baint uaidh. 2. Ní raibh d'uain aige cuimhneamh ar cad ba ceart do a dhéanamh. 3. Bí aithne agam air agus gan ann ach garsún. 4. Ná luaidh aríst a ainm fé'm chomhair. Méisleach 'na chroidhe istigh 'seadh é. 5. Cuirfead-sa d'fhiachaibh (iachall) orthu. 'Fiachaibh,' ('iachall') ní h-áil liom an focal. 6. D'fhreagras ceana le scribhinn do ceist. 7. Ná tóg orm é má dheinim dánaidheacht orthu, ní dóigh liom go bhfuil an scéal sa ceart agat.

B.

Féach an sheanghán úd ag dul ó shaoi go saoi agus an chleith mhór atá ag fás suas ó chenn na shuailleach. Nuair ná bíonn an chleith úd i gcoinnibh an tsheanghán sadhann an cóiste. Anois, dubairt fear liom-sa go bhfuil teine mhór tamall ó'n tsháidh, go gcuireann an teine seo uisge ar fhiuchaigh, agus, nuair a bíonn an t-uisge ag cur a fhúla amach le neart teine, cuireann sé rotha mór ag caradh agus is ó charadh an rotha so a thagann an neart thríd na sheanghán agus thríd an chleith síos go dtí rothaí na shuailleach. Táim eaglach ná béarfaidh an scéal liom ró-chruinn. Ní thuigim é i gceart. Is baoghlach nách ort-sa amháin a theireann sé an scéal a thuigfinn i gceart. Ach pé slighe a fhiubhlann sé, sitheann an neart thríd na sheanghán. Tabair fé ndeara an roithín ar cheann na cleithe. An fhaid is bíonn sí i gcoinnibh an tsheanghán ní fheiceann tú dadamh; ach má sgaraiann siad ó chéile aon nóimint amháin feicfir sflannc beag lasrach ag teacht eatorthu.

ar ball, nuair a beam ag siubal na sráide, fair na hoṫaí ⁊ má ṫagann méaróigín cloiċe fúṫa, nó siú gráinne beag gainṁe, bainfear teine ċrearra amaċ as na ṡálaċaiḃ.

Beirt Ḟear.

67.

A.

1. Dá mb'áil leat a innsint do, beinn buiḋeaċ díot. 2. Sar a raiḃ am aige ar ḟreagra 'ṫaḃairt orṫa, do ṁiṫ teaċtaire irteaċ ⁊ faoṫar air. 3. Bí an carráirte fúinn féin ó Ċúl an tSúdaire go Port Laoiġre. 4. Ná dearṁaid an carraḃat gorm a ċur féd' ṁuineál. 5. Ag laḃairt fa ċeart, is dóċa ná fuil éinníḋ ċúiċi agam. 6. Is geall go moṫóċaiḋ sé earnaṁ an ċapaill ⁊ tiocfaiḋ sé 'á ċuardaċ. 7. Bí trí fiċid duine iarṡiṫa.

B.

Ní mar a ċéile cuirpíní fola gaċ uile ainṁide; cé go mbíonn cuirpíní na fola daonna ċoṁ cruinn le piġinn, bíonn cuirpíní fola an éisg ⁊ na n-éanláiṫ ar nós uiḃe circe. Is furusta aiṫint mar sin cé aca fuil duine nó fuil sicín ḟaġar na síoṫ-ṁaoir ar ċóta duine ḃoiċt do ġaḃaḋ ar uċt duine do ṁarḃaḋ; ní féidir an mionduracán do ṁeallaḋ.

Do ġeiḃṫear cuirpíní eile fa ḃfuil a dtugtar "cuirpíní geala" orṫa, aċt is annaṁ do ċíreá iad mar naċ ḃfuil siad leaṫ ċoṁ fairsing leis na cuirpíníḃ dearga. Is ait ar fad na cuirpíní iad, mar ḃeaḋ bráonta glóṫaiġe ag ráṫaċ amaċ aḋaisc ar nós seilmide, ⁊ ag snáṁġail go mall séiḋ leisgeaṁail fa

lionn fola. Níl a ḟior fa gceart goidé'n gníoṁ atá leat, acht deir daoine áirithe go mbeirfeann fiad ar bacaillíniḃ ⁊ ar ṁionṁacaiḃ éagsamla tigear ifteach fa ċorp ⁊ go slugann iad, ⁊ má's fíor é sin is geanamail macánta na feiṫiṡíní iad, ⁊ baḋ ċóir do'n ċineaḋ daonna beiṫ buiḋeaċ ḋíoḃ.

Conall Ceárnaċ.

68.

A.

1. Tá an fáġaltas ar bfeis aige—cuid de ṫall ⁊ cuid de i bfus. 2. Do ṁiṫ sé ċoṁ tapaiḋ is bí 'na ċoraiḃ, aċ bí sé fánaċ aige. 3. D'iarrfas air dul i n-áirde sraiġse, féaċaint an fabadar ann. 4. I gcionn tamaill, do ċuaiḋ ciuineas mór ar an bfoṫraṁ. 5. Leig uair an ċluig ar a laiġead ṫarṫ ⁊ annsoin tair im ċoinniḃ. 6. Is 'mó áise bí i n-earbaḋ orainn. 7. Do cuireaḋ na trí buirdo as a ċéile. 8. Tagann an gúna dearg di.

B.

Aċ níor ḟanadar Caitliciġe na hÉireann gan feisṫ a ḋéanaṁ ċun oideaċas oireaṁnaċ a ḟoláṫar d'á gcloinn. Bí ag dul de ġéireaċt an ċam-ḋliġe, agus ṁeasadar gur ṁiṫid cur suas de sna scoileannaiḃ coir claiḋe. I mbliaḋain a 1762 do ṁugaḋ Éamonn Ris, i gCallainn i gConntae Ċill Ċoinne, Do tugaḋ suas go maiṫ é, agus bí sé ṁiaṁ deaġ-iomċuir cráiḃṫeaċ. Ċuaiḋ sé ag foġluim ceannuiḋeaċta i dtiġ oncail dó go raiḃ siosa mór aige i bPort-Láirge. Ba ċruaġ le h-Éamonn na ġarrúin do ċonnaic sé ar gaċ taob is iad ag éirġe suas 'na bfeasraiḃ gan léiġeann

nó oideacar. Bí riopa aige féin an uair seo, ać do ġoill cár an aora óig ċoṁ mór roin air gur ḋíol sé an riopa, agur gur orcail scoil 'na gcóir. Níor éirig leis go ró-ṁaiṫ ar dtúis, ać i mbliaḋain a 1802, le neart cruaḋ-ṡaoṫair, is d'aon-toil Earpuig Ṗortláirge bí tig breáġ scoile tógṫa aige, agus é féin is roinnt ċompánaċ sé ġeall a saoġal a ṫaḃairt ag teagasc na n-óg. Sin mar do cuireaḋ ar bun Oird na mBráṫar gCríostaṁail. Tamall roiṁe sin do ċuir Eilionóir De Nógla ar bun Ord ban Riaġalta na Toirbirte. Ba ġearr gur éirig Uird eile, d'ṡeasaiḃ is de ṁnáiḃ naoṁṫa i gcongnaṁ dóiḃ siúd. Nuair a ċonnaic an Gobarminc sin do ṁeasadar nár ṁirte ḋóiḃ féin siúd éigin a ḋéanaṁ, agus i mbliaḋain a 1831 ṫug an Tiġearna Stáinle ḋúinn an "Bórd Náisiúnta."

Tórna.

69.

A.

1. Ní h-é an ċéad uair aige é. 2. Ar ġráḋ Dé is ná taḃair náire ḋearg dom or coṁair an ṗobail. 3. Ba ṁaiṫ uait cuiṁneaṁ orm. 4. Ní tura beiḋ siar leo. 5. Ní raiḃ uḃ slán 'na mearc. 6. Do ḃris ar an ḃroiḋne aige, 7 do ḃris sé iad go léir. 7. Ḋein sé é mar olc ort.

B.

Do cuireaḋ Connraḋ na Gaeḋilge ar bun, mar adearfá a h-aondéag nú a dóḋéag de ḃliaḋantaiḃ ó ṡin. An raiḃ aon láṁ ó ṫosaċ 'san ngnó ag muinntir na h-Aimeriocá nú ag muinntir na

Fhrainnce, nú ag aon dream daoine ar dhruim an domhain? An raibh airgead go fairsing ag an aicme do chuir ar bun é? Is beag má tá éinne i nÉirinn ná ḟéadfaidh na ceisteanna sin do fhoclaigh, agus dá bhríg sin ní gáidh dhóibhsa fhreagra do thabhairt uaim orthu. Tá'r again go léir ná fuil d'fhreagra orthu ach, nuair dhírigh Luchd an Chonartha ar an nGaeluinn do charadh tar n-air agus d'aithbeochaint, ná raibh de chabair ná de chongnamh aca chuige ach flosg agus fagh-airt chun na h-oibre, meisneach agus sprid agus éirim aigne, agus go mór-mór mainghín tar na bearthaibh a Dia agus arta féin. Ar éirigh leo? D'éirigh leo go h-áluinn agus go h-iongantach agus é sin gan aon chabair, geall leis, d'fhagháil ó'n bhfear thall. Adhmuighim nídh nách iongnadh, go bhfuairfeadar congnamh ar ball uaidh—a lán de, ach bí an Connradh saor ó ghuair an uair sin. Tá réim an Chonartha ag dul i leithe agus i leathad agus i neartmhaire ruamh ó shin, agus i n-ineadh dul i bhfanntair do'n sprid is amhlaidh mar atá ag neartughadh uirthi le h-aimsir. Agus tá a rian air. Táid na daoine ins an uile phárt de'n tír ag cromadh anois ar an nGaoluinn d'fhoghluim agus í 'chur d'á labhairt arís ó cheann ceann d'Éirinn (na h-Éireann).

Liagán Luaimneach.

70.

A.

1. D'fhill sé i bpáirpéar ruadh é. 2. Ní lugha air éinnídh eile ná éinne 'á ráidh sin leis. 3. Bí an bord láir cruinn; an dá bord eile ceathair-chúinneach. 4. Tá deallramh leo scéal. 5. Do rug sé ar an gceannrach

a bí ar cnoċaḋ i dtaoḃ ṫiar de'n ndorar, do ċuir sé leis an gcapall é ⁊ do ṗreab ar a ḋrom. 6. Iompuiġ i leiṫ ċun an troluis go bḟeiceaḋ i gceart é. 7. Dá ṁoiṫe (luaiṫe) sa ló é nuair ḟroisear an droiċead bí an tsúil eile ann romham.

B.

Ní ḟior-náisiúnaċt ceist na talṁan aṁáin, ní ḟior-náisiúnaċt ḟeaḃuġaḋ déantannas na tíre ann féin aṁáin aċ ċóṁ beag leis; cé gur obair náisiúnaċ gaċ gnó aca gan aṁras. Ní mór dúinn é seo do ċoimeád os coṁair ár n-aigneaḋ i gcoṁnuiḋe. Is ró-annaṁ ḟiaḟruiġimíd dinn féin cad í an ḃríġ atá le ḟior-náisiúnaċt. Dá gcuirfimís an ceist seo níos minicíḋe ċuġainn féin, is líoṁṫa, is faisfinge agus is glaine go mór beaḋ ár n-intinne ná mar atáid; ċífeaḋ an feisire níos soiléire ná mar ċíonn go bḟuil ruḋaí luaċṁara eile i n-Éirinn seoċas an talaṁ, ṫuigfeaḋ an Gaeḋilgeoir an géar-gáḃaḋ atá le tsoiḋ ar son na talṁan, ṫuigfeaḋ fear na ndéantús taisḃe oibre an ḟeisire agus an Ġaeḋilgeora, agus ṫaḃarfaḋ sé caḃair dóiḃ do réir a ċumais; agus dá mbeaḋ níos mó báiḋ aca le n-a ċéile, is mó meas beaḋ aca go léir ar Ċumann na nGaeḋeal agus a ḋóċas, is mó ionntaoiḃ do beaḋ aca as, mar gur mó imṡníoṁ beaḋ ar gaċ dream aca iad féin do scaoileaḋ ó Ṡasana go síor. Ar an tsliġe seo beaḋ daoine áirġṫe ag gaḃáilt d'obair áirġṫe do réir a n-oireaṁnaċta, agus na daoine go léir ag ċoṁ-oibriuġaḋ go duṫraċtaċ go cneasta agus go saṙṫannaċ ar son saoirseaċta na tíre uile.

Seán Ó Ceallaiġ

PART II.

71.

Ċuaḋar ar ċuairt ċun tiġe mo ṡean-aṫar, ḋé Saṫairn seo ċuaiḋ ṫoraiṁ. Tá sé 'na ċoṁnuiḋe sa ḋtuaiṫ i n-aice baile ḃig. Ṫugar (ċaiṫear) an lá ins na gorṫaiḃ ag ṡéaċaint ar na ṡearaiḃ [ꞅ iad] ag obair. Ag teaċt aḃaile ḋom (nuair ḃíos, ꞅrl.) ṡtadar ag an gceardoċain ꞅ ḃíos ag cainnt leis an ngaḃa. Tomás Ó Briain is ainm do. Ṡeas móir láidir 'seaḋ é. An ṡaid a ḃíos (ꞅ mé) ag an gceardoċain, ċonnac é [ꞅ é] ag cur cruiḋ ṡé ċapall le h-Aoḋ Ó Dálaiġ ꞅ ag cur iarainn ar roṫ.

72.

Nuair a ḃí Aoḋ ag teaċt aḃaile (Ag teaċt d'Aoḋ) ó'n dtobar ċonnaic sé gaḋar is cat ag súgraḋ (imirt) le n-a ċéile sa ṗáirc. Do rit sé aḃaile ꞅ d'ḟág sé an t-uisce ar an urlár. Annsoin ċuaiḋ sé amaċ sa ġáirdín ag triall ar a ṁáṫair (sé ḋéin a ṁáṫar). "A ṁáṫair," ar seisean. "Ṡéaċ! (an) ḃreacaiṡ gaḋar ag súgraḋ (imirt) le cat riaṁ roimis seo?" "Ċonnac, go minic," ars a ṁáṫair. "Ḃí cat agam ṡéin a ḃíoḋ ag súgraḋ leis na coiníniḃ. Aċ is fad [de ḃliaḋanta ḃ] ó ṡoin anois é."

73.

Is maiṫ is cuiṁin liom sinn araon ag dul ar scoil, lá. Mar ba ġnáṫaċ linn, ní raiḃ ár gceaċta [go] ró-ṁaiṫ againn. Ċonnacamar na ṡiagaiḋe ꞅ na

gaḋair ag gabáil ċuġainn ⁊ ríúd ċun ríubail rinn 'na noiaiḋ. Do buaileadar irteaċ go Cnoc na Gráraiġe ⁊ níorb' ḟada ḋóiḃ ann nuair d'éirigh gionnfhiaḋ rompa amaċ. Amaċ go bráṫ leo ⁊ rinn-ne 'na noiaiḋ. Níor ḃraiṫeamar cá raḃamar gur buaileamar páirc Míċíl Uí Ḃroin.

Beirt Ḟear.

74.

Ḃí Úna, lá earraiġ, ra ṁóinḟéar ṫíor coir na h-aḃann. Ḃí an lá [go] geal ⁊ ċonnaic rí breac [breac] ran uirce. "Ba ṁaiṫ liom an breac úd a ṫaḃairt aḃaile liom," arr' Úna léi féin. Aċ nuair a ċrom rí ríor ċun beirṫe (breiṫ(e)) air ṫuit rí irteaċ ran uirce. Ḃí fear ag obair ra ṗáirc (ar an) dtaoḃ ṫall de'n aḃainn ⁊ nuair a ċonnaic sé Úna ag tuitim, do léim sé irteaċ ⁊ do ḟaor (ḟáḃáil) sé í.

75.

Nuair a ṫáinig an tráṫnóna, ⁊ an ġrian ag dul ḟé, d'áidiġ Míċeál (leir) an cliaḃ ar a ḋrom, ⁊ ríor leis an bóiṫrín. Ḃí an t-ualaċ trom, aċ má ḃí féin, ní raiḃ Míċeál i ḃfad ċun gur ḃain sé amaċ an bóṫar. Síor leis an bóṫar mór. Is ar éigin a ḃí sé ag cúinne ġuirt an Dubġallaiġ, nuair a ċualaiḋ sé an trucail ag teaċt ċuige (aniar). Ṡíl sé gurb' í trucail Sriaḃna a ḃí ann, ⁊ do lean sé air tamaillín eile. Do stad sé go h-obann ⁊ ċuir sé cluair [le h-éirteaċt] air féin. D'aiṫin sé cnag na trucaileaċ ⁊ an capaillín ag fodar go focair fuaiṁnearaċ.

Beirt Ḟear.

76.

Bí flaiṫ i n-Éirinn fad ó gurb' ainm do (darb' ainm) Lir. Nuair a fuair Aodh, a bain-ċéile, bás, do ṡór sé a deirbhṡiúr, Aoife. Aċ ba ġearr gur ġabh éad í mar ġeall ar an gcion a bí ag á fear ar Ḟionnġualainn ⁊ ar a triúr dearbhráṫar, clann a a dearbhṡéaṫar. D'á bhríġ sin do bhuail sí iad le flait dhaoidheaċta ⁊ iad ag snáṁ i Loċ Dairbhreaċ i n-Iar-Mhíde ⁊ do ḋein sí ceiṫre h-ealaí bhreáġṫa bána ḋíobh.

77.

Do ċomáineadar leo, an beirt, le coir a ċéile, go dtí gur ṫángadar go dtí an áit go raibh an gallán leagṫa. Do bí mórán de sna licíní(b) san áit go raibh sé 'na ṡeasaṁ. Do bailiġeadar suas an méid ṡéadadar 'ṡeicsint díobh, ⁊ do ṫugadar abhaile iad. Do bí seana-ċoṁra irtiġ sa tiġ aca—⁊ ní raibh puinn eile thorcáin ann—⁊ d'orcluiġeadar (orcladar) an ċoṁra ⁊ do ċuireadar irteaċ an t-ór go léir ann (innti).

Conċubar Ó Dearṁuṁna.

78.

Do ḋearg Míċeál a ṡíora, ⁊ d'imṫiġ sé air abhaile. Nuair d'ṡás Míċeál* an ċeardoċa ⁊ ó ná raibh aon níḋ eile le déanaṁ ag Taḋg,† ċuaiḋ sé irteaċ ċun é féin a ḃearraḋ ⁊ a ġlanaḋ i gcóir an aonaiġ. Ní raibh sé aċ leaṫ-ḃearraṫa nuair do ċuir Pilib a ċeann irteaċ an doras 'á ráḋ, "Bail ó Ḋia annso." "Dia 'r

* Notice míċeál repeated to avoid any danger of ambiguity; this must always be done in Irish, which is not averse to such repetitions, but is to any ambiguity.

† Notice position.

Muire duit," arsa Taḋg, aċ ní ó n-a ċroiḋe, mar bí tuairim aige nár ṫáinig Pilib gan ġnó. "Is dóċa go bfuilir ag dul ar an trráid." "Nílim, go deirṁin; tá a ṁalairt de ġnó agam ná (reaċar) rráidiġeaċt," arsa Pilib.

Beirt Ḟear.

79.

Tamall ó ṡoin bí maċtíre mór giobalaċ, bíoḋ 'na ċoṁnuiḋe i bfluair le h-air coille. Bí lón mór bíḋ bailiġṫe aige agus d'ḟan sé ag baile coitċeanta ar eagla go ndéanfaḋ éinne é 'ċreaċaḋ an ṡaid a beaḋ sé ar baile. Fuair mada suaḋ amaċ ar ċuma éigin go raiḃ fluair an ṁaċtíre lán de ṡoġluirtíḃ agus dá bríġ sin (dé sin) ba ṁian leis an maċtíre a ċur ar an trliġe i dtreo go mbeaḋ a stóir aige féinig. Fé deireaḋ ċuiṁniġ sé ar ḟear do bí ag aoḋaireaċt i bráirc sa ċoṁusranaċt, ċuaiḋ sé fé n-a ḋéin, agus d'innis do cá raiḃ an maċtíre 'na ċoṁnuiḋe. Siúd leis an aoḋaire ⁊ a ġunna aige ⁊ do ṁairḃ sé an maċtíre. Suim lá 'na ḋiaiḋ soin ṫárla go raiḃ an t-aoḋaire ag dul ṫar ṗluair an ṁaċtíre ⁊ d'ḟéaċ sé isteaċ ann, agus cé beaḋ ann aċ an mada suaḋ céadna do scéiṫ ar an maċtíre. "'Seaḋ," ar seisean, "an tusa soin? Is aṁlaiḋ do scéiṫis ar an maċtíre d'ḟonn is go marḃóċainn é ⁊ annsoin go mbeaḋ a ṡoláṫar agat féin. Anois, a ṁada suaiḋ, a bitheaṁnaiġ, musa bfuil dúil agat i gcaoirċaiḃ mar adubraís, is maiṫ atá ḟios agam go bfuil dúil agat i n-uanaiḃ." Leis sin do buail sé buille ar an gcloigeann air ⁊ do ṁairḃ (sé é).

Ná scéiṫ ar ḋaoinib eile mar ṁaiṫe leat féin.

80.

D'imṫiġ ſí amaċ ⁊ ṫuġ ſí teine ḋo'n ſtábla, ſuaiſ a ſuaiſ ſí a h-aṫair ⁊ a ċongantaiḋe imṫiġṫe ag loſġ Sṫiaḃna. Nuair a ṫoſnuiġ an ſtábla ar ḋóġaḋ ⁊ ar ṫuitim anuas, ḃí an capaillín ag léimṁiġ ó ṫaoḃ taoḃ, ag teiċeaḋ ó'n dteine ċun go ḃfeacaiḋ ſé poll ſíoḋ ⁊ do léim ſé de ḋruim an ḟalla amaċ. Ḃí a ċuid clúiṁ ar laraḋ nuair a ċuaiḋ ſé amaċ ⁊ d'umlaiſc ſé é féin i bpáiſc ⁊ do ṁúċ ſé é. Nuair a ḃí an duine uaſal ⁊ a ċongantaiḋe taġaiṫe aḃaile um ṫráṫnóna ⁊ gan ſioc de ḃarr an lae aca, dubairt ſé le Sṫiaḃna bualaḋ ċúca ſrteaċ go dána ⁊ a leigint air go raiḃ ſé ar buile i dtaoḃ an ċapaillín a ḃeiṫ dóiġṫe aca.

Conċuḃar Ó Muiṁneaċáin.

81.

Ṫána(g) ſuas le (Rugas ar) Niall Mac Eoin, dé luain ſeo caiṫte (ċaiṫeamar, ġaḃ ṫarainn) ⁊ mé ag teaċt ó Aonaċ Áṫ-ḟeiḋiaḋ. "An ḃfeacaiſ an muileann nuaḋ i mBaile Ḃeag?" arſ eiſean. "Tá ſé ar an tſliġe aḃaile ḋúinn." "Ní ḟeaca," arſa miſe, "aċ ba maiṫ liom é 'ḟeicſint." "Bíoḋ ſoiḋne agat," ar ſeiſean, "ní ſada go mbeimíḋ ar mullaċ an ċnuic (beimíḋ ar mullaċ an ċnuic ſar i bfad, gan moill) ⁊ annſoin ċíſir é." "Ḃfuil puinn ċoiſce (móran coiſce) ann?" arſa miſe. "Tá, buiḋeaċas (molaḋ) le Dia," ar ſeiſean, "⁊ tá ana-áṫas orainn go léir mar ġeall air ('na ṫaoḃ). Tſí bliaḋna ó ſoin, ní raiḃ le ſeicſint aċ ſallai an tſeana-ṁuilinn ⁊ do ḃí an aḃa ag ſiṫ go mall, ſé mar ḃeaḋ uaigneas uiſṫi. Aċ anoiſ tá ſoṫ an ṁuilinn ag caraḋ go tiuġ (meas, taraiḋ), ⁊

tá fochram na h-oibre ⁊ gleo na cainnte ⁊ gáirdhe (le cloirint) mór-dtimcheall na h-áite.

Fuaireamar raodarc ar (Chonncamar) an muileann [go] díreach ⁊ an ghrian ag dul fé. "Is mór an t-athrughadh atá tagaithe (tagta) ar an raoghal," arsa mise, "⁊ is breágh (fóláthach) an t-athrughadh d' Éirinn é."

82.

Bí seandduine ann agus bí cúigear nó seisear mac aige agus bídís coitcheanta ag bruighin agus ag achran le chéile, i dtreo go raibh an duine bocht ciaraithe aca.

Do dhein sé a dhícheall chun a chur iachall orthu péidteach le chéile ach do thair air glan. Fé dheireadh chuimhnigh sé ar sheirt. Chuir sé fior ar roinnt slat geairdhe, lá. Dhein sé dórnán díobh ⁊ do chengail sé go dlúth iad. Annsoin do ghlaodhaigh sé chuige ar a chlainn mhac ⁊ dubairt leis an mac chríonna an dórnán a bhreadh. Tug seisean fé, ach i n-aindeoin a dhícill do thair air é 'bhreadh. Annsoin do dhein an tarna mac an clear céadna, ⁊ na mic eile i ndiaidh a chéile ach do thair orthu go leir.

Annsoin dubairt an t-athair le duine de sna fearaibh ógha an dórnán a scuradh. Nuair a bí sein déanta aige, tug sé aon slat amháin do'n fear aca ⁊ do bhris gach éinne a slat féin gan aon duadh.

"Féachaidh air sin, a chlann ó," arsa an seandduine, "ní neart go cur le chéile. An fhaid a chuirfidh sibh le chéile, ní fhéadfaidh éinne aon díoghbháil a dhéanamh díbh; má thugann sibh druim lámha le n-a chéile níl aon bhac air éinne an lámh uachtair 'fhaghál láithreach orraibh (a thoil d'imirt láithreach orraibh)."

83.

Ḃuail ꝼear leis an dtriúr ⁊ d'ḟiaꝼruiġ ré ḋíoḃ an ḃꝼeacadar a ċapall. Duḃradar leis ná ꝼeacadar. "Náċ capall bán é?" arꝼ an ꝼear críonna. "Seaḋ,' arꝼa 'n tarna duine, "capall bacaċ bán." "Seaḋ," arꝼa 'n tríoṁaḋ duine, "capall caoċ bán." Duḃairt an ꝼear annsoin gurab aṁlaiḋ ṁarḃuiġeadar a ċapall ⁊ ṫug ré go dtí an breiṫeaṁ iad. Duḃairt an ꝼear críonna ná ꝼeacaiḋ ré ꝼéin an capall i n-aon ċor ⁊ aċ go ḃꝼeaca ré clúṁ ar an mbóṫar. Duḃairt ꝼear eile go ḃꝼeacaiḋ ré ꝼéin ꝼuan ⁊ ná ꝼaiḃ aċ ꝼuan trí gcor: gur ar éigin a ċíꝼeá an ceaṫraṁaḋ ꝼuan i n-aon ċor. Duḃairt an tríoṁaḋ duine go ꝼaiḃ ḟior aige ꝼéin go ꝼaiḃ an capall caoċ mar nár ṫ ré an ꝼéar aċ ar aon taoḃ aṁáin de'n mbóṫar. Ċaiṫ an breiṫeaṁ iad a ꝼcaoileaḋ uaiḋ annsoin.

84.

"Go gcúitiġiḋ Dia [do ḟaoṫar] leat," arꝼa Séamur, "ní ḋearṁóidad go deo do ḋeaġ-ġníoḋe (ṁaiṫearaí) im ṫaoḃ." "Ní ꝼiú triáṫ air (beiṫ ag cainnt 'na ṫaoḃ)," arꝼa Peadar. "Dia go deo leat ⁊ go n-éirġiḋ an t-áḋ leat." "Beiḋ soin mar ir toil le Dia," arꝼa'n ꝼear eile, "aċ caiṫꝼead beiṫ ag cur an bóṫair díom."

Oiḋċe ċiuin ċneasta do b'eaḋ í. Ḃí an ġealaċ 'na ꝼuiḋe go h-árd sa ꝼréir. Ḃí an bóṫar tirim ⁊ do ċnag na duilleoga (billeoga) ꝼeoiḋte ꝼé n-a ġoraiḃ. Ḃí oiread ciúineasa ann gur ḟéad ré a ġníoḋe 'ġloirint ⁊ é ag bualaḋ le ꝼoṫram. Ní leoṁꝼaḋ ré (ní leigꝼeaḋ brireaḋ gníoḋe ḋo) ꝼéaċaint ṫar n-air. Ḃí an baile ⁊ an tríoṫċáin leartiar (ar a ċúl) ⁊ an doṁain mór os a ċoṁair (roimir) amaċ.

85.

Buail ré ċúċa ırteaċ ⁊ ní túırce ċonaıc ré an ꝓaꝑaıt ná ṫaꝑaınꝛ ré rıar beaꝛán: do ḟnap ré an caıbín d'á ċeann. "Deın ar t'aġaıḋ, a Ṗádraıꝛ, a ṁıc ó," arr' an ꝓaꝑaıt, "ní baoġal duıt. B'ḟéıdır ꝛo bṗéadṗá-ꝓa tuaırırꝛ éıꝛın do ṫabaırt dúınn ı dtaoḃ an ꝓáꝓla ꝓo atá ar rıubal tımċeall Ṡaoḃ ⁊ Ċorṁaıc." "Ꝓáꝛam le h-uaḋaċt, a Aṫaır, ꝛurab ın é dırıeaċ a ṫuꝛ annꝓo anoır mé ⁊ ꝛur laꝛ a ꝓílear ꝛo mbeaḋ turaċ aꝛ[a]t'onóır orım."

An t-Aṫaır Peadar.

86.

Do loırc Rí na Saran a dtıġṫe ar ḋá ṁíle ⁊ cúıꝛ ċéad duıne de ḋaoınıḃ na tuaıṫe ⁊ annꝓoın do ċuır ré ıaċall (d'ḟıaċaıḃ) orṫa ꝓlıġe 'ġearrıaḋ d'á arım trí ꝓna coıllṫıḃ. Do bṗúıġ ré ꝓoımır ⁊ é lán-ċeaṗṫa (ċeaṗaıṫe) ar an mbuıḋın ꝓuaırıġ ꝓeo d'ḟearaıḃ na ꝓlıaḃ a ḃarcaḋ. Aċ ba ġearr ꝛur ṫárluıġ anacꝓa de'n uıle ꝓórt ꝓa trlıġe aır:—ꝓortaċa, cꝓaınn ar lár, cuaꝓa ꝓoluıġṫe, tuınnte ar bogaḋ, mar ar ċuaıḋ na ꝓaıġdıuırí ar lár ꝛo com. San am ꝛcéadna bíoḋ na Ꝛaoḋaıl aꝛ taḃaırt ꝓoġann[a] ꝓé ċoıṫċeanta ⁊ aꝛ marḃaḋ móráın d'á ċuıd ꝓear.

87.

Ċonnaıc maċtíre ꝓcata caorıaċ aꝛ ınḃear ar ċlıaṫán cnuıc. Ba ṁıan leır cuıd aca a ḃeıṫ le n-ıṫe aıꝛe. Ní leıꝛꝓeaḋ eaꝛla ḋo taḃaırt ꝓúṫa, mar bí maorıaí 'á bꝓaıre. Ꝓé ḋeırıeaḋ ċuıṁnıġ ꝓé ar ꝓeırt.

D'aimṡiġ ṡé cṗoiceann caoṗaċ ⁊ do ċuiṗ uime é ⁊ maṗ ṡin do ṗáinig leiṡ na caoiṗe ḋ'iṫe aṗ a ḟáṡtaċt a ġan ḟiop (d'éinne).

Níop ḟéad an t-aoḋaiṗe a ḋéanaṁ amaċ cad a ḃí ag imṫeaċt aṗ a ċuid caoṗaċ, aċ ṡé ḋeiṗeaḋ ṫuig ṡé ṡé ndeaṗa caoṗa, daṗ leiṡ ṡéin, ⁊ í ag bṗeiṫ aṗ ṡcóṗnaiġ aṗ ċaoiṗiġ eile. D'aiṫin ṡé láiṫṗeaċ ġuṗ maċtíṗe ḃí ann, ⁊ do ṗuig aiṗ ⁊ do ċṗoċ é ġan puinn moille.

Ḃí aoḋaiṗí eile ag ġaḃáilt ṫaiṗiṗ ⁊ d'ḟiaṡṗuiġeadaṗ de cad dob' áil leiṡ ag cṗoċaḋ na caoṗaċ, aċ níop ḋein ṡéiṡean aċ an cṗoiceann a ḃaint de ⁊ a ṫeaṡṗáint dóiḃ náċ caoṗa a ḃí ann aċ maċtíṗe.

88.

Do ṫuit ṗoinnt d'áṗ ṡaiġdiuiṗíḃ i dtoṗaċ an ċaṫa, an ḟaid a ḃí an dá ḟluaġ uċt le h-uċt. Annṡoin do tugaḋ an ṡocal do ṡna h-óglaċaiḃ ⁊ do leaṫadaṗ amaċ ó n-a ċéile aṗ ġaċ taoḃ de'n ḃóṫaṗ, i dtṗeo, nuaiṗ a ṫáinig na Ġaill 'na n-iodnaiḃ dlúiṫṫe aníoṡ ċun na háite 'na ṗaiḃ na cloċa agus na cṗainn aṗ láṗ, go ṗaiḃ na h-óglaċa 'ġá láṁaċ ó'n dá ṫaoḃ ⁊ 'ġá leagaḋ maṗ a leagṡí ḟéaṗ le ṡṗeil. Nuaiṗ a ċonnaic na Ġaill an láṁaċ oṗṫa ó'n dá ṫaoḃ ⁊ ná ḟeadṗadaṗ cá'ṗ ṁaiṫ ḋóiḃ coṡ do ċuṗ aṗ talaṁ, iṗ aṁlaiḋ a ċailleadaṗ a meaḃaiṗ. Ḃí an taoiṡeaċ a d'iaṡṗaiḋ a ċuṗ ḟiaċaiḃ oṗṫa ṡtad ⁊ ṡeaṡaṁ, ⁊ iad ag ṗiṫ ṫaiṗiṗ, gan blúiṗe ṡuime 'ċuṗ ann. Do ṡtealadaṗ na h-aiṗm aṗ a láṁaiḃ. Ní h-é ṡin ḟéin, aċ do ċaiṫeadaṗ díoḃ a mbṗata, i dtṗeo ġuṗ ġéiṗe-de a ḋ'ḟéadṗaidíṗ an talaṁ a ċuṗ díoḃ. B'in maṗ ba ṁeaṡa ḋóiḃ é maṗ d'á ġéiṗe do ṗiṫṡidíṗ 'ṡeaḋ ba luaiṫe a coṗtí iad.

An t-Aṫair Peadaṗ.

89.

Ñuair a ḃíor ar ꝼcoil ꝼa ꝼreana-ꝼaoġal, ní ꝼaiḃ naṁaid ba ṁó agam ná bairile. Seo mar a ṫarlaiḋ ꝼin. An máiġiꝼtir a ḃí againn, ꝼear ana-ḃeag do b'eaḋ é, aċ ḃí béic aꝼail aige ⁊ ꝼuid ba ṁeara ná ꝼoin, ꝼlat ṁilleaċ ꝼada. "Anoir," adeireaḋ ꝼé ⁊ é ag ꝼárṫáil ꝼíor ⁊ ꝼuar ⁊ ag ꝼárcaḋ na ꝼlaite ꝼé n-a arcaill, "ṫá bairile áirṫe ann ⁊ ḋá ꝼoll ann ⁊ ḋá ċorc ionnta. Dá mbéaḋ an bairile lán d'uisce ⁊ go dtarraiceoċṫá an corc ṫíor do ḃeaḋ an barailе ꝼolaṁ i gcionn deiċ nóimeataí; aċ dá mbeaḋ ꝼé ꝼolaṁ ⁊ go leoġꝼá uisce isteaċ ann tríd an bꝼoll ṫuar, do beaḋ ꝼé lán i gcionn dá nóimeat déag. Cuir i gcár anoir go mbeaḋ an bairile lán, ⁊ go dtarraiceoċṫá an dá ċorc i n-éinꝼeaċt caṫain a ḃeaḋ ꝼé i ndíꝼc?

Gruagaċ an Tobair.

90.

Ní hé atá roṁam-ꝼa gníoṁarta Maelꝼeaċlainn do noċtaḋ annꝼo. Aċ is éigin a léiriuġaḋ go ꝼaiḃ cúrꝼaiḋe an traoġail úd go ꝼíor-anacraċ; gur luġa cáirde ná naiṁde ḃí ag Maelꝼeaċlann mar ḋíoġal ar a riaġail ꝼéin; ⁊, má ċaill ꝼé an Árd-ríoġaċt, gurḃ é ba ṁó ba ḃun leis ná an iomad naiṁde do ḃeiṫ aige, ⁊ éad mí-áḋṁaraċ do ḃeiṫ ag a luċt gaoil le ċéile ꝼan aimsir úd ⁊ earaontas do ḃeiṫ eadarṫa d'á ꝼéin. Ní leigꝼeaḋ an t-éad ꝼoin dóiḃ cuidiuġaḋ le Maelꝼeaċlann ⁊ é i dteannta ag Brian; b'é an t-éad céadna do ċuir i n-aċrann 'na ċéile iad i gCraoiḃ Tulċa. Ná beireaḋ éinne leis, áṁṫaċ, gur ionnan ꝼo ⁊ a ꝼáḋ ná ꝼaiḃ muinnteas Leiṫe Moġa i n-aċrann 'na

ċéile. Bíodaṙ. Aċ má bí naṁde aġ Brian de ḋeaṙcaiḃ na tṙoda, b'éiġin dóiḃ uile ġéilleaḋ do, nuaiṙ d'oiṙ ṙoin do.

Sceilg na Sceol.

91.

D'aiṙiġ ṙé na tuaiṙiṙcí uaṫḃáraċa ó'n Muṁain. Bí ṙé aġ maċtnaṁ oṙṫa aṙ ṙeaḋ i bṙad, agus aġ cuṙ iṙ aġ cúiteaṁ i n' aiġne ṙéin ṙeuċaint conuṙ a ṫiocṙaḋ ṙé aṙ an ngalaṙ a leiġeaṙ. Taṙ éiṙ a ṁaċtnaiṁ ḟocaṙuiġ ṙé a aiġne aṙ cad a ḋéanṙaḋ ṙé, aċ níoṙ ṫug ṙé aon ḃlúiṙe eolaiṙ d'aoinne aṙ cad a bí ceaṙaiṫe aiġe a ḋéanaṁ. Pé ṙud a bí ceaṙaiṫe aiġe a ḋéanaṁ, níoṙ b'ṙoláiṙ do teaċt ṙa Muṁain, ċun a ḋéanta. Iṙ é ṙud a ḋéin ṙé ná a leiġint aiṙ go ṙaiḃ ṙé coṙṫa de'n ḟoġluim; ná ṙaiḃ aiġe aṙ ṙgáṫ a ċuid ḟoġlama aċ an dealḃaṙ agus an t-ocṙaṙ agus náṙḃ ḟoláiṙ do gaiṙm éiġin eile beaṫa do ṫaṙaṅg ċuiġe.

An t-Aṫaiṙ Peadaṙ.

92.

Bí ṙeiṙmeoiṙ compóṙdaċ ann ṙad ó ⁊ bí clann ṁac aiġe, ⁊ iṙ iad a ṫóġaḋ an ṙaoġal go boġ. Bí ṙé cṙíonna ⁊ é gan beiṫ aṙ ḟoġnaṁ.

Ṫáiniġ taom tṙom bṙeoiteaċta aiṙ, lá; ⁊ ó ṁoṫuiġ ṙé go ṙaiḃ ṙé aġ dul ċun báiṙ, do ġlaoḋaiġ ṙé ċuiġe aṙ a ċlainn ṁac. "A ċlann ó," aṙ ṙeiṙean, "ṙé mo ċoṁaṙṙle ḋéiḋeanaċ díḃ gan ṙgaṙaṁaint leiṙ an ḃṙeiṙm a bí aġ áṙ ṙeaċt ṙinnṙeaṙaiḃ ṙoṁainn. Do ṫug m'aṫaiṙ ṙún dom ⁊ é aġ ṙáġáilt báiṙ. Ba ṁaiṫ liom anoiṙ an ṙún ṙoin a ṫaḃaiṙt díḃ-ṙe. Dubaiṙt ṙé

liom go bfuil ſtóir aiſgio i bfolaċ i n-áit éigint ſa talaṁ, aċ níor ḟéadaſ a ḋéanaṁ amaċ cá bfuil ſé. Dá bríġ ſin, ċóṁ luaċ ſuaṁ iſ beiḋ an ſoġṁar bainte agaiḃ, cuaiſdiġiḋ go mion iſ go cúiſamaċ ⁊ táim deiṁniġṫeaċ go mbeiḋ ſiud maiṫ agaiḃ de baiſ buiſ ſaoṫaiſ."

Ní baoġal gur ḋeaiṁadaḋar coṁaiſle an ſeandduine. Ċoṁ luaṫ iſ bí an t-aiſbar bainte, ſiúd ag loiſg an aiſgio ar a ndíċeall iad-ſan. Do ſoṁaradar an uile oiſlaċ de'n bfeiſm aſíſ ⁊ aſíſ eile. Ní bfuaiſadar an t-aiſgead, aċ an bliaḋain do bí ċuġainn, do ṫuit ſiud amaċ do ċuiſ iongantaſ oiſṫa. Na baſſaí bí aca, bíodar níor ſlúiſſe go móir ná baſſaí na gcoṁaſſan.

I ndeiſeaḋ na bliaḋna ⁊ iad ag áiſeaṁ an teaċt iſteaċ do bí aca, 'ſé duḃairt duine de ſna dearbháirṫiḃ a bí níor géaſċúiſiġe ná an ċuid eile; "Iſ dóiċ liom ſéin guſab é ſeo an ſaiḋbſeaſ i bfolaċ go ſaiḃ m'aṫair ag tagairt do."

93.

Ceaſdaiḋe maiṫ do b'eaḋ Taḋg. Ní ſaiḃ 'na ḟaſſóiſte ſéin, ná b'ḟéidir i gCiaſſaiḋe, ſeaſ dob' ḟeaſſ a ċuiſſeaḋ ſiúḋ ſé ċapall ná cláir ar ċéaċda. Aċ mar ſin ſéin, ní ſaiḃ Taḋg gan a loċtaiḃ ſéin. Iſ dóċa nár ṫáiniġ ſuaṁ lá aonaiġ ná maſgaiḋ ná ſeicſí Taḋg ar ſſiáid Ċill Áiſne ⁊ iſ ſó-annaṁ a bí ſé teaċt abaile ſiáṫnóna gan beiṫ ſúgaċ nó b'ḟéidir ar meiſge. Dá ndéaſſaḋ éinne le Taḋg ar maidin lae [an] aonaiġ, "An bfuiliſ ag dul go Cill Áiſne indiu, a Ṫaiḋg?" ſé an ſſeagſa a ġeoḃaḋ ſé,

"Ní ḟeadar," nó "b'ḟéidir dom"—ran * am ċéadna ag bualaḋ buille d'á ċarúr ar an iarann nó ar an inneoin, ċoṁ maiṫ ir dá mbeaḋ ré 'á ráḋ, "Ir mór † atá fior uait."

Beirt Ḟear.

94.

Lá de'n trean-aimsir, nuair naċ raiḃ dligeaḋ na tíre cóṁ geur a'r atá 'ran aimsir-seo, do ċóṁnuiġ beirt dearḃráṫar de ṁuinntir Ṡúilleabáin i mbarúntaċt Ḋúin na Ciarraíġe, ar ċeanntar Neidín nó Ċinn Ṁara i gContae Ċiarraiġe. Do ḃí raiḋḃreaċt aca go leor agus mórán raċmuir. Do ċeap duine aca—an fear ba ḟine ḋíoḃ—ar ċairleán do ḋéanaṁ agus dubairt ré le n-a ḋearḃráṫair óg go ndéanfaḋ ré cairleán dá dtiubraḋ ré congnaṁ do. "Tiubraiḋ mé," arsa' an dearḃráṫair óg. "Má ṫugann tú," arsa' an fear críonna, "tiubraiḋ mise congnaṁ duit 'nuair a ṫeartóċaiḋ uait cairleán do ḋéanaṁ aċ taḃair-se congnaṁ doṁsa ar dtúir." Do ṫornuiġ an dearḃráṫair críonna agus do ċuir sé an obair ar bun agus do lean sé ḋe nó gur ċríoċnuiġ sé an cairleán. Annsain do ṫornuiġ an dearḃráṫair óg (ar) a ċairleán a ḋéanaṁ agus níor ḋein an dearḃráṫair críonna maiṫ d'á ḟocal. Do lean an fear óg d'á obair nó gur ċríoċnuiġ sé an cairleán ar a ṡon féin, agus ba ḃreáġṫa é 'ná an cairleán eile. Do ḃí eud ar an dearḃráṫair críonna i dtaoḃ an ċairleáin do ḋein an fear óg do ḃeiṫ go mór agus go ró-ṁór níor ḃreáġṫa 'ná a ċairleán féin. Ar sain do ṫornuiġ an caṫ.

Sliocht ar an 'Irisleabar.'

* *or* 7 é ag bualaḋ, 7rl., ran am ċéadna. † *or* náċ mór.

95.

An ḟaid a bí an ṡgoraiḋeaċt ⁊ an ṡgéal ḟiannaiḋ-eaċta ar ṡiubal ag an lior, bí gnó éile ar ṡiubal ra ṡoilig.

Bí beirt bitheamnaċ, aṫair ⁊ a mac, 'n-a gcomnuiḋe ra' comurranaċt. Ṡocruiġeadar, an oiḋċe sin, go dtiucfaidís ⁊ go ngoidfidís caora ó Ṡeagán an Learg féin.

Nuair bí am mairb na hoiḋċe aca, do ġluaiseadar. Ní raib, dar leo, áit baḋ luġa baoġal dóib, ċum an ċroicinn do bainte de'n ċaoirġ, ná an cúinne céadna úd ra' ṡoilig, toirg an droċ-ainm do beiṫ ar an áit.

"Imṫiġ-se," arr' an seanduine, "ó 's agat atá an óige, ⁊ tabair leat an ċaora, ⁊ raġad-sa go cúinne na ṡoilge, ⁊ bead ann ṡóṁat."

D'imṫiġ an fear óg fé ḋéin na caoraċ, ⁊ d'imṫiġ an seanduine ⁊ do luiġ sé sa bhroiṫin i gcúinne na ṡoilge, ⁊ ba ġearr gur ṫuit míogarnaċ codlata air.

Ba ġearr gur airiġ sé ruo éigin do ḋúiriġ é. D'airiġ sé an duine ag teaċt ⁊ é ag séideaḋ, fé mar beaḋ ualaċ air. Ċear sé, dar ndóiċ, gur b'é fear na caoraċ a bí ann. Ní hé fear na caoraċ bí ann, áṁ.

An t-Aṫair Peadar.

96.

Ar maidin amáireaċ, nuair éirġ sé, dubairt an ṁáiġistreár leis imċeaċt ⁊ cisean móna a ṫabairt isteaċ. Dubairt sé ná raib éinníḋ 'na ṁarġaḋ féin aċ na ba 'aoḋaireaċt, "agus," ar seisean, "ní ṫabair-fá mo ḟuiréar aréir dom, ċoṁ ṁaiṫ sin." Nuair a bí a bhreicfeárta iṫte aige dubairt an máiġistir leis: "Téanam ort anois, a Ṡeagáin, go dtairbeánfaiḋ mé

ḋuit cá gcomáinfiḋ tú na ba." Ḋuaiḷ an ḃeirt amaċ, ⁊ níor ḋeaṁnaiḋ Seaġán a ċleiṫ a ḃreiṫ leis. Ṫairbeáin an máiġistir do annsoin cá n-aoḋaisfeaḋ sé na ba. "Agus anois, a Ṡeaġáin," ar seisean, "tá éinníḋ aṁáin agam le ráḋ leat: gan aon ḃó 'leogaint (leigint) isteaċ sa ċoill sin ṫiar, nó, má leogfair, ní ḃfaġfair a ṫuilleaḋ í, ná mise aċ ċoṁ beag leat." "Cad tá sa ċoill," arsa Seaġán, "a ċoimeádfaḋ uaim í?" "Tá trí [h-]aṫaiġ," arsan máiġistir, "⁊ níl aon ḃó a raġaḋ isteaċ ag triall orṫa ná go gcoimeádfaidís. Tá siċe bó beirṫe (bearṫa) uaim le bliaḋain aca, ⁊ táim, geall leis, creaċta aca." "Tá go maiṫ," arsa Seaġán. Do ċomáin sé leis na ba ċun go dtí gur ḋeaġaiḋ sé go dtí an ċoill ⁊ d'ḟéaċ sé ar an gclaiḋe ⁊ ar an gcoill go maiṫ. Níor leog sé aon ḃó isteaċ ann an lá soin, ⁊ do ṫug sé go léir aḃaile gan aon ċeann i n-earnaṁ orṫa. Ḃí an máiġistir ana-ḃuiḋeaċ de, i dtaoḃ a ḟeaḃas d'aoḋas sé iad.

Conċuḃar Ó Dearṁuṁna.

97.

Is minic a ċínn na buaċaillí eile ag éaluġaḋ leo ó'n scoil, ⁊ ní raiḃ orṫa éinne gurḃ' ḟeasir leis ná liom féin lá a ċaiṫeaṁ ag siṫ i ndiaiḋ éanlaiṫe nó ar lorg neaḋ nó im ḟearaṁ ar ṗoist na haḃna* ag féaċaint ar na h-iascairíḃ. Aċ ḃí eagla an domain orm roiṁ m'aṫair. Is annaṁ a ġaḃ sé ar a ċloinn, aċ nuair do ċuir sé ċuige, ní raiḃ láṁ ró-éadtrom aige.

* or haḃann (3rd or 5th declension, *pl.* aiḃne).

Mar ġeall air reo, má ḃí éagla orm dul † ar rcoil ⁊ mo ċeaċt gan a ḃeiṫ * roġlumṫa agam, ba ṁó ná roin m'eagla éaluġaḋ † ó rcoil, mar ḃí 'ṡior agam go maiṫ go mbeaḋ rlat im ċóir ra ḃaile, dá mbeaḋ ṡior ag m'aṫair ná raḃar ar rcoil.

Ḃí ṡeirmeoir 'na ċoṁnuiḋe i n-aice linne ⁊ ní raiḃ aige aċ an t-aon-ṁac. ‡ Coṁ-aor doṁ-ra dob' eaḋ an buaċaill reo. Ní raiḃ aon teora le 'n-a ċleaṙ-aiḋeaċt. Do ṡearóċaḋ ré ar ḋruim capaill ⁊ an capall ar cor-in-áirde. Ir minic do ċonnac-ra é 'na ṡearaṁ ar ḃarr a ċinn ar ṡalla an droiċid. Ní raiḃ neaḋ éin inr an áit i gan ṡior do.

Beirt Ṡear.

98.

Ṙear meaḋón-aorda ḃí 'na ċoṁnuiḋe i n'aonar i diġ beag dear ceann-tuige i ndeireaḋ an droċ-ṡaoġ-ail. Ní raiḃ tiġ ná treaḃ 'na ċoṁgar, agur ní raiḃ triall duine ná daonnaiḋe air ó ċeann ceann de'n ḃliaḋain, ná beann aige orṫa. Ḃíoḋ ré moċ déiḋeanaċ ag obair 'r ag gnó go díċeallaċ do ṙéin, gan éinne ag cur ċuige ná uaiḋ, agur níor ḃeag leir de ċúram roin gan daoine eile ḃeiṫ ag déanaṁ mearḃaill do. Baḋ ṁaiṫ an rolátraiḋe ċum a ṫige ḃig é, agur ḃí a rian air, ir ar ṫaoḃ na rgolb de'n tiġ ḃíoḋ an ṙuaċt agur an braon. Ní ag brat ar ċoṁurrain a ḃíoḋ ré ċum iarraċt na háire oibre ḋ'ṙaġáil lá earraiġ, ná ċum toraiḋ a ġarḋa beag do ċur i dtairge ré ċoṁair na doininne.

Ṙearġur Ṙinnḃéil.

* gan mo ċeaċt a ḃeiṫ.

† For a discussion of this construction, see Irrleabar na Gaeḋilge.

‡ *or* aon ṁac Aṁáin.

99.

Do bí baintreabaċ boċt ann ṙadó: ⁝ ⁝ . ⁊ do bí triúr inġean aici. Do bí beirt aca 'na mnáiḃ óga éirġte ṙuar. An tríoṁaḋ ceann aca bí ṙí níor luġa ⁊ níor óige ná an beirt eile ⁊ ir é an ainm a ṫugaidír uirṫi ná Móirín. B'é an gnó a bíoḋ uirti ṙin do ḋéanaṁ gaċ aon lá ná ag aoḋaireaċt ġaḃar a bí ag an ṙeana-ṁnaoi.

Ba ṁó go mór an cion a bí ag an ṁáṫair ar Ṁóirín ná ar éinne do'n beirt eile, ⁊ mar ġeall air ṙin ṫáinig éad ⁊ buile orṫa ċun Móirín . . . ⁊ nuair a bíoḋ an ṁáṫair ar an mbaile bíoír ag triotu le Móirín ⁊ ag gaḃáil uirri. Do ṙuair an ṁáṫair amaċ é ṙin ⁊ ḋein ṙí ana-ḃuaiḋirt ⁊ trioblóid aigne ḋi, i gcaoi,† nuair ṫagaḋ Móirín aḃaile gaċ aon tráṫnóna . . . . ċíoḋ † ṙí a máṫair* ag gol. Do ċeap ṙí 'na haigne ṙéin gurḃ aṁlaiḋ a bíodar ag taḃairt an ċoir ċéadna d'á máṫair do ṫugaidír di ṙéin. Bí Móirín ⁊ a máṫair ṙa trioblóid ṙin ar ṙeaḋ ṙcaṫaiṁ i gcaoi nár ċuiṁin le Móirín ná le n-a máṫair* an uair a ṙuaradar ṙocal ṙibialṫa ó'n mbeirt eile.

Conċubar Ó Dearṁuṁna.

100.

"Ṁuire," ar ṙeirean, "ó ṙug ṙé orm de ṙólár ṙaoġail an ṙógaire beiṫ ṙém ṙmaċt agam, cuirṙead irteaċ arír é, agur tiuḃrad grear eile ḋo uaim ṙéin—ní ṙéidir go bṙuil aon bṙuid orit!" "A ḋuine m' áṙann," arṙa Páidín, "agair do ḋíoġaltar air 'n ṙaid

* For the repetition *cf.* 78, note 1.

† Probably i gcaoi . . . go bṙeiceaḋ, the narrator having probably *forgotten* sequence to i gcaoi, owing to long explanatory clause. Notice that no word can go *between* go *and its verb.*

do beiḋ ré agat." Do ċuir ré a ḋá oiread uirce le hoḋ an ṁuilinn agus do bí an ċéad uair ar ḟliġe nár b'éinníḋ a ḃruair ré ar dúir i gcoṁnáiro do'n tarna h-uair. Do ċaiṫ Páidín a ṁála ar a ḋrom arís, agus nuair a ċuaiḋ ré tamall de'n tliġe d'ḟiafruiġ ré de'n ḟear an raiḃ ré coirṫa ḋe fóir? "Is mé atá," ar seisean. "'Seaḋ, is maiṫ liom sin do ċlos," arsa an fear eile, "sin mar is mó leanfad díot, áṁ, go mbainfead cuid de'n tearbaċ díot."

Pádraig Ó Laoġaire.

101.

Ṫáinig Móirín i n-áirde ‡ ar an eaċ. Ċomáin sí léi ⁊ ċuaiḋ sí go dtí an t-aonaċ. Nuair a ḃuail sí isteaċ tríd an aonaċ bí gaċ éinne ag ḟéaċaint uirṫi, ⁊ ní ḟeadraodar do'n doṁan cé'r b'í an ḃean uaral ḋreáġ go léir; ⁊ go mór mór bí an duine uaral óg 'á taḃairt ḟé ndeasra go géar, gur ṫug sí súrra an aonaiġ isteaċ ⁊ go raiḃ sí ag déanaṁ ar an ngeata ċar n-air. Níorḃ' é a ḋearṁad sin* beiṫ ag an ngeata roimpi ⁊ le linn gaḃáil ṫairis di, d'ḟiafruiġ † sé ḋi cad ar í le n-a toil. "Ó Ḃaile an Láiṁinní," arsa' ise ⁊ ar go bráṫaċ léi. Do ṗreab an duine uaral óg i n-áirde ‡ ar a ċapall féin, ċun teaċt suas léi, ċun tuairisg níos feasa d'ḟaġáil uaiṫi. Má is eaḋ ba ḃeag an ċaḃair do é; do bí sí imṫiġṫe as a raḋairc sar a raiḃ sé sin* i n-áirde ‡ ar a ċapall.

Conċubar Ó Dearṁuṁna.

* Notice emphatic use of sin.

† fiafruiġim takes "oblique narration," hence "cad ar í" (*not* tú). If "cad ar tú" ("direct narration") is used arsa must be used for fiafruiġim.

‡ Notice that i n-áirde is very often used for "up" in its *literal* meaning, and may denote *rest* or *motion* as here. *Cf.* ċuaiḋ sé suas an bóṫar; ṫáinig sé suas liom, etc.

102.

Nuair a ḃíodar tamall beag ar an mbóṫar duḃairṫ Taḋg le Séamar, "Ar ḃuail Pilib óg umat?"* "Níor ḃuail; cad 'na ṫaoḃ?" "Ḃí sé annso tamall beag ó ṡoin le n-a ċéaḋda. Do ġeallas do, tá seaċtmain ó ṡoin, go mbeinn ullamh dé Ceadaoin'; aċ ní ḃéaḋ sé sásta gan teaċt ċuġam ar maidin, ⁊ mé tar éis Míċíl . . . do leigint aḃaile, mar ġeall air ná raiḃ aon ġual agam. Ḃí gaċ re seaḋ againn le n-a ċéile go raḃamar araon fearġaċ. D'áidiġ Pilib a ċéaċta leis, ⁊ is dóca ná beiḋ stad leis go mbuailfeaḋ † sé ceardċa Eoġainín Ui Laoġaire." "Raiḃ Míċeál . . . ag an gceardċain ar maidin indiu?" "Naċ ḃfuilim tar éis a ráḋ leat go raiḃ, ċun nud éigin do ḋéanamh le n-a ċéaḋda." "Ḃíoḋ geall," arsa Séamar, "gurab é Míċeál do ċuir i gceann Pilib teaċt ċuġat."

Beirt Ḟear.

103.

Do stiúruiġeaḋ na foġṫa úd ó'n dTeamair ⁊ d'á ḋearcaiḃ sin ḃí na Rómánaiġ gaċ re bliaḋain ar tí taḃairt sé Éirinn ⁊ í ċur sé ċoir. Ḃíoḋ sé míle fear suiḋte i n-Oileán Móna ar aġaiḋ Ḃeinne Éadair anonn ó ḃliaḋain go bliaḋain ag feiṫeamh le n-a ṫuilleaḋ caḃarṫa ċun Éireann do ġaḃáil, aċt ḃí tír na Rómánaċ ar fuaid an domain ró-ḟairsing le n-a coraint, ⁊ ní raiḃ sé i gcumas na Rómánaċ arm láidir a ḋóṫain do ḃailiuġaḋ le h-aġaiḋ Éireann do ċur sé smaċt. Ḃéaḋ faiṫcíos orṫa taḃairt súiṫi le h-arm beag. Ṫuig na Rómánaiġ go maiṫ cad iad an saġas fear cogaiḋ na seana-Ġaeḋil úd. Fear ar Éirinn, sé

* *or* leat. † *or* sroisfeaḋ *or* mbainfeaḋ amaċ. Future tense might also be used.

mar adeir na Rómánaiġ, do b'eaḋ an taoiseaċ úd go dtugaid siad Galgácus air do ċomhraic i n-aġaiḋ Agricola san Albain. Deir Gibbon 'na staid gur b'é Fionn Mac Cumhaill é, acht is dóċa liom-sa gur b'é Conall Ceárnaċ é, mar ní ṗugaḋ Fionn go ceann breis is céad bliaḋain 'na ḋiaiḋ súd, ⁊ áirmiġeann an tseana-staid go mbíoḋ Conall Ceárnaċ go minic ṫar leas ag troid.

Conán Maol.

104.

Ḃí tuitim na h-oiḋċe ann. Ḃí Cormac ⁊ a ṁuintir gan filleaḋ. Ḃí cuid de na daoinib d'imṫiġ leo, agus nár ḟéad coimeád suas leo, ag teaċt ṫar n-air i ndiaiḋ a ċéile. Cuid aca 'ġá ráḋ go raiḃ beirṫe ar na biṫeamnaiġ (-naċaiḃ) agus cuid aca 'ġá ráḋ ná raiḃ. Ḃí gairm aca bailiġṫe ar lár an ḃóṫair ar aġaiḋ tiġe Ḋiarmuda amaċ. Iad ag aiġneas agus ag áiteamh ar a ċéile. . . . Ṗreab Séadna ar a ṁaċtnaṁ. "A Ḋiarmuid," ar seisean, "dún an doras so im ḋiaiḋ agus daingniḋ go maiṫ é"; agus siúd amaċ é, agus isteaċ i lár na muintire a ḃí ag caint. "Ar ṗugaḋ orṫa?" ar seisean. "Do ṗugaḋ," arsa duine. "Níor ṗugaḋ," arsa duine eile. "'S dó, deirim gur ṗugaḋ," arsa 'n ċéad duine. "Ná ḟeacaiḋ mo ḋá ḟúil láṁ Ċormaic ar scórnaiġ an ḟir ṁóir úd a ḃí ag siubal an aonaiġ indiu i dteannta Ṡaoḃ Ḋiarmuda? An é saḋarc mo ḟúil do ṁearḟá ḃaint díom?" "Dálṫa an sgéil," arsa 'n tríṁaḋ duine, "ní ḟeadar cad do ḃeir Saoḃ Ḋiarmuda ag siubal an aonaiġ 'na ṫeannta." "Ní ḟeadar-sa aċ ċoṁ beag leat," arsa 'n ceaṫraṁaḋ duine, "ná ní ḟeadar cad do ḃeir ag tiġ Ḋiarmuda i n-aon ċor iad."

An t-Aṫair Peadar.

105.

Sul a dtóinig an droc-ṡaoġal, bí an baile ag feifear eatorṫa, féar ḋá bó ag an duine acu, aċ níor roinneaḋ an baile riaṁ. Bí an baile 'na ṗáirceanna móra, ⁊ ir aṁlaiḋ bíoḋ iṫe ar a ċion féin do'n innbear ag gaċ nduine, ⁊ a ċion féin aige de gaċ aon ṗáirc a bíoḋ curṫa—deiċ n-iomaire nó ar foin go fiċe iomaire do réir méid na páirce. Ní raiḃ a bac ar éinne práṫaí nó coirce nó 'pé níḋ ba ṁaiṫ leis a ċur 'na ċuid féin do'n ṗáirc. Bíoḋ cuid de'n baile 'na ṁóinṫéar gaċ aon bliaḋain acu, ⁊ ir aṁlaiḋ bainidír an féar le cabair a ċéile, ⁊ roinnidír le ċéile é nuair bíoḋ ré tirim 'na ṡtuacánaiḃ acu. B'é ceart gaċ nduine lá ra treaċtṁain do beiṫ aige ar ċapaillín a bíoḋ acu, aċ níor ċualaiḋ na coṁarsain riaṁ an dara focal eatorṫa mar ġeall air. Ní gan a túirne olna ⁊ a túirne lín ⁊ a bró beag a bíoḋ gaċ aon bean tiġe san aimsir sin. Ṡníoṁaidír a gcuid bréide féin, ⁊ ṁeilidír a gcuid coirce, an méid a bíoḋ uaṫa ḋe, ⁊ cé nár ṁór é faġáltas gaċ éinne, ṁairidír go ṡásta, mar ná caiṫṫí oiread aisgid ins na ṡiopaíḃ ⁊ ċaiṫteas anois.

Aċ bí malairt ṡcéil ag na daoiniḃ boċta nuair ṁeaṫ na práṫaí orṫa. Ba ġearr go raiḃ na daoine ag imṫeaċt, ⁊ go raiḃ feirmeaċa i n-áirde ṫall ⁊ abur. D'imṫiġ cuid acu go bailtib eile; ⁊ a ṫuilleaḋ acu ṫar sáile, go dtí ná raiḃ ann aċt an dá ṫiġ gan beiṫ folaṁ.

Fearġus Finnbéil.

106.

Ċuaiḋ sí ag tsiall ar a ḋearbráṫairseaċaiḃ le n-a noinnéar. Nuair a bí an béile caiṫte aca níor b'é a

deaṁad an t-uball do ṫarraṁ ċúiġi ⁊ ṫug sí do'n dearbráṫair ba ṡine é. D'ḟéaċ sé air ⁊ d'inḟiúc sé go maiṫ é. "Is neaṁ-ḋoiṫċeanta an t-uball é sin," ar seisean, "cá bḟuaiṁir é?" "Ḟuaiṁear óm leas-ṁáṫair é," ar sise. "Ḟanaiḋ go ḟóil anois," ar seisean, "go ndéanfad-sa ceiṫṡe ceaṫraṁna de'n uball so. Taḃarfaiḋ mé mo ċeaṫraṁa féin do'n ġaḋar atá annso, ⁊ mara ndéanfaiḋ sé éinníḋ leis an ngaḋar níl bac orraiḃ-se bur gcion féin de ḋ'iṫe." Ḋein sé mar sin leis. Ṫug sé a ċeaṫraṁa féin do'n ġaḋar ⁊ is ró-ġearr a bí sé iṫṫe aige nuair a ḋíriġ sé ar beiṫ ag croṫaḋ na gcos, ⁊ ḟín sé siar ⁊ ḟuair sé bár. "'Seaḋ anois," arsa an dearbráṫair, "náċ dear a beimís dá n-iṫimís an t-uball soin; ⁊ táim 'á ráḋ leat," ar seisean leis an ndeirbḟráṫair, "ḟéaċaint amaċ dod leas-ṁáṫair, mar tá sí ar tí sinn do ṁarbaḋ ró díoġbála éigin do ḋéanaṁ dúinn."

Conċubar O Dearṁuṁna.

107.

"Tá an t-uisce ana-ḟuar, a Ṡeaġáin," arsa mise. "Ní bhraiṫim-se ḟuar é, agus dá mb'áil leat léimeaḋ isteaċ mar mise, ní beaḋ ḟuaċt ort." "Tá an poll ró-ḋoiṁin, a Ṡeaġáin," "Is ort atá an easgla. Ḟéaċ orm-sa." Amaċ le Seaġán ar an bport. Ṫug sé scuuiro ṁeaṫa agus do léim isteaċ i lár an ḟuill. D'éiriġ sé i n-áirde ar barr an uisce mar éiṁeoċaḋ laċa. Ṫug sé cúpla buille ⁊ bí sé 'na ḟearaṁ ar an ngairbéal i n-aice liom. Ċuir sé seo misneaċ orm-sa. Amaċ liom ar an bport. Ḃí easgla orm riṫ. Do léimear isteaċ, aċ, nuair a ḟuaiṁear an t-uisce ag dul isteaċ im ḟróin ⁊ im ḟúilib (ḟúile), níor ċuiṁear ċun

ṡnáiṁ, aċ ḃíoṙ aġ cuṙ mo ċoṙ ḟúm. Ḃí an áit doiṁin ġo leoṙ; ḃí an t-uiṙġe ṡuaṙ ċoṁ h-áṙd lem ṡmeiġín agur ḃí an ġaiṙḃéal ag ṡleaṁnuġaḋ óm ċoṙaiḃ. Ṫáinig ṡcannṙaḋ oṙm nuaiṙ a ḃṙaiṫeaṙ an t-uiṙce ȯom áṙdúġaḋ ṡuaṙ ⁊ ag dul iṙteaċ im ḃéal. Do ṡcṙeadaṙ ċun Ṡeaġáin agur ċonnac é ag teaċt ċuġam, aċ ní cuiṁin liom a ṫuilleaḋ. D'innir Seaġán dom an ċuid eile de'n ṡcéal. Ir dóċa go ṙuġaṙ-ṡa ġṙeim an duine ḃáiḋte air, agur go mbeimír aṙaon báiḋte, aċ ġur ḃ'é toil Dé go ṙaiḃ Séamaṙ Maor ag ġaḃáil anuaṙ i n-aice na h-aḃna agur ċuala ṡé an béic do ċuiṙeaṙ-ṡa aṙam.

Beirt Ḟeaṙ.

108.

Tṙáṫnóna Doiṁnaiġ timċeall bliaḋna ir ṙiċe ó ṡoin, ḃí ġaṙṙa de ḃuaċailíḃ baṙṙa an Ġleanna bailiġṫe i d-teannta a ċéile i nInṙe Nóṙa Léiṫe ċum báiṙe d'imiṙt. Ḃí Nóṙa maṙḃ le céad éiġin bliaḋan roime ṙin. B'í Inṙe Nóṙa Léiṫe í aṙ a ṡon-ṙan. Níor ċualaṙ-ṡa ṙiaṁ a ṁalairt d'ainm uiṙṫi.

Le taoḃ na hinṙe tá caṙṙaiġ áṙd ċaol-ḟada, aṙ a nġlaoḋtaṙ Caṙṙa' na Scoile, maṙ ir i ġcṙúitín ṡé ḃun na caiṙṙġe ṙin, do ḃíoḋ Muiṙtí Beag, go n-déiniḋ Dia ġṙáṙda aiṙ, ag caṙaḋ le Béaṙla do ṁúineaḋ, ṙul aṙ cuiṙead an ṙgoil Ṡaṙannaċ aṙ bun. Má'ṙ ṙíor ṡcéal, ḃí an Béaṙla ġann go leóṙ ag Muiṙtí Beag ṡéin, maṙ 'ṙé deiṙeaḋ ṡé leiṙ na ṙgoláiṙíḃ nuaiṙ ḃuaileaḋ ṙocal ṙada cṙuaiḋ umpa ṙa leaḃaṙ: "Ná bacaiḋ leiṙ ṙin, a leanḃaíḃ, ṙocal Laidne ir eaḋ é."

Ir deaṙḃṫa náṙ ṫáinig le Muiṙtí Beag puinn de'n Ḃéaṙla do ṁúineaḋ, maṙ ní ṙaiḃ ṙocal de d'á laḃaiṙt ṙan inṙe an tṙáṫnóna úd, ná cuiṁneaṁ aiṙ.

"Seaḋ, a ḃuaċaillí,' arra Conn Ó, "ná fearuímíṙ níor ṙia i n-áṙ gcoinlí-ṙóṫa annṙo. Tá an baṙṙa-leaṫaṙ ag teaċt aṙ mo ṁéaṙanna-ṙa ċeana féin. An raġaiḋ na Cṙoṙtaiṙiġ le muinntiṙ eile an Ġleanna indiu, nó an cluiṫċe trí n-a ċéile iṙ feaṙṙ leó?"

Gṙuagaċ an Tobaiṙ.

109.

"A Ṡéadna," aṙ feiṙean, "ní gáḋ ḋuit aon eagla do ḃeiṫ oṙt ṙoṁam-ṙa. Nílim aṙ tí do ḋíoġḃála. Ba ṁian liom taiṙḃe éigin a ḋéanaṁ duit, dá nglaċtá mo ċoṁaiṙle. Do ċloiṙear ṫú, anoiṙ beag, ġá ṙáḋ go raḃaiṙ gan biaḋ, gan deoċ, gan aiṙgead. Ṫaḃaṙ-ṙainn-ṙe aiṙgead do ḋóṫain duit aṙ aon ċoinġill beag aṁáin." "Agus gṙeadaḋ tré láṙ do ṙcaiṙt!" arra Séadna, agus ṫáinig a ċainnt do; "ná ṙéadṙá an méid ṙin do ṙáḋ gan duine do ṁilleaḋ leo ċuid glinneaṁna, pé h-é ṫú féin?" "Iṙ cuma ḋuit cé h-é mé, aċ ḃéaṙṙad an oiṙead aiṙgid duit anoiṙ agus ċeannóċaiḋ an oiṙead leaṫaiṙ agus ċoimeádṙaiḋ ag obaiṙ ṫú go ceann trí mbliaḋan ndéag, aṙ an gcoinġill ṙeo—go dtiocṙaiṙ liom an uaiṙ ṙin." "Agus má ṙéiḋtiġim leat, cá raġ-aimíd an uaiṙ ṙin?" "Cá beag duit an ċeiṙt ṙin do ċuṙ nuaiṙ a ḃeiḋ an leaṫaṙ íoġṫe ⁊ beimíd ag gluaiṙ-eaċt?" "Táiṙ géaṙ-ċúṙeaċ. Bíoḋ agat. Feiceam an t-aiṙgead." "Táiṙ-ṙe géaṙ-ċúṙeaċ. Féaċ!"—do ċuiṙ ṙé a láṁ 'na ṙóca ⁊ ṫaṙṙaing ṙé amaċ ṙṙaṙán móṙ agus aṙ an ṙṙaṙán do leig ṙé amaċ aṙ a ḃaiṙ caṙn beag d'óṙ ḃṙeáġ buiḋe.

An t-Aṫaiṙ Peadaṙ.

110.

Dá mbeaḋ éinne ag teaṗtáil óm ṁáṫair le* dul go dtí Baile an Ṁuilinn . . . . a d'iarraiḋ leaṫ-ċloċ (31) ṗalainn an lá a ḃeaḋ sí ag cur ime ar ṗalann, níorḃ' ḟearr liom gnó a ḃeaḋ agam ná ḃeiṫ im ṫeaċt-aire ⁊ geallaim ḋíḃ ná bíoḋ aon deaḃaḋ aḃaile orm.

Maidin earraig nó raṁraiḋ, nuair a ḃíoḋ go gnóṫaċ ag cur síl ⁊ ag tréaḃaḋ ⁊ ag ṗuirreaḋ b'ḟéidir go gcuirfí mise go dtí an ċeardċain leis an gcapall . . . . ḃíoḋ súil ag m'aṫair liom aḃaile i gcionn uaire an ċluig nó mar sin. Dá ḃfeicfinn-se éinne eile ar an mbóṫar ag tarraċ ċun na ceardċan níor ḃaoġal go mbeinn-se roiṁe. Ní raiḃ éinníḋ do b'ḟearr liom ná ḃeiṫ ag féideaḋ na mbolg do'n ngaḃa ⁊ ag éisteaċt leis féin ⁊ na fir eile ag cainnt ⁊ ag cur an traoġail tré 'na ċéile. "Cad a ċoinnib ċoṁ fada ṫu?" adéarfaḋ m'aṫair liom. "Ó! bí sé seo nó é súd † roṁam ⁊ bí mórán le déanaṁ aige."

Beirt Ḟear.

111.

Do ḋein Móirín ċoṁ maiṫ ⁊ tamall far a dtáinig sí 'na raḋaire, bí súil i n-áirde ar gaċ éinne, féaċaint an dtiocfaḋ an ḃean uasal a bí ann an Saṫairn roime sin. . . . Ba ġairid dóib go ḃfeacadar ċúċa, ag déanaṁ ar an ngeata . . . . bean uasal an tSaṫairn roime sin ⁊ do ṫug sí súrsa páirc an aonaiġ isteaċ. . . . . Nuair a bí sí ag déanaṁ ar an ngeata ṫar n-air . . . do ḋein an duine uasal ós an deiṫneas ba ṁó d'ḟéad sé, ċun teaċt suas léi, ċun aiṫne níor ḟearr

* *or* ċun.

† Note this as a good example of the uses of *conjunctive* and *disjunctive* pronouns. Gram. § 209.

a ċur uirṫi,* aċ ba ḃeag an ċaḃair do é: ní raiḃ aon ḟaġáil aige air ṫeaċt ruar léi.

Ṫáinig Móirín aḃaile ⁊ ba ġairid an ṁoill uirṫi é, mar † ḃí toġa na córaċ aici ċuige.* Do ḃí (a ṁáṫair) roimpi ⁊ do ṫóg sí léiṫi an capall ⁊ an ċulaiṫ éadaiġ mar a ḋein an Saṫarn roiṁe sin. Dubairt sí le Móirín gan aon níḋ leigeant uirṫi aċ comáint léi ag déanaṁ a gnóṫa ⁊ dul ṡé n-a déin féin amír dé h-Aoine a ḃí ċúċa.

Conċubar Ó Dearṁuṁna.

112.

Ní raiḃ de ċloinn ag Taḋg Gaḃa aċ aon inġean amáin. Ní raiḃ sí aċt 'na gearraċaile ag dul ar scoil nuair do ḃí Eoġan 'na ṗrintíseaċ ag á h-aṫair. Ḃí sí ana-ċeanaṁail ar Eoġan ⁊ niorḃ aon iongnaḋ é. Buaċaill gráḋṁar, subáilceaċ do ḃí ann;‡ níorḃ 'ḟearr leis ḃeiṫ 'mearg buaċaillí eile mar é féin ná ḃeiṫ i lár sgata páirdí ⁊ gleo aca do ċuirfeaḋ allaiḋir oirt. Mar ġeall air seo, ní raiḃ leanḃ sa ḃaile gan ḃeiṫ ceanaṁail ar an ngaḃa§ óg, ⁊ ḃíodar go léir go h-an-uaigneaċ nuair d'ḟág sé Taḋg Ua Briain. Ba ṁó an t-uaigneas do ḃí ar Neillí ḃig an ġaḃa ná ar éinne eile nuair d'imṫiġ Eoġan ⁊ ċaoin†† sí go fuiġeaċ 'na ḋiaiḋ.

Beirt ḟear.

* It is not a matter of much consequence whether these clauses follow the order given in the English or not. The Irish follows the more natural order.

† If this clause is inverted use ó for mar.

‡ *or* do b'eaḋ é.

§ *or* gaḃainn. Gaḃa is generally uninflected in singular in Munster.

†† *or* ġoil.

113.

"Cad do b'áil leat anfan? nó an dóig leat go bfuil aon níd le déanamh againne, acht beid ag cainnt leat?" "Níl aon-níd uaim," arsa Páidín, "acht ba maid liom beid ag féachaint ar na fearaib ag baint, mar bíos féin lá, acht d'imtig fan fóraois!" "Seo, feo," arsa an buachaill, "ná faigmís a tuille de fearta, acht greas orst go mear . . . . mar dá faid d'fanfair* anfro, fin a beid d'á barr agat." "Ní gábad duit an doicheall . . . . , a dailtín," arsa Páidín; "nílim-se ag iarraid rioc orst, ⁊ b'féidir ná fuil puinn fágaltair agat, i n-aon dor, cun beid ag caidheamh mo bochtaine sa trúil orm†; acht," arsa' eisean, ag laradh le feirg, "táim-se dom maid d'fear leat: ná cuimnim‡ acht go bfuilim." . . . . "Seadh, bacach mar tusa dom maid d'fear liom-sa—gcloistí air seo, a chairde!" "Seadh, seadh," arsa Páidín, "⁊ gach aon puainne leis, ⁊ 'sfeánfainn§ duit é ar nóimeat, dá mbéadh fear déanta cirt agam, mar atá agat-sa timcheall orst:" Dubairt an feirmeoir go fearamail, ambasa, go ndéanfadh sé féin ceart ⁊ cóir do, ⁊ gan aon eagla beid air, 'na thaobh san de.

Pádraig Ó Laoghaire.

114.

Chuaid sé os comhair an rí ⁊ dubairt gur theartuigh uaid a inghean d'fheicsint go leighearadh sé í. "Is beag

* do is often thus used in Munster before the present and future tenses, as well as before the past, imperfect and conditional.

† ag caradh mo bochtaine liom.

‡ Note that many verbs of second conjugation whose verbal noun ends in -amh, make -imh in 2nd pers. sing. imperative and 3rd sing. past indic.: *e.g.* áireamh, d'áirimh sé; cuimneamh, do chuimnimh sé; searamh, do fearaimh sé.

§ tearfainfinn, tairbeánfainn.

an ḃṗíġ ȯuıc ḃeıċ léı," aṗṗ an ṗí, "aguṗ go ndeaġaıȯ† ṗan de ġníoṁ* go deo de ȯoċtúıṗíḃ ċeana; do ġeoḃaıṗ-ṗe do ċoıl, áṁ; aċt muṗa ṗıċıȯ leat‡ bainṗeaṗ an ceann ó'n gcolaınn dıot maṗ do deıneaȯ le cáċ eile ṗoṁat." "Táım ṗáṗta," aṗṗ an doċtúıṗ ⁊ d'oṗclaȯ doṗuṗ ṗeomṗa ınġıne an ṗí ȯó. Do ḃí ṗí 'na luıge 'na leabaıȯ, beag naċ le béalaıḃ báıṗ. D'oṗuıġ ṗé an áıt d'ḟágaınt ṗé ṗéın ⁊ do ṗágaȯ. Do ċóg ṗé amaċ an luıḃ annṗan, de ḃeıṗḃ í, ⁊ ċug taṗṗac na té uıṗċı ⁊ annṗan ċug cuıd de'n uıṗce 'na mbeıṗḃeaȯ í do'n ṁnaoı ḃṗeoıte. Ní túıṗce ḃí ólta aıcı ná ḃí ṗí 'na ṗánṗıċ§ aṗíṗ ⁊ ċuaıȯ ṗé go ṗuıg†† a haċaıṗ ⁊ go deıṁın ní mó an t-áċaṗ do ḃí uıṗċı ṗéın ná aıṗ-ṗean. Do glaoıȯ ṗé an doċtúıṗ ċuıge láıċṗeaċ bonn.

Páḋṗaıg Ó Laoġaıṗe.

115.

Maıdın eıle, ḃíoȯ tınneaṗ cınn oṗm . . . . ⁊ baȯ ȯóıġ leat go ṗaḃaṗ go h-ana-olc aṗ ṗad go dtáınıg an ‖ deıċ a ċlog nó maṗ ṗın. Aṗ maıdın go moċ ḃínn gan goıle, aċt ḃínn móṗán níoṗ ḟeaṗṗ aṗ an ‖ deıċ a ċlog ⁊ ı gcıonn leaċ-uaıṗe 'na ȯıaıȯ ṗan ní ḃíoȯ pıoc oṗm.

Ḃí mo ṁáċaıṗ ḃoċt go h-ana-ḃog lıom nuaıṗ a ḃíoȯ an tınneaṗ oṗm, maṗ 'ȯeaȯ. Ḃíoȯ ṗí ag téıȯeaȯ leaṁnaċta ȯom, ⁊, nuaıṗ ná bínn ag ṗaġáıl ṗoıṗ, ḃíoȯ cuıṗín tae aıcı ȯom.

Iṗ dóıġ lıom anoıṗ go mbíoȯ aṁṗaṗ ag m'aċaıṗ ná ṗaḃaṗ ċoṁ dona ⁊ do leıgınn oṗm a ḃeıċ. Iṗ ṗó-ṁaıċ

* de ġníoṁ might be omitted, ṗan de ġníoṁ = that feat.

† Of course ċeıṗ aṗ might be used; this common and very idiomatic rendering should be noted,

‡ *or* éıṗıġıȯ leat—last note.

§ *or* ṗé ḟláınte.

†† *or* go dtí.

‖ *or* a.

ir cuiṁin liom maidin lá Máirta ná raiḃ mo ċeaċta agam ⁊ ḃíor go dona go dtí go raiḃ an ṁaidin náċ mór caiṫte. Ḃí m'aṫair ireaċ 'r amaċ a d'iarraiḋ ḃeiṫ ṫall 'r i ḃfuar mar ba ġnáṫaċ leis. Ḃuail sé ireaċ ⁊ mise sa ċisdin ag iṫe aráin ir bainne. "Ḃfuil an ṗian imṫiġṫe?" arsa eisean go bog cneasta. "Tá, a aṫair," arsa mise." "Nuair a ḃeiḋ do ċuid biḋ caiṫte agat, buail ort síos ⁊ bíoḋ súil agat i ndiaiḋ na mbó ⁊ prioc* na mion-ċloċa ar bun na páirce caoile. Tá an féar ag teaċt suas anois, ⁊ ir miṫid na mion-ċloċa a ṗriocaḋ ar." "Mbeiḋ éinne liom?" arsa mise. "Ní ḃeiḋ go fóill." arsa m'aṫair. Anois ní raiḃ aon obair ba luġa liom-sa† ná an obair seo. Ní ḃeaḋ an scéal ċoṁ dona dá mbeaḋ éinne eile lem ċois, aċt do b'é an donas go léir mé ḃeiṫ im aonar.

Beirt Ṡean.

116.

Ḃí tuitim na h-oiḋċe ann nuair a ṫáinig sé ċun an tiġe aoiġeaḋ. I n-aimsir ġeiṁriḋ ab eaḋ é, ⁊ ḃí an aimsir go h-olc mar le h-aimsir ġeiṁriḋ féin. I gcaiṫeaṁ an lae, ḃí sé ag seasṫainn tamall agus ag sneaċtaḋ tamall agus ag séideaḋ coitċianta, i dtreo go raiḃ a ṡiacala [ag déanaṁ ceoil an ġearagguirt do] ag bualaḋ ar a ċéile go bréaġ láidir, nuair a ċuaiḋ sé ireaċ sa sséalán solaṁ tiġe. Ḃí an doras ar dian-leaṫaḋ agus aġaiḋ an trín ireaċ ann agus an ġaoṫ ag séideaḋ na sos mór-ṫímpal an úrláir. Do stad sé agus d'ṡéuċ sé 'na ṫímpal. Déarfaḋ aoinne gur ċeart ná beaḋ aige aċ dul go dtí an mainistir agus é féin do ċur i n-iúil agus go

* *or* prioc. † *or* orm-sa.

gcuirfaí an uile ḟaḡar córaċ air gan puinn moille. Níor ċuaiḋ. Ní h-e rin a ḃí uaiḋ. Ḃí 'ḟior aige féin go maiṫ cad a ḃí uaiḋ. D'ḟéuċ sé 'na ṫímpal feuċ-aint cá raiḃ an leabaiḋ. Fuair sé í. Ir aṁlaiḋ a ḃí an méid éadaiġ leapṫan a ḃí uirṫi fillte go cruaiḋ i n-aon ċeirṫlín aṁáin ar lár na leapṫan. D'orgail sé amaċ iad. Ní raḃadar ró-ġlan agus ní baoġal go raḃadar ró ṫeiṫ. Níor b'ḟior cad é an ḟaid a ḃíodar mar rin fillte ar a ċéile gan gaoṫ ná teine ṫaḃairt dóiḃ. Ṡocairiġ sé ar an leabaiḋ iad ċoṁ maiṫ agus d'ḟéad sé é, agus ċuaiḋ sé fúṫa fa leabaiḋ ċun codlata. Níor ṫuit fuan ná codlaḋ air, níḋ nár ḃ'iongnaḋ.

An t-Aṫair Peadar.

117.

Nuair a rgríḃ Seón Suifṫ an rgéal fultṁar úd ar ṫug sé Eaċtra Ġuliḃer mar ainm dó, ṁear gaċ aoinne gur amaċ ar a íntileaċt agus ar a éirim féin a ċeap sé an rgéal. Ḃí deaṁad ar ḋaoine áṁṫaċ. Ir aṁlaiḋ a ġuid sé an rgéal. Ceann de ḟeana rgéalṫaiḃ Éireann ireaḋ é. Ḃí a lán daoine i mBaile Áṫa Cliaṫ le linn Suifṫ agus bí Gaeluinn ḃreaġ aqu agus eolur ar a lán der na feana rgéalta a ḃíoḋ d'á n-ínrint i nÉirinn i gcaiṫeaṁ na gcéadta blian roimir rin. Ní ḟéadfaḋ Suifṫ gan teaċt cropda, ó am go h-am, ar ċuid der na feandaoine rin, díreaċ mar a ṫáinig Aitcinron cropda ar Ṡeáġan Pléimion. Níor ḃeag do ḋuine de ḟaḡar Suifṫ baluiṫ an rgéil d'ḟaḡáil. Mura raiḃ eolur ar an nGaeluinn aige féin ní raiḃ aige aċ leaṫ-ċoróin a ṫaḃairt do ḟean-duine ḃoċt éigin a ṫaḃairfaḋ bunúr an rgéil do i mBéarla. Ṫáinig sé ruar leir an rgéal pé'n Éirinn

é. Do lúb ré é agus do ċas ré é agus ṫug ré a ínsint féin air, agus, go deiṁin agus go dearḃṫa, ní feaḋas a ċuaiḋ ar an sgéal leis an lúbaḋ agus leis an gcasaḋ.

An t-Aṫair Peadar.

118.

Ṫáṁla go raiḃ Connaċtaċ boċt san arm Ṡaxanaċ. Ṫáinig orna 'na ċroiḋe ag smaoineaḋ dó ar an íde a ḃí i gcóir na muinntire isteiġ. Connaċtaiġ agus Caitilicite a b'eaḋ iad, agus níor ḃeag leis sin mar ċúrsáiḃ casadais leo. Ṫáinig déistin agus seisḃean air nuair a ḃraiṫ sé a raiḃ de ṡainnt ċun marḃuiġṫe ar an sluaġ 'na ṫimċeall. Aċ cad a ḃí le déanaṁ aige, ⁊ saiġdiuirí ar gaċ taoḃ de? Níor b'ḟéidir leis éaluġaḋ ⁊ níor b'ḟéidir leis na cosa do ḃreiṫ uaṫa de ḃarr ṡeaṫa, siar ná roir. Ní raiḃ bogaḋ ná sáiṫeaḋ aige aċ ba ṫúisce leis a ḃás féin ná suil a ċaraid a ḃeiṫ air.

Díreaċ agus an sluaġ ag deiġilt amaċ ċun teaċt mór-timċeall na coille, d'ádhuiġ an Connaċtaċ béal a ġunna ⁊ do scaoil sé an t-urċar san aer. D'ḟreagair an mac alla ó'n gcnoc é. Do ṗreab a raiḃ d'éanlaiṫiḃ sa ċoill, agus d'éirġeadar sa sréir ag screadaiġ. D'iompuiġ na Saxanaiġ ar a sáil ar ṗreab na súl, agus ċuireadar an bealaċ céadna sair díoḃ, gan fuireaċ le h-ordugaḋ ó n-a gcastaen. Fir 'na gcodlaḋ a ḃí uaṫa an oiḋċe sin, ⁊ ní fir 'na nduireaċt. Ḃí greim ar scórnaiġ ar an gConnaċtaċ boċt, agus dáréag saiġdiuirí ġá stiaoileaḋ leo. Nuair a ḃíodar scaṫaṁ ó'n gcoill do ċroċadar an Connaċtaċ ar ġéig crainn agus ġaḃadar de ṗiléaraiḃ 'na ċorr agus é ar croċaḋ.

Feargus Finnbéil.

119.

Cad eile cad a ṁeaṗṡóiṗ? Níoṗ ínṗiṗ dóiḃ cad a ṫug tu ċun cainte leó. D'ínṗiṗ dóiḃ gup iaṗ an doċtúiṗ oṗt dul agup laḃaiṗt leó 'n-a ṗáiṗt. Nuaiṗ a ḃí an méid ṗin ínṗte agat dóiḃ ċeapadaṗ, níḋ naċ iongna, gup ċun laḃaiṗt 'n-a ṗáiṗt a ṫáiníṗ. Ḃí áṫaṗ móṗ oṗṫa é ḃeiṫ le ṗáḋ acu leat go ndéanṗiḋíṗ go ṗonaṁaṗ an ṗuid a ṁeapadaṗ a ḃí agat le h-iapaiḋ oṗṫa a ḋéanaṁ. Cad eile ḃéaḋ uaiṫ, a ḋuine! Ḃéid ṗiad ag caint leiṗ an ndoċtúiṗ ṗéin ṗaṗ a' ṗada. 'Neóṗṗid ṗiad dó gup ṫugadaṗ a ngut 'n-a ṗáiṗt. Déaṗṗid ṗiad leiṗ go bṗeáġ gṗáḋṁaṗ: "Go deiṁin, a ḋoċtúiṗ, ní ṗaiḃ aon ġá agat-ṗa le Donċaḋ ċuṗ ag tṗial oṗainne ċun laḃaṗṫa linn agup ċun a iapaiḋ oṗainn gan dul ad ċoinniḃ. Ní'l duine againn ná ṗaiḃ lán-ċeapaiṫe aṗ a ġuṫ a ṫaḃaiṗt i ḃṗaḃaṗ duit ṗaṗ aṗ laḃaiṗ Donċaḋ linn i n-aon ċoṗ." Caiṫṗid ṗiad an méid ṗin a ṗáḋ aṗ Ḃéaṗla toiṗg gan aon ḟocal Gaeluinne ḃeiṫ ag an ndoċtúiṗ. Ḃéiḋ caoi acu aṗ a ṫaiṗbeáint dó go ḃṗuil a ḋóiṫin-ṗin Ḃéaṗla acu. Anṗan laḃaṗṗiḋ an doċtúiṗ agup déaṗṗiḋ ṗé leó, aṗ Ḃéaṗla, "Táim ana ḃuiḋeaċ díḃ, a cáiṗde. Ḃí tuaiṗim agam ṗéin ó ṫuṗaċ go ṗaiḃ cial agup bṗeiṫeaṁantaṗ ní b'ḟeáṗ agaiḃ 'ná doċtúiṗ maiṫ a ċuṗ uaiḃ gan aon ċúiṗ eile aċ toiṗg gan aon ḟocal Gaeluinne ḃeiṫ aige.

An t-Aṫaiṗ Peadaṗ.

120.

Ḃíomaṗ go moċ lá'ṗ n-a ḃáiṗeaċ cṗuinniġṫe ag doṗaṗ na ṗcoile. Ḃí Doṁnall Ó Cṗóinín, ⁊ a ḋṗom leiṗ an ndoṗaṗ, ag canaḋ leaṫ-beann de ṗaġaṗ dáin. Sciob duine éigin a ḃaiṗéad de Ḋoṁnall; ḃuail

duine fréaċ ar an mbairéad ⁊ ḋeineamar liaṫróid coirce de go taraiḋ. Níor ṫaiṫnig rin le Domhnall, ⁊ rug sé ar ċúl ċinn orm-sa go fearsaċ. "Bog díom," ar mise. "Ní bogfad, go mbéarfair fáraṁ dom," ar sé. Bí iongnaḋ orm, mar do ṡéiḋtigeas-sa ⁊ Domhnall le ċéile go dian-ṁaiṫ i gcomhnuiḋe, aċ an ċor so bíomar ag sanntuġaḋ a ċéile go fíoċmar, mar do bí na gaisúin eile d'ár ngríosaḋ. Comhnaois dob' eaḋ sinn. Sé ḋeisead do buaileamar a ċéile go teann, aċ i lár an aċrainn cé ṫiocfaḋ ṫar cúinne na scoile orainn aċ Míċeál na Méise. Rug sé ar barr cluaise orm-sa ⁊ ar Domhnall, agus do scuir sé sinn go tiuġ. "Téiġiḋ a baile anois," ar sé. "Réiḋtiġiḋ le n-a ċéile; ná cloisim go mbeiḋ aon trioid eadarib, nó bainfead an croiceann d'ḟear na bruiġne ins an treaċtṁain seo ċuġainn." D'ḟéaċ Domhnall go h-earuṁail earaontaċ orm-sa, is d'ḟéaċas air ins an sroċt ċéadna; aċ do ċuir an máiġistir scuab im láiṁ, agus dubairt sé liom an luaiṫreaḋ is an deannaċ do scuabaḋ amaċ, i gcár (i dtreo) naċ mbeaḋ aiṫġreas agam féin agus ag Domhnall.

Conán Maol.

121.

Sa Ġleann Ġarb is eaḋ ċomhnuiġeaḋ Peig. 'Sé sin le ráḋ, gur ann do bíoḋ sí de ló; aċt ba suo eile cur síos ar cá gcaiṫeaḋ sí an oiḋċe. Do ṡéis a cainte féin, b'ḟada fuar é a taisdeal. Nuair ċonnac-sa í, bí sí 'na sean-ṁnaoi big ċromṫa, agus ḋá biorr-ḟúil dúba i bfiorr-aṫċoimseaċt a ċéile 'n-a h-éadan. Bí suo éigin bun-os-cionn ag baint le súilib Peig, mar dá mbeiṫeá ag féaċaint uisṫi go liaṫraḋ do ċeann, ní

ṫiocfaḋ leat éan-ḃall eile ḋá ballaiḃ beaṫaḋ do ṫaḃairt fé ndeara aṫ iad. Ní ċuala éinne riaṁ ag ráḋ an raiḃ cluar ná fríon ná mala ar Ṗeig nó ná raiḃ. Ní ċuala ag tráċt ar a coraiḃ ná ar a láṁaiḃ iad; aċt ní'l lá ġaḃaḋ ṫorm ná cloirinn duine éigin ag tagairt do ḟúilib dúḃa Ṗeig.

Gruagaċ an Tobair.

122.

"Cá ḃfuil leiṫéiḋ Ṁáire Ġearra le fáġail? Bean ḃfeaġ ḋaṫaṁail uaral. Bean ċiallṁar ṫuirgionaċ ḋeaġ-ṫaḃarṫa fuar, go ḃfuil boċt agus faiḋḃir buiḋeaċ di. Bean diaḋa ḋeaġ-ḟomplaċ gur fearr-de an pobal 'na n-éirteann rí Airreann ann. Tá uraim ag olc agus ag maiṫ ḋi. Dá mbeaḋ beirt ḃan ag troid agus go ḃfeicfiḋír ag teaċt í, do ṡtaofaiḋír go mbéaḋ rí gaḃṫa ṫárra, ċoṁ maiṫ agus dá mb'é an fagart a ḃéaḋ ann." "Ní ḟeadar," arra'n ṁáṫair, "dá mbéaḋ Saḋb ag troid ar an mbóṫar, an ṡtaofaḋ rí dá ḃfeicfeaḋ rí Máire ag teaċt." "Dóṁaire, am bruaṫar* ṁóide, a ṁáṫair," ar feirean, "go ḃfeacaiḋ mo ḋá ḟúil í 'ġá ḋéanaṁ agus nár ċuir aon rud ṁaṁ a leiṫéid d'ionganaḋ orm, feuċ! Bíor ag dul roir go tiġ na mBúrcaċ le teaċteairreaċt. Nuair a ḃíor ag déanaṁ ar ṫiġ Diarmuda d'airiġear Saḋb ag callairreaċt, aġaiḋ na muc agus na maoraí aici d'á ṫaḃairt ar ċoṁarrain éigin. Cé ġeaḃaḋ anoir de ṫiġ an ċúinne aċ Máire Ġearra. Ní túirge a ċonaic Saḋb í 'ná do ṡtad an ċallairreaċt. Do ċrom rí a ceann, agus d'imṫiġ rí irteaċ aḃaile go riġin."

An t-Aṫair Peadar.

* Gr. § 150 (c)

123.

Is maiṫ is cuiṁin liom tráṫnóna géar, gaṁḃ go raḃar ag coisiḋeaċt ar lán mo ḋíċill fé ḋéin Droiċid an Ríoġ. Ḃí a ṡíor agam dá gcaillfinn nóimid go gcaillfinn an traen ⁊ dá gcaillfinn an traen gur fada fuar an feiṫeaṁ ḃéaḋ orm ṡar a ḃfuiġinn ceann eile. Aċt fairíor! do ċailleas nóimid, ḋá nóimid, trí nóimid, agus, níḋ naċ iongnaḋ, an traen.

Ar feaḋ trí lá roiṁ an tráṫnóna céadna níor ṡtad an ġaoṫ ná an ċlagarnaċ, aċt sneaċtaḋ is báisteaċ ag siṫ i n-áirde ar a ċéile ó ṁaidin go hoiḋċe. Dá ḃriġ sin ḃí gaċ aḃainn i nÉirinn ag bruċtuiġeal ó ṫaoḃ taoḃ, agus na tréan-ṫuilte ag múċaḋ na móinteán, ag báṫaḋ na mbeaṫaiḋeaċ, agus ag sguabaḋ substainte na nDaoine go dtí an ṁuir ṁór ó gaċ áird i nÉirinn. Ní mó an creaċaḋ a rinneaḋ i n-éan-ḃall 'ná ar ḃruaċ na Lirye. Ḃí uċt na haḃann duḃ daiṫte le beaṫuiḋiġ báiḋte ⁊ barraí, agus ní raiḃ droiċead i mBaile Áṫa Cliaṫ gan sluaġ daoine ag faire ar an raic ⁊ an tubaisde dá ġreadaḋ ṫar bráġaid. Dream aca so ċuir an geasr-ċorg liom-sa, do ċaill an traen orm ar dtúis; aċt níor ḃ'ḟada gur imṫiġ traen eile agus mise go coċallaċ ar bord.

Sceilg na Sceol.

124.

"Bail ó Ḋia ar an obair, an ḃfuil bean an tiġe ag baile?" ar bean siubal leis na cailíniḃ. Leis sin do ṫáinig Bean an Leasa amaċ san doras. D'ḟéaċ sí ar an mnaoi ṡiubail, leig an uillpéirt ċon le n-a

coir ammartar lán-glórmać airti, ċuir rí colg uirṫi féin, ir d'éirig an fionnfaḋ ar a muineál. "Faol! luig ríor go déaḋar," ar Bean an Leara. Níor ċuir an ċú ruim inntí, ⁊ leig rí glam eile airti. "Luig ríor, adeirim leat! Ná bíoḋ eagla orṫ, a ḃean ḃoċt." Níor leig an ċú uirṫi gur cualaiḋ rí í. Ċuir Bean an Leara á láṁ 'na brollać, ṫarraing rí uirlir teineaḋ amać ar, ⁊ rcaoil rí piléar tré ċroiḋe na con. "Múinfeaḋ-ra ḋuit an neaṁ-ḟuim do ċur im ċuid aiġnir!" Ḃuail rí flaitín fé n-a h-arcaill i dteannta an leaḃair ⁊ ḃuail rí amać fé'n gcnoc go mín mánla, mar ba ġnáṫać, gió go raiḃ cráḋ croiḋe uirṫi gan ḟior. Ḃí an ḃean ḃainne ar bailliġrit. "Seaḋ anoir, náċ dear an ḃean óg í!" ar cailín na gcearc. "Dar ro 'gur rúd," ar an ḃean ḃainne, "ní h-ionntaoiḃ ḃeiṫ 'na cuiḋeaċta; a leiṫéid rin de ġníoṁ ní ḟacaṫar riaṁ! Sceinnfead ar an tiġ reo láiṫreaċ."

Conán Maol.

125.

D'airiġear gur croċaḋ duine . . . . ran éagcóir ṫiar i n-aice an Raṫa Ṁóir fadó, nuair a ḃrireadar na Buaċaillí Bána an cóirde ⁊ ṁarḃad. i an fear a ḃí 'na ġárda air. . . . . Ir aṁlaiḋ a ċeapadar go raiḃ páirdeir ag fear an ċóirde agur gaċ aoinne a ḃí 'na ċeann ar Buaċaillíḃ Bána go raiḃ a ainim ra ṗáirdeir ran, agur nuair a raġaḋ an cóirde go Tráiġ-lí go gcurfaí armáil amać agur aon ḟear go raiḃ a ainm ra ṗáirdeir go mbéarfaí air agur go gcroċfaí é. Iré rud a ḃeartuiġeadar ná teaċt roimir an gcóirte agur an páirdeir a ḃaint amać ar air nó ar éigin. Nuair iardar an páirdeir, iré rud a ḋéin an fear a

bí 'na ġárda, 'ná caiṫeaṁ leo. Bí arm teine acu-ran ċoṁ maiṫ agus bí aige-rean, agus do ċaiṫeadar leis agus do ṫuit sé marḃ ar an mbóṫar. Ar maidín lár na ṁáireaċ do buail amaċ ar an mbóṫar seandduine boċt a bíoḋ ag aeḋreaċt i gcóṁgar na h-áite, agus nuair a ċonaic sé an duine marḃ do stad sé ag féaċaint air agus sgáro 'na ḟúilib. Le n-a linn sin do ṫáinig an t-arm dearg suas, agus do rugaḋ ar an seanduine boċt agus do cuireaḋ suas croċ láiṫreaċ ċun a ċroċta. . . . D'iar sé an sagart a ṫaḃairt ċuige agus do tugaḋ. Nuair a bí a ḟaoisdin déanta aige agus iad 'ġá breiṫ suas ċun na croiċe, bí sé ag tuitim i gceann a ċos le sgannraḋ. Ní ḟéadfaḋ sé siuḃal ná searaṁ. Anfan do labair an sagart leis, agus dubairt sé, "Ní fiú ḋuit a leiṫéid sin d'eagla beiṫ ort," arsé eisean. "Ní túisge do sgarfaiḋ anam le colainn agat ar an gcroiċ 'ná beiḋ aoibneas na bflaṫas agat láiṫreaċ."—"An ndeireann tu liom é?" arsa 'n seanduine boċt.—"Deirim gan aṁras," arsa 'n sagart. "Tá Íosa Críost agus Muire Máṫair anúd ṫuas ag feiṫeaṁ leat." Ṫáinig neart agus misneaċ láiṫreaċ dó. "Druidiġ uaim amaċ," ar seisean leo. Ċuir sé an dréimire suas de gan congnaṁ agus do croċaḋ é. Bí sé ceiṫre ficid.

An t-Aṫair Peadar.

126.

Nuair a ċonnaic na daoine boċta ná raiḃ aon tráṁ le faġáil aca ó Ṡatana aċ dliġe, 7 ná raiḃ aon ṁaiṫeas dóiḃ beiṫ ag briaṫ ar ċáirde 'ḟaġáil ó na tiġearnaíḃ, dubairt siad leo féin ná raiḃ aon níḋ

eile ꝓómpa anoiꝛ aċ donaꝛ aguꝛ gábtaꝛ, maꝛa mb'ḟéiniꝛ leo cuꝛ le n-a ċéile ⁊ iad ḟéin do ċoꝛaint.

Ní ꝓaiḃ aon eagla aꝛ Ṁíċeál Ṡéamaiꝛ; ḃí léaꝛ aige ⁊ ꝓud dob' ḟeaꝛꝛ ná léaꝛ, ḃí an ciꝛ aige. Aċt maꝛ ꝓin ḟéin, iꝛ é ḃí ag obaiꝛ go díċeallaċ aꝛ ṫaoḃ na ndaoine mboċt. Ṫug ꝓé coṁaiꝛle ṁaiṫ d'á ċoṁuꝛꝛanaiḃ.

Aꝛ ꝓeiꝛean: "Má ċuiꝛteaꝛ duine boċt aꝛ a ḟeilḃ go h-éagcóꝛaċ, ná bíoḋ baint ag éinne agaiḃ leiꝛ an áit, ⁊ má ṫagann aon ꝓꝛionnlóigín ó aon áit eile ⁊ an áit do ṫógaint, ná bíoḋ baint agaiḃ leiꝛ ꝓin aċ ċoṁ beag. Bíoḋ an talaṁ ag an máiġiꝛtiꝛ, má'ꝛ maiṫ leiꝛ é, aċ gealla ꝓe ḋíḃ, má leanann ꝓiḃ mo ċoṁaiꝛle-ꝓe, guꝛ ꝓada ḃeiḋ ꝓé gan ciꝛ. Beiḋ an talaṁ aige aċ beiḋ a ꝓócaí ꝓolaṁ, aguꝛ," aꝛ ꝓeiꝛean, "bain baꝛꝛa na cluaiꝛe ḋíom-ꝓa náċ ꝓada go mbeiḋ ceiꝛt na talṁan ꝓocaiꝛ againn, aguꝛ gan buiḋeaċaꝛ do ṁuinntiꝛ Ṡaꝛana."

Do ġlac na daoine an ċoṁaiꝛle ꝓeo, ní h-aṁáin i gCiaꝛꝛaiḋe aċ aꝛ ꝓuaid na h-Éiꝛeann. Ḃí na tiġeaꝛnaí aꝛ buile. Ḃí daoine boċta d'á gcuꝛ amaċ aꝛ ꝓeilḃ, ṫoiꝛ, ṫiaꝛ, ṫall, ⁊ i ḃꝛuꝛ, aċ ní ꝓaiḃ aon ṁaiṫ ann, ní ꝓaiḃ an ciꝛ d'á ḋíol.

Beiꝛt Ḟeaꝛ.

127.

"Iꝛ dóċa guꝛ ċualaḃaꝛ tꝛáċt aꝛ Ḋiaꝛmuid Duḃ an ċuaiꝛ. Tá ꝓé ꝓiċe bliaḋan ó ꝓoin; cuiṁniġim go dian-ṁaiṫ aꝛ an oiḋċe úd do cuiꝛeaḋ aꝛ a ḟeilḃ é; ḃí a ḃean 'na luiġe nuaiꝛ do ṫángamaꝛ iꝛteaċ. 'Cuiꝛ umat do ċuid éadaiġ, a ḃean,' aꝛꝛa miꝛe, 'teaꝛtóċaid ꝓiad uaiṫ; tá ꝓíon ⁊ doineann laꝛmuiġ.' Liúiġ ꝓí ⁊ do ḃéic ꝓí, maꝛ iꝛ gnáṫaċ le mnaoi. Ḃí daṫ duḃ liaṫ

ar Ḋiarmuid Duḃ. Mearaim gur ṁear ré roġa do ḋéanaṁ rúm, ċuaiḋ ré ċoṁ rada le bagairt oiainn, aċ ḃíomar ullaṁ ḋó, áṁṫaċ, mar ḃí mór-ḟeireas againn ann. Ḃí an ḃean ar bailliġiṫ. Ċar reirean an rean-éadaċ leaṗta uiṗṫi ⁊ ṫóg ar a ḃacalainn í. Duḃaṗṫas gur ḃailiġ ré duilleaḃar ⁊ fionna-ṁóin ċun leabaiḋ do ḋéanaṁ di ⁊ gur ṫáinig fanntair uiṗṫi. Ré i n-Éirinn é, ċualamar rodar i n-ár ndiaiḋ—ḃí dó nó trí de ċuairtiḃ eile taḃaṗṫa againn —⁊ cé ḃeaḋ ann aċ Diarmuid Duḃ, faġairt 'na ḟúilib ⁊ a ġruag 'na rearaṁ. Laḃair ré 'na rcóirnaiġ: 'Oċón, mo ḃean! oċón, mo leanḃ! cailite, cailite! A ḃárdan, a ḃárdan, cá ḃfuili?' 'Ná tar im ġoire, a ḋuine buile, nó láṁóċad tu,' ar ḃárdan, aċ do ṫug Diarmuid riocṫaḋ air."

Conán Maol.

128.

Nuair a ḃí an dá ḟéire bróg crióċnuiġṫe aige, bíoḋ ir ná raib an luaċ púnt de leaṫar íoġṫe, d'imṫiġ ré ⁊ ṫug ré leis luaċ ḋá ḟúnt, agus anran luaċ ċeiṫre brúnt. Anran do ṫug ré leis beirt ġréaraiḋṫe eile ar a bráġ lae, ⁊ ré ċeann tamaill beirt eile. Ba ró-ġearr go raib a ainm i n-áirde ra dúṫaiġ le feaḃas ⁊ le faoire a ḃróg, agus ir ċuige a ṫagaḋ na ceardaiḋṫe dob' ḟearr, mar ir é ir fearr a ċoṫuiġeaḋ agus a ḋíolaḋ iad. Ir ag triall air a ṫagaḋ na daoine ba ḟaiḋḃre agus dob' uairle ag ceannaċ ḃróg, mar ir i n-a ḃrógaib a ḃíoḋ an mianaċ dob' ḟearr ⁊ ir orṫa bíoḋ an déanaṁ ba ḋeire. Ir ag triall air a ṫagaḋ na daoine boċta ná bíoḋ airgead na mbróg oireaṁnaċ aca, mar do ṫugaḋ ré cáirde brieáġ fada ḋóib, ⁊ nuair a ṫagaḋ an cáirde ⁊ ná díoltí na fiaċa ní bíoḋ ré dian fan éileaṁ. Ir minic a ṫagaḋ gréaraiḋṫe ag

tṙiall air ná bíoḋ airgead aca ċun leaṫair a ċeannaċ, ⁊ go n-iarṙaiḋír air ṙoinnt airgiḋ a ṫaḃairt ar iaraċt ḋóiḃ, ionur go mbeaḋ neart ḋóiḃ ḃeiṫ ag obair agur ag tuilleaṁ ṙuda i n-ineaḋ ḃeiṫ ṡgurṫa ḋíoṁaoin. Ní baoġal gur ṫug ṙé an t-eiteaċar d'aoinne acu ṙiaṁ.

An t-Aṫair Peadar.

129.

D'eir ḃáir a n-aṫar do ġṙuaiḋ an ṙaoġal ar an mbeirt ḃioránaċ* ⁊ a máṫair ⁊ do ċuaiḋ ṙé ċoṁ doċt ṙan orṫa gur glar† d'ḟéadadar a ḃṙiaċa 'ḋíol, gan teaċt ṫar an gcíor i n-aon ċor. Do ḃí an tiġearna talaiṁ‡ ag bagairt orṫa ṙad gaċ n-oirid,§ aċt ní móide ṫáinig leoṫa aon ġníoṁ do ḋéanaṁ leir. I ndeireaḋ ṫiar ṫall do ċuir an tiġearna an ṙiṙriam ⁊ a luċt leanaṁna uaiḋ ċun tiġ na nDálaċ do leagaḋ. An lá ṙar a dtangadar, do ċuir Seaġán ⁊ Páidín a gcoṁairle ṙé ċéile, ⁊ ṙan gcainnt ḋóiḃ dubṙadar gur ċeart ḋóiḃ ċur i n-iuil do ṙna biṫeaṁnaiġiḃ go raiḃ an ṙṙéaċ ionnta. Ḃí cáil na macántaċta ámuiġ orṫa. Ṫáinig na raparí go deaġ-ṁoċ ċun éirliġ, mar ba ḃéar ḋóiḃ. Do ċuadar go léir irteaċ mar do ḃí na doirṙe ar dearg-leaṫaḋ, ⁊ gan gog na gíog ar éinne leairtiġ. Do ḃí na Dálaiġ i ḃṙolaċ irtiġ, áṁṫaċ, ⁊ ċoṁ luaṫ ⁊ do ṙuariadar iad ar ṙad ṙé ḋíon tiġe, do léimeadar ṙuar lomláiṫṙeaċ ⁊ do ṫarṙaigeadar amaċ a gcloiḋṁte ⁊ d'imir beaṫa na n-éag†† ar luċt a léirṙcṙir, aċt ṙan gcoiṁearcar ḋóiḃ, do cuireaḋ riléar i gcroiḋe Ṡeaġáin Uí Dálaiġ.

Ṙádraig Ó Laoġaire.

* ḃuaċaill. † ar éigin. ‡ talṁan. § n-ḟaid, the n is a survival of a *neuter* termination, *cf.* loċ n-eaċaċ. †† more simply báṙ.

130.

Tar éis a ṫrí bliaḋan ficid dó 'na ċeann ar Éirinn, do buail an splanc Dáiṫí [ar ṁór-ṫír na hEorpa] ṫall cois na nAlp. Níor ḟág a ḟár-ḟir 'na noiaiḋ annsúd é. Ṫóg a ṁac Aṁalgaiḋ, an t-arm fá n-a stiúrusgaḋ féin, ⁊ ṫógadar leo ar ċróċar corp a nÁiro-Ríoġ. Bí saiġdiúirí Róṁánaċa tímċeall orṫa ag faireaḋ orṫa, aċt do ċuir Dáiṫí a leiṫéid sin de scannraḋ orṫa ar feaḋ a beaṫa, go raiḃ faiṫċíos orṫa roiṁ a ċorp; beireaḋ é ar ceann a ḟluaġ trearna na Fraincce fé mar do ḃéaḋ fé 'na beaṫaiḋ. Ṫug na Róṁánaiġ súṫa naoi no deiċ uaire ar an dtusar, aċt ġaḃ Aṁalgaiḋ ⁊ a Éireannaiġ de ċoraiḃ ionnta fé mar do ġaḃ a aṫair roimis.

Tairbeántar indiu uaiġ Dáiṫí fá ġallán ḋearg i gCrúaċán Ċonnaċt mar a ḃfuil an ḃainríoġan Méaḋḃ 'na coolaḋ, ⁊ ní innfeann aon staid gur buail aon Áiro-Ríġ Éireann i noiaiḋ an Dáiṫí seo caṫ ar ṁór-ṫír na hEorpa riaṁ ó ṡoin.

Conán Maol.

131.

Inis an am so bí ceist na talṁan i mbéal gaċ aoinne. Bí an scéal go h-olc ag na feirmeoiríḃ. Ní h-é aṁáin gur ṁeaċ na práṫaí orṫa, aċ éinniḋ bí le díol aca, bí sé saor, agus gaċ rud a bí orṫa a ċeannaċ, bí sé daor. Bí na tiġearnaí talṁan ag gearán nuair ná raiḃ an cíos ag teaċt isteaċ ċúca, ⁊ ní raiḃ an cíos ag na daoiniḃ boċta 'ṫaḃairt dóiḃ. Bí na máiġistirí ag bagairt an dliġe ar na tionóntaíḃ agus do caiṫeaḋ amaċ ar seilḃ fear boċt annso agus annsúd. Bí droċ-obair ag brúcṫġail. D'iarr feirmí

na h-Éireann ar fiaġaltaċaṫ Saṫana gan ceaḋ a ṫaḃairt d'aon ṁáiġirtir duine boċt a ċaiṫeaṁ amaċ ar an mbóṫar mar ġeall air ná fairḃ a ċíor díoltа, nuair a ḃí ḟior ag an faoġal mór ná fairḃ an t-airgead ag an ḃfear mboċt.

Ba ró-ḃeag an ṁaiṫ ḃeiṫ ag cainnt. 'Sé an fréagra fuair fiad gur b'é rin an dliġe ⁊ ná fairḃ leiġear air. Ba leir an tiġearna an talaṁ ⁊ nuair ná fairḃ an cíor le faġáil aige go gcaiṫfeaḋ sé an talaṁ do ḃeiṫ aige. Aċt b'ḟéidir i gcionn bliaḋna nó mar rin go mbeaḋ am aca ruḋ éigin do ḋéanaṁ.

Beirt Ḟear.

132.

Nuair ḟágar an ċoill, ḃuailear an cnoc fuar gur ḟroiċear an mullaċ ⁊ do ḟínear ṫarm i n-aice turtóige. Bí an Cúm ar m'aġaiḋ anonn ⁊ Loċ na h-Eornan 'na ċodlaḋ go ráṁ 'na lár irtiġ. Ba miaṁraċ a ḃí an ġrian ag taiṫneaṁ ar an loċ ⁊ baḋ ḋóiġ le duine go fairḃ aiteas i dtaoḃ ġiġilt na gréine air, mar bí na milliúin réalta ag eirġe as an uisce ar nós fhréaċa airgid aċ aṁáin go fairḃ flucamas beag fa taoḃ ṫiar de mar a fairḃ fcáil Failte Duiḃe an Loċa os a ċionn ⁊ na tonnta beaga ag imṫeaċt irteaċ ins na cuasaiḃ le glug-glag, glug-glag, mar a ḃeidís ag mionnaḃar i dtaoḃ ṗléireaċta na gréine fa taoḃ ṫiar.

Mar is gnáṫaċ le duine im ċás, ó ḃeiṫ ag féaċaint ar an loċ, do ċromas ar ṁaċtnaṁ ar ár dtís féin— leis na cianṫaiḃ fladṫa ag Gallaḃuic: furṁór a cloinne imṫiġṫe le fán an traoġail: an dríodar iarṁarḃáin d'ḟan innti ag gleo is ag coiṁeascar is ag aċrann le ċéile; na fir ċalma d'eirġ fuar innti do

ṫuꝫ ⁊ atá aꝫ taḃaiṙt a ṙaoġail ⁊ a ṙláinte ꝫo neaṁ-ḃuiḋeaċ aṙ a ṙon. Aṙ an maċtnaṁ ṙo ní ḟuláiṙ ꝫuṙ ṫuiteaṙ im ċoolaḋ, maṙ ní cuiṁin liom a ṫuilleaḋ.

Ꝫruaꝫaċ an Tobaiṙ.

133.

Ḋaṙ ḟiaḋ, a ṁic ó, aċ tá an ceaṙt ṙa méid ṙin aꝫat, pé'n Éiṙinn é. Ní'l aon ṙud iṙ ḟeaṙṙ a ṫaiṫnean leiṙ an ꝫaḋaṙ ꝫo mbíon an cnáṁ 'n-a ḃéal aiꝫe 'ná na ꝫaiḋiṙ eile ḋ'ḟanṁaint ṙocaiṙ aꝫuṙ a leoꝫant ḋó an cnám do ṗiocaḋ aṙ a ḟuaineaṙ. Níoṙ ḟéanaiṙ an Cṙeideaṁ, an eaḋ? Cad é an deiṙṙiġeaċt iṙ dóiċ leat-ṙa atá idiṙ an Cṙeideaṁ do ḟéanaḋ aꝫuṙ ṙáiṙt a ġaḃáil le naṁaid an Ċṙeidiṁ? Caitilicíḋe iṙ eaḋ ṫu, daṙ leat. 'Ꝫeaḋ, aꝫuṙ dá ṙáineóċ' ꝫo mbéiḋṙá ad aonaṙ i ꝫcuideaċtain Ṗṙotertúntaċ d'íoṙṙá ṙeoil Dé h-Aoine le heaꝫla ꝫo ndéaṙṙí ꝫuṙ ḃiꝫot Caitilicíḋe ṫu! Ḃí an ṙꝫéal aṙ do ḟuaineaṙ aꝫat an ḟaid ná ṙaiḃ aoinne aꝫ ṙéuċaint ad' ḋiaiġ. Ḃí an dá ḟṙaiṅꝫ aṙ do ḃoġa aꝫat. Ḃí Caitilicíṫe na h-Éiṙean d'á ṙobáil aꝫuṙ d'á ꝫcṙeaċaḋ aꝫuṙ ḃír-ṙe aꝫ lúṫáil i láṫaiṙ na mbiṫeaṁnaċ aꝫ bṙaṫ aiṙ ꝫo ꝫcaiṫṙí blúiṙe beaꝫ de'n ḃia ḃṙaḋaċ anoiṙ a'ṙ aṙíṙ ċúġat. Ba ṁaiṫ leat anoiṙ ꝫo ḃṙáꝫṙí ꝫaċ aon ṙud maṙ atá ṙé. Ꝫo mbéaḋ ṙíoṫċáin aꝫuṙ ṙuaineaṙ aꝫuṙ caṙṫanaċt aꝫainn ꝫo léiṙ i n-Éiṙinn. Tá ꝫo bṙeáġ. Iṙ ṙeaṙḃ an ḟíṙinne, a ṁiṙteṙ. Aċ deiṙim leat ꝫuṙ ꝫeáṙ ná beiḋ aon dul uaiṫi i n-Éiṙinn. Tá ṙoluṙ na Ꝫaeluinne aꝫ teaċt ꝫo tiuġ. Ba ṁaiṫ leiṙ an mbiṫeaṁnaċ, aꝫuṙ le n-a luċt leanaṁna, ná tiocṙaḋ an ṙoluṙ. Aṙ an doiṙċeaċt a ḃíon a ḟeaṙaṁ. Ḟé ṙꝫáṫ na doiṙċeaċta iṙeaḋ ḋéindo ṙiad a ngnó. Aċ éiṙiġean an ġṙian d'á

n-aiṁḋeóin. Tagan an folur go bṗeáġ láiḋir geal. Téiḋean an folur irteaċ inn na póirríḃ doṙċa. Anran ireaḋ ḃíon nuḋaí gṙána a d'iarraiḋ dul i ḃṙolaċ agur é ag teip oṙṫa.

An t-Aṫair Peadar.

134.

Ní gáḃaḋ annro, agur dá mbaḋ ġáḃaḋ níor ḃ'ḟéidir, móṙán tṙáċta do ḋéanaṁ ar na ṙcríoḃnóirríḃ ṫar cóiṁṙeaṁ do ṙuġaḋ dúinn ó Ċormac Mac Airt go Cormac Mac Cuilleanáin, ó Ṡeaċnall gaṙṁac Ṙáḋraiġ go Mac Liag ollaṁ Ḃṙian, ó'n ṙean-ḟile Tóṙna Éigeas agur luċt a ṙé aniar go dtí an uain ḃṙónaċ nuair b'éigint d'Eoġan Ruaḋ a ṙáḋ:

Sin é an ḟile go ḟann
Nuair ṫuiteann an peann ar a láiṁ.

Aċ ṙé ṫreoraḋ a gcoṁairle go léir 7 ṙé oṙduġaḋ a n-eolair i ḃṙaṙṙaḋ ṙoin ċuaiḋ oileaṁaint 7 léiġeann ċoṁ móṙ ċun cinn ná raiḃ aon ṙcoláiṙí eile i Roinn na h-Eoṙṙa ċuṙṙaí i gcomóṙtas le Gaeḋealaiḃ míle bliaḋain ó ḟoin. Dar ndóiġ, inn na Meaḋon-aoirríḃ nuair náṙ ḟéad Séarlus Maol oireaḋ ir duine d'ḟaġáil ó ṫaoḃ taoḃ na h-Eoṙṙa go raiḃ ṙeoid eolair aige ar Ġréigir, ċaiṫ ṙé ṙior do ċur ar Eoin ċun ṙcríḃinne Dionúir d'aṫruġaḋ ḋo. Ḃí Ġréigir d'á múineaḋ ṙan aimṙir ṙin i ngaċ mainṙtir 7 ṙcoil i n-Éirinn; 7 i n-aindeoin cṙeaċta na n-eaċtṙannaċ ḃí ar ṙínṙear ċoṁ ṙada ċun cinn i n-oileaṁaint 7 i n-intleaċt bṙeir ar aon ċineaḋ eile 'na dtimċeall gur baṙteaḋ Oileán na n-Ollaṁ ar a ndúṫaiġ ṙa deiṙeaḋ. Ní gan ṙáṫ baṙteaḋ maṙ ṙeo í.

De ṙéir Speinṙir ṙuair na Saṙanaiġ aibġitir ó

ṁuinntir na h-Éireann ar dtúir, ⁊ dearbuiġeann an Céiteannaċ dá ḋearcaiḃ reo "ná raiḃ fior litriḋeaċta ar biṫ ag na Saranaċaiḃ go ḃfuaireadar ó Éireannaċaiḃ í." De réir Dairmṫeitir, "ir í litriḋeaċt na gCeilteaċ," rinnear na nGaeḋeal, "an eoċair orclann an doṁan Gaeḋealaċ go léir." Ir cóir do gaċ ógánaċ i n-Éirinn lán-eolas do ċur ar an litriḋeaċt roin. Má cuirteas eolas cruinn uirṫe ní féidir gan meas do ḃeiṫ ar ḟeanċas, gan gráḋ do ḃeiṫ ar ṡtair na tíre aca.

Sceilg na Sceol.

135.

Ir minic adubairṫear liom go raiḃ an ḃéarla anṫairḃeaċ dóiḃ reo do ċuaiḋ i gcéin—go hAimeirigeá ir go ballaiḃ eile. Gaoṫ ir eaḋ a lán do'n ċaint rin, ir éiṫeaċ ir eaḋ a ṫuilleaḋ ḋe. Imṫiġeann na ṡluaiġte ṫar uisce ar tíoraṫaiḃ na h-Eorpa ir gan focal ḃéarla 'na bpluc ⁊ níor ċuala riaṁ ó éinne' go raiḃ Éireannaiġ an ḃéarla níor searcairiḋe ṫall 'ná Fhranncaiġ ir Iodáilig, ir mar rin dóiḃ. Do ġníḋear áireaṁ an lá fé ḋeireaḋ ar leaḃraiḃ cúntuir Aimeirigeá féaċaint conus do bí an raoġal ag eirġe leis na hÉireannaiḃ ṫall ⁊ 'gá gcur i gcomóritar le Gearmánaiḃ 'sa tír rin. Níor b'ḟéidir liom áireaṁ cruinn do ḋéanaṁ, toisc ná fuil leaḃair áirġṫe curṫa i gcló ar an dtaoḃ seo d'uirge; aċt an méid áirim do ġníḋear, fuaireas amaċ go ḃfuil maoin ṡaoġalta na nGearmánaċ ṫall fé uaire níor mó ná maoin na nÉireannaċ. Má tá an t-áireaṁ roin cruinn ir roṫ liom é, mar ir beag é an raṫaṁnas do ċuir a gcuid ḃéarla ar na hÉireannaiḃ. Congḃuiġid na Gearmánaiġ gneim doċt ar a dteangain ⁊ a nóraiḃ féin; ní

háil leó aiṫṁir do déanaṁ ar ċáċ. Tá ré ċéad páirpéar nuaḋaċta i gcló i nGearmáinir aca i nAimeirioca. Ir beag é a mbeann ar an mBéarla, cé go ḃroġluimíḋ riad an oirread de ir ḃíonn úráideaċ dóiḃ, má ṫarluiġeann go mbíonn aon-ġnó aca le déanaṁ le fear Béarlaċair; aċt ir í an Ġearmánair teanga a gcroiḋe, teanga a gcaidriṁ, teanga a dtínteán.

Conán Maol.

136

"Ir treire ar an maiṫ ná ar an ndíoḃáil," ar rire. "Ir treire ar ḋíoḃáil an lae indiu," ar reirean, "ná ar an maiṫ go léir." "Conur é rin?" ar rire. "Dá ndéininn-re mo ġnó an lá úd leir an rcilling rin ⁊ leir an dá ċeann eile a ḃí agam 'na ṫeannta," ar reirean, "ní ċuiṁneoċainn riaṁ ar Máire Ġearra, ná í orm. Ní ċuirfinn aiṫne ar ḃuairt (ḃuaḋairt) an lae indiu. Ní ḃeaḋ mo ċroiḋe 'na ċloiċ ⁊ mo ċeann 'na ċeo ⁊ m'aigne 'na tulaċ ċearḋcan mar atá. Ní ḃeaḋ mo ṡaoġal gearraṫa amaċ ar ṫrí bliaḋnaiḃ deug, agur a leaṫ ran féin imṫiġṫe anoir." "Féaċ, a Ṡéadna," ar rire, agur d'orcail sí an láṁ eile léi, agur do ṫairbeán sí ḋo, ar ċroiḋe a dearman, liaṫróidín gloine. Agur ir aṁlaiḋ ḃí an liaṫroidín rin agur i ċoṁ rolarṁar agur ná féadfá féaċaint díreaċ uirṫi nó do ḋallfaḋ sí ṫú. Agur do ḃí cáiṫníní rolair ag imṫeaċt airti mór-ṫimċeall, mar ḃeaḋ ar an gréin. Ḃí cnoc beag óir uirṫi, agur slaḃra óir ar an gcnoc. "Cad é an ruud é rin?" arsa Séadna, agur é a d'iarraiḋ féaċaint ar an liaṫróid, agur neart an trolair ag baint na súl ar. "Ir leat-sa é," ar rire.

An t-Aṫair Peadar.

137.

Ċrom na h-éanlaiṫe ar ġrágarlaiġ amuiċ ra ḃfaiṙṙge; ṫornuiġ na rcamaill ar ġluaireaċt 'na gcnocánaiḃ doṙċa triarna na rréireaċ lairtiar. Ṫáinig monga bána i ḃfur ir tall ar an uirce agur ḃrir an t-uirce rin le glug glug ruar i gcoinniḃ na gcairṙgeaċa duḃa, rleaṁaine, atá mar ċír-ċoranta ar na h-oileánaiḃ i mbéal Ċinnmara.

D'ḟéaċ Briġid Ní Ṡúilleabáin, an t-aon deirḃṙiúr aṁáin do ḃí ag Mac Ḟíngín Dub, amaċ ré'n rréir ó ṫig mór an Doirín. Ṫáinig rí ó n-a tiġ féin i nGleann Fleirce le rlán do ṫaḃairt d'á dearḃráṫair rul a n-imṫeoċaḋ ré ar a ṫurur go tír mór na h-Eorpa. Ḃí an ḃáirteaċ ag tuitim ar nór uirce tré ċriaṫar, ḃí na cairí bána ag rorṁar tré ċumarraiḃ na gcnoc agur na tonntaċa mórra glara ag rit ar a ċéile amuiċ ra ḃfaiṙṙge 'r ag pléarcaḋ i gcoinniḃ na tíoraċ le roṫram. D'ḟulaing na h-Oileáin ḃunvaingeana annrúd an bloṙc-ḃualaḋ céadna leir na milte bliaḋan agur tá rian an ċoṁriaic rin orṫa, mar tá an ċloċ-ġairḃiḋe agur an ċloċ-ġréine 'na gcliaṫánaiḃ duḃa pollta le ruinneaṁ na dtonn.

Conán Maol.

138.

Níor b'aṁlaiḋ aṁáin ná ruair Cúige Muṁan aon ċaḃair, aċt, níó ba ṁearra ná roin, ċaḃruiġ cuid ṁaiṫ de ṫaoireaċaiḃ Laiġean le Loċlannaiḃ mar ḃí cleaṁnar eatorra ir báiḋ aca le ċéile, ⁊ ḃí an ḃáiḋ céadna ag ceaṫair nó cúig de ṫaoireaċaiḃ na Muṁan féin leir an naṁaid gur rciob claiḋeaṁ ḃriain na cinn díoḃ. Ḃagair ré an íde céadna ar Ríġ Laiġean; aċt

ba ḃeag é toraḋ an ríoġ rin air gur ḃris ré irteaċ na ċúige gan ċeaḋ gan ċoinne, ⁊ ċar ré ar Loċlannaiḃ ir ar Laiġniḃ ruiḋte coir Roir Mic Treoin. Ġaḃ ré tríoḋa, ir rcair ré iad, ⁊, mar ba ġnáṫaċ leis i gcaṫ, lean ré go dian ar an ḃruiġleaċ. "Scaoil uait na Laiġniġ, aċt rcaoil ar na Loċlannaiġ," ⁊ ceapaim ar rein gur ġoill ré air Gaeḋeal ar aon ċúige do ṁarḃaḋ.

Ní raiḃ Brian 'na aonar i ḃrad 'na ḋiaiḋ rúd mar d'éirig an fear ba ġráḋṁaire le n-a linn mar ċaḃair dó—Maelṡeaċlainn ós na Míde.

"Munar féidir linn an beiṫiḋeaċ allta ro na Muṁan do ċur fá ċoir beiḋ an Míde againn go h-áirigṫe," adeir Loċlannaiġ Áṫa Cliaṫ, aċt ċuir Maelṡeaċlainn an rit orṫa. Ṫriall an Loċlannaċ dán ar aġaiḋ arís, áṁ, níor tréire 'ná riaṁ. Ḋrud Maelṡeaċlainn uaiḋ ar gcúl; ḋrud leis go cliaṫán Ċnuic na Teaṁrac ⁊ d'ḟan annrúd leo. "A ċlann na Míde," adeir ré, "cuiṁniġiḋ ar ḃur rinnfear rioṁaiḃ; ná tréigiḋ an caṫ, aċt ceapaiḋ go ḃfuil na céadta rí do ḟuiḋ ar Teaṁair ag féaċaint orraiḃ indiu."

Conán Maol.

139.

Ní ḟile mé, aċ nuair ṫaiṫneann rud liom, bíonn a ḟior agam. Ní'l obair ar an talaṁ ro ir deacra do ḋéanaṁ ná filiḋeaċt ṁaiṫ. Ní'l obair ar an talaṁ ro ir ura le déanaṁ ná droiċ-ḟiliḋeaċt. Ní'l, ar cuaird litearḋaċta, ara ir meara 'ná droċ-ḟiliḋeaċt. Ir é buaiḋ an uilc, lot fíor-ṁaiṫeara. An níḋ ir fearr nuair ir maiṫ e, ir é ir meara nuair ir olc é.

Ní ḟaca fór riaṁ filiḋeaċt i ndiaiḋ aon ḟile

nua, ó'n Doċtúir Mac Héil go dtí a bhfuil le fírdéirdeanaiġe, nár ċuir fearg orm ⁊ feirbṫean, go trom. Do ṫuigeaḋ m'aigneaḋ go ngoirtuiġeaḋ an uirlir an láṁ ⁊ ná bíoḋ an obair dá déanaṁ.

Oirreann dúinn ár nGaeḋilg do ċoimeád beó. Tá go maiṫ. Ir le n-a raoṫrugaḋ i litearḋaċt atá cuirṫa ṗóṁainn againn roin do ḋéanaṁ. Má 'read, ní fuláir dúinn an litearḋaċt roin do ṫaṫugaḋ ar an gcaint atá beó fór i mbéalaiḃ daoine.

Ní'l aon truiḋeaṁ litearḋaċta ir fearr ċuige rin ná litearḋaċt ṁion-ċainte. Ir dóiġ liom go ḃfuil cuid d'ár rgoláirḋiḃ, ⁊ gur lag leó mion-ċaint do rgríoḃaḋ. Dob' uairle leó ḃeiṫ ag déanaṁ filiḋeaċta. Orgail Shakespeare féin ⁊ cad do ċífir? Ċífir an ṁion-ċaint inr na rannaiḃ ir bríoġṁaire dár ċum ré. An ċaint ir miona ir í ir treire. An ċaint ir mó ṫairbeánann raoṫar, ir í ir laige. Ir maiṫ í an ḟiliḋeaċt, 'na ham ⁊ 'na háit féin, má'r filiḋeaċt ṁaiṫ í. Aċt ní'l i ḃfiliḋeaċt, dá ḟeaḃar í, aċ órnáid. Ir í bláṫ na teangan í. Ní hé am na gcloċ mbuinn am na hórnáide. Ní hé am an tríolċuir am na mbláṫ do ḃaint.

An t-Aṫair Peadar.

140.

Ċuir Sléiḃṫe Duḃa Ċeaċainn a gcairíní orṫa i gcóir na h-oiḋċe. Ṡéid an ġaoṫ ġlan-ḟuar earraiġ trarna an gaḃailín mara fé ḃun an Doirín.

Ir beag ná raiḃ tuitimín na h-oiḋċe ann, aċ ḃí an uain geal agur corrán ġealaiġe inr an domhan ṫiar. D'éaluiġ an taoide go rocair ar ġainiṁ na tráġa agur ṡnáiṁ rí léi ruar i gcoinniḃ an áidáin; ṫarraing rí i ndiaiḋ a ċúil arír le h-orna; leig puiċín gaoiṫe

ꝑeaḋ aiṙṫi ag ṙéiḋeaḋ iṙṫeaċ ṫṙé ċúiṁníḃ ꝑolaṁa an ċaiṙleáin agur ċar ṙí ar n-air le h-oċón; ḋ'eiṫeall gobaḋán aníor ón gcuan, leaṫ ṙé a ṙciaṫáin agur ḟín ṙé a ċora i ngiorraċt ṙlaiṫe ḋ'ḟáiṙḋoṙar an ṫṙean-ċaiṙleáin ar ṫí cuṙ ṙé ann, aċ ḋ'eiṫeall ṙé ṙan aer le liúġ agur amaċ arír ṙé'n gcuan.

Conán Maol.

141.

"An ṫé beiḋ ag bṙaṫ ar an bṙeaṙ ṫall ċun a ġnóṫa ḋo ḋéanaṁ beiḋ an gnó gan ḋéanaṁ aige."

Is eagnaiḋe agur is taiṙbeaċ agur is ꝑolláin an ṫeagarc atá ar iomparr is na ꝑoclaiḃ ṙin. Is móṙ ḋo ṙaġaḋ ċun ṙocair ḋo ṁuíntiṙ na tíṙe ṙeo bṙíġ na múineaḋ ṙin ḋo ṫaiġḋe amaċ agur cuíṁneaṁ uiṙṫi go cṙuinn agur go h-aiṙeaċ. Coṁairle a learra is eaḋ í, óir is é ꝑocal is coiṫċionta ḃíonn i mbeul ar gcáiṙḋe agur ár n-earcaiṙḋe ċoṁ maiṫ ná go bꝑuil an leiṙge ar an ngalar is mó atá cuṙṫa i n-aċṙan i muíntiṙ na hÉiṙean ioir óg agur cṙíona ḋíoḃ; agur muṙa mbéaḋ ṙuḋ éigint i bꝑuiṙm ꝑíṙinne ḋo beiṫ i n-a ṙáitiḃ-ṙúḋ, ní ḟéaḋṙaḋ an tuairim ṙin beiṫ buailte iṙteaċ i gcluair agur i n-aigne gaċ aonne ċoṁ ḋaingean agur tá. Aṁuiġiḋ na daoine ꝑéin go bꝑuil an ceaṙt acu-ṙúḋ ċúċa, agur 'na ḋiaiġ ṙoin cad is gáḋ ḋúinn a ṫuilleaḋ ꝑinniṫe? An ṁuíntiṙ atá ṙuar anoir, agur go móṙ-ṁóṙ an t-aor óg, ṙaṁluiġṫeaṙ doṁṙa go bꝑuil gṙeim diúid do-ṙgaoilte ag an gcnáṁ-ḋíoṁaointeaṙ oṙṫa i gcoiṫċeanta. Galar neaṙṫṁar do-ċlaoite ireaḋ é ṙin, agur laṙmuiċ de'n ólaċán 'ṙé an naṁaid is maṙḃṫaiġe againn é.

Liagán Luaimneaċ.

142.

Is breág an rud an mirneaċ. Is breág an rud muinġin arann féin. Níor ċuir daoine aon ġnó ċun cinn riaṁ gan muinġin do beiṫ aca arta féin, ní mó ná fuair croiḋe meaṫta an buaiḋ riaṁ. D'á réir rin is cóir agus is oireaṁnaċ do ṁuinntir na Gaeḋilge dóċar do beiṫ aca arta féin. Ní ċuireann roin ná go maċtnóċaimís ar an trioblóid agus ar an duaḋ atá roṁainn, ar an mbóṫar ġarḃ atá againn le triall; ar na cairdeaḃ atá ar ár dtaoḃ, ar na naiṁdeaḃ atá 'nár gcoinneaḃ, ar neart ár gcairde is ar ċuṁaċt ár naiṁde.

Nuair do ḃris na Gréagaiġ slaḃraí an Turcaiġ a ḃí ġá dtaċtaḋ is ġá múċaḋ ar feaḋ na gcéadta bliaḋan, ḃí an Ġréigis beag náċ cailte, agus an méid do ḃí ag na Gréagaiḃ di, ḃí sí truailliġṫe is mearcuiġṫe le foclaiḃ Turcais is Slaḃónais. Ḃí sin eolaċa i mearc na nGréag an uair sin, mar atá mar ḋ'eaḋ 'nár mearc indiu, adubairt leo—"Caiṫiḋ uaiḃ an Ġréigis sin anois, ní ḟuil innti aċ cainnt gan éisteaċt; ḃí sí go maiṫ, lá, aċ is fada ó ḟoin é, agus níl aon-ṁaiṫeas díḃ-se innti indiu. Slaḃónaiġ do réir dúṫċais 'feaḋ an ċuid is mó agaiḃ anois, cleaċtaiḋ an tSlaḃónais ḃreáġ so ṫaḃarfaiḋ cumas is ceannas díḃ i mearc na Rúisíneaċ ins an Ímpireaċt ċuṁaċtaiġ sin ná ḃfuil a leiṫéid ar ḋruim talṁan indiu, is ná raiḃ riaṁ."

Conán Maol.

143.

Deirim-se leat-sa nár ḃ'ḟéidir soluíd ab' ḟeasr a ḋ'ḟáġail ar ḟirinne mo ċainte-se 'ná na dánta breáġṫa san a ḋéin Davis agus a luċt leanaṁna an

uair rin. Bí na dánta go h-áluinn, ać filiḋeaċt Béarla a bí iontа. Bí daoine anro agur anrúd ar fuid na h-Éireann an uair rin agur ṫuigeadar an filiḋeaċt. B'ḟéidir gur fuig an filiḋeaċt greim ar ċroiḋe ar ċuiḋ acu ran agur gur ċorruiġ rí a gcuid fola. Aċ conur a bí an ṡgéal ag poibiliḋeaċt na h-Éireann an uair rin? I n-aġaiḋ an aon duine aṁáin a ṫuig an filiḋeaċt Béarla ran bí na céadta nár ṫuig an ċainc ná an filiḋeaċt. Bí na milte do ṫuig an ċainc maiṫ go leór, b'ḟéidir, ać nár ṫuig an filiḋeaċt i dtreó go bféadfaḋ rí aon ġreim a beiṫ ar ċroiḋe oirṫa ná aon ċorruiġe a baint ar a gcuid fola. Ċuirfaḋ ceann d'abránaiḃ Eóġain Ruaiḋ, nú d'abránaiḃ Ṡeáġain Ċláraiġ, a gcuid fola ag fiuċaiġ dor na daoine rin agur ag gluaireaċt tré n-a mballaiḃ beaṫa 'n-a cairíḃ ar buile. Anran ireaḋ ṫiocfaḋ an fuinneaṁ ra ċroiḋe, agur an nearc, agur an dáraċt. Anran ireaḋ a ḋéanfí an gníoṁ dá mbéaḋ an ċaoi ann ar an ngníoṁ a ḋéanaṁ.

An t-Aṫair Peadar.

144.

Ní h-eol dúinn gur éirġ na daoine riaṁ amaċ i gcoinniḃ an Ár̄d Ríoġ le n-a dtoil féin aċt aon uair aṁáin. Ní ró-ċruinn atá cunntar an éirġe amaċ roin aṁáin. Do ṫuit ré amaċ inr an gcéad aoir ár dTiġearna. Deirṫear gur b'iad Tuaṫaiġ na h-Éireann d'éirġ i n-aġaiḋ na n-uairle, ⁊ ní'l aon aṁrar ná go raiḃ cúir aca leir, mar ir mór leir an Éireannaċ an duine uaral. Do bí na h-uairle ag cur oirṫa ⁊ níor rmaċtuiġ nó ní raiḃ ré i gcumar an Ár̄d Ríoġ corc do cur leir na h-uairliḃ, ⁊ do gríġeaḋ na tuaṫaiġ

gur ceapadar i gcomairle folúigtig le céile na h-uairle úd do cur cum báis. Bí intinn géar ag pé duine do sriúrúig iad, mar coimeádadar a rún go maith. "Ceann Cait" do tugaḋ mar lear-ainm ar a sriúrtóir, ⁊ ní clos dúinn cé'r díoḃ é, act fear tar bárr do b'eaḋ é, mar gid gur fear tuaithe do bí ann, bí an inntleacht aige do riarúigeann daoine, ⁊ do ṁúineann, ⁊ do ḋúirfeann d'fiaḋaiḃ orta rud do ḋéanaṁ air. Dá réir sin do bailig sé fleaḋ ⁊ féasta le duaḋ ir le cortas, ⁊ tug sé cuireaḋ dos na h-uaislib go léir teacht 'na ḋúiḃreann, ⁊ Rí na Teaṁrach ar a gceann.

Conán Maol.

145.

Cé hiad an dream ir mó learúig an doṁan riaṁ, nó ḋin feirḃír di? An iad an lucht ḋait a n-aimsir ag pulcaḋ a sraisán ⁊ nár éirig a smaointe níos aoirde riaṁ 'ná an t-ór bí aca sa mbanc?

Act cé an ṁaitheas beit ag caiteaṁ aimsire ar an gceist sin. Bíonn tarcuisne ar ṁórán, rit a mbeataḋ, ⁊ dintear laoḋra ḋíoḃ tar éis a mbáis.

Táim corta tnáiḋte ó beit ag éistheacht leis an gceist: "Cé an ṁait teanga na hÉireann d'foglaim?" "An ndíolfaḋ sé duine as a faoḋas?"—mar is nár cuireaḋ sa traoḡal sinn le héin-feiḋm eile roṁainn; act airgead do folátruḡaḋ. Dá mb'é sin cusróir an duine ní ḃéaḋ san traoḡal so ar fad act sgáile úrḡránna.

Tá lucht ann ná cuireaḋ éin-intinn ṁait i leit an duine, ⁊ faṁiluigeann gur mar ṁaitheas dó féin ḋineann duine gaḋ níḋ.

Mar liom-ra ḋe, tá muiġin ir ḟearr 'ná roin agam ar an gcineaḋ ḋaonda ⁊ b'olc an raoġal é 'n-a gcaiṫ-rimír ḟurmór ár rae ar lorg rliġe-ḃeaṫaḋ mura mbéaḋ a ṫuilleaḋ romainn.

An ḟile.

146.

Ḃíoṫar ag ḟaġáil an ḟéarta roin ullaṁ ar feaḋ bliaḋna, ⁊ níor ċuir éinne cogar i gcluair na n-uairle cad do bí 'na gcomair reaċar bíḋ gur ḟuiḋ an maṫ-ḟluaġ áird-réimeaċ do ċum búird, ⁊ i lár an aoiḃnir do ḟreab Ceann Cait ⁊ a ḟearra claiḋiṁ orṫa ⁊ níor ḟágadar aiṫid aca beo aċt aon leanḃ aṁáin do dearṁadaḋ ar Ṫeaṁair. Rinneaḋ rí de Ċeann Cait ⁊ rciobaḋ le banaltrain éigin an leanḃ rioġaṁail ṫar ráile. Deir Tacitur gur ḃuail prionnra óg ó Éirinn le Agricola, taoiseaċ na Róṁánaċ, fad do bí an Róṁánaċ roin go caiṫréimeac i n-Albain i ndeireaḋ an ċéad aoir ár dTiġearna, ⁊ gur iarr sé congnaṁ ar an Róṁánaċ ċum ríoġaċt na h-Éireann do ḃaint dó. Deir an rcríbneoir rin, Tacitur, go raiḃ níor mó aiṫne ag an ndoṁain an uair rin ar calaḋ-ḟortaiḃ na h-Éireann ná mar bí ar ċalaḋ-ḟortaiḃ na Ḃreataine, ⁊ go noubairt an prionnra Éireannaċ ná teartóċaḋ uaiḋ aċt aon leiġiún aṁáin do ḟaiġdiúirríḃ Róṁánaċa ċun Éireann do ċlaoiḋe. Tuigṫear ar roin go raiḃ Éire lag an uair rin ⁊ go raiḃ an prionnra úd do bí ar teiċeaḋ airti ar tí í 'ḋíol leis na Róṁánaċaiḃ, aċt ní mar rin do bí i n-aon ċor. Do b'é prionnra úd Tuaṫal Teaċtṁar do bí 'na ríġ cúṁaċtaċ, gráḋṁar i dTeaṁair 'na ḋiaiḋ rúd, ⁊ nuair do bí sé ad' iarraiḋ congantа ar Agricola bí ḟior aige cad do bí ag tuitim amaċ i n-Éirinn, mar ní túirge fuair na Tuaṫaiġ an

buaiḋ ná gur gaḃ aiṫreaċar cuid aca ⁊ ċromadar ar uisce fá ṫalaṁ do ḋéanaṁ i n-aġaiḋ Ċinn Caiṫ ⁊ ag guiḋe go ḃfillfeaḋ Tuaṫal ċun a ċoda féin.

Conán Maol.

147.

Ní'l fear gur fiú fear do ṫaḃairt mar ainm air ná glacann bród agus áṫas ag féaċaint siar dó ar ṁór-ġníoṁarṫaiḃ a ḟean agus a ḟinnfear. Cuirid a dtréiṫe uaisle-fean misneaċ air ċun a ḃeaṫa féin do ṗiaġluġaḋ go fóġantaċ fiúntaċ, agus tugaid eólas dó conus é féin d'iomċur ar a imṫeaċt tríd an saoġal.

Tá dálta an duine díreaċ ar an náisiún. Ċífear i gcoṁnuiḋe go ḃfuil eólas cruinn ag muinntir na tíre atá slán láidir, ar na daoiniḃ do ṫáinig romra, ar an saoġal ḃí aca, ar an gcur-ar-aġaiḋ do ṫugadar do'n tsiḃialtaċt, ar na gníoṁarṫaiḃ do ṗinneadar, ar an troid agus an ċairimirt ar ḃ'éigin dóiḃ dul tríoṫa ar son a dtíre, a gcreidiṁ agus a nduṫċair féin.

Ní féidir d'ḟear beiṫ in' ḟear gan fsiorraid agus misneaċ fir do beiṫ ann, agus gan mear fir do beiṫ aige air féin, agus ní féidir do ṫír beiṫ 'na náisiún gan fsiorraid ⁊ anam náisiúin do beiṫ innti, agus gan urraim agus onóir beiṫ aici ar na daoiniḃ do ṫug dí ar an gcéad lá an cumas ċun náisiún do ṫaḃairt mar ainm uirṫi féin.

Pádraig Mac Suibne.

148.

Is é buaiḋ filiḋeaċta teanga ṁaiṫ láidir ḋúṫċair do beiṫ laistiar di. Nuair ċíteas an ċuma i n-a

n-abaiṫar ruo ra' teangain ċoitċinn, ⁊ annroin, nuair ċítear an caraḋ ċuireann an file ra ṡmaoineaṁ ⁊ ra ċaint, ⁊ an deire oiṙḋeirc a ċuireann ré oṙṫa, bíonn iongnaḋ ⁊ áṫas ar na daoinib a ċloireann an ḟiliḋeaċt. Aċ mura mbíonn eolas maiṫ ag na daoinib rin ar an teangain ċoitċinn atá laistiar de'n ḟiliḋeaċt, ní ḟéidir dóib buaiḋ ná deire ná clisteaċt na filiḋeaċta do ṁoṫuġaḋ.

Éiriġ isteaċ i sgoil go bḟuil Ḟrainncis dá múineaḋ innti, ⁊ éist le sgoláire ag léiġeaḋ filiḋeaċta Ḟrainncise. An bḟéadann sé aon blas filiḋeaċta do ċur duit ar an ruo atá ag teaċt as a béal? Go deiṁin ní ḟéadann. Ní'l deifiriḋeaċt ar biṫ ḋó-san idir ḟiliḋeaċt ⁊ caint sgurṫa. Ċoṁ fada ⁊ ṫéiġeann an léiġṫeoir rin, ní'l tuairisg ar ḟaoṫas an ḟile ná ar a ċuid ealaḋan, ná ar a ċlisteaċt, ná ar an éirim uasal do ċuir a ainm i n-áirde ó ṫaoḃ taoḃ de'n Ḟrainnc. Cad fé-ndéas roin? Gan eólas do beiṫ ag an léiġṫeoir rin ar Ḟrainncis beó ċoitċinn. Cuir an léiġṫeoir rin anonn sa bḟrainnc go ceann cúig mbliaḋan, go mbeiḋ eólas nádúrḋa aige ar an bḟrainncis, ⁊ annsain cuir an leabar céadna i n-a láiṁ, ⁊ gabaimse orm go gcorrṁóċaiḋ a ċuid fola! Nuair bí an Ḟrainncis foġlamṫa sa' baile, ar an sgoil, aige, do ḋéanfaḋ sé féin filiḋeaċt Ḟrainncise ċoṁ maiṫ, ar ċuma, ⁊ ḋéanfaḋ Corneille, das leis. Aċt tar éis na gcúig mbliaḋan! Geallaim duit naċ baoġal go dtiuḃraḋ sé fé.

An bḟuil aon ḟear beó anois d'ḟéadfaḋ filiḋeaċt laidne do ḋéanaṁ? Gan aṁras táid daoine d'ḟeadfaḋ Hexameters do ċur le ċéile, aċt dá mbeaḋ Vergil ag éisteaċt leó, caidé an meas do beaḋ aige ar a saoṫar?

149.

Ní fuláir dúinn foidhe ⁊ gartaḋt an dubáin ḟalla do beiṫ againn nuair a bhfuigtear ir féabṫar a neaḋ ir cromann fí airír ar í aiṫḋéanaḋ. Réabaḋ ir fcaipeaḋ na hÉireannaiġ go minic, aċt níor bhfuigeaḋ fiaṁ iad. Táimíd ċoṁ teann ir ċoṁ dán indiu ir bíomair fiaṁ. Tá ár dteanga féin ir ár nóra féin againn. Má ċaill an feóinín fuarać iad fo, bíoḋ air féin. Ní linn i n-aon-ċor é. Do ḟíolfuiġ feifean ar na daor-ċlannaiḃ bí annfo i nÉirinn mar ġiollaí capall ir aoḋaire muc ag ár n-aiṫreaċaiḃ. Ṫugamar teanga uaral dóiḃ fiúd, ir faoifreaċt fé ḋeireaḋ. Níor b'ḟiú iad an dualgar foin do bhfonnaḋ orṫa. Ní fiaḃ fior a luaċ aca ⁊ ċaiṫeadar uaṫa iad láiṫreaċ. Táid fiad indiu ag aiṫfir ar an bḟear ṫall fá mar do ġniḋeann ápa le n-a ṁáiġirtir. Ní ar an fcuainne fin do ḋéanfar fir ir mná do beiḋ fearaṁail ir banaṁail ir buaḋṫaċ, aċt ar fíolfaiċ na faor-ċlann nár ġéill fór fiaṁ. Tá faor-ċlanna i gConnfaḋ na Gaeḋilge ⁊ gid go bfuil an bóṫar atá fómpa trom tuirfeaṁail, ní baoġal, le congnaṁ Dé, go meaṫfaiḋ fiad. Tá fé fiaċtanaċ orainn beiṫ cartannaċ le gaċ duine atá ag oibriuġaḋ ar fon na hÉireann, bíoír larmuiċ de Ċonnfaḋ na Gaeḋilge nó innti. Bíoḋ a dtroid ar fon na talṁan, ar fon déantúr na tíre, ar fon ceoil ir nórann na nGaeḋeal, ar fon mearaḋaċta i mearc na bpobal, tuillid fiad uile go léir ár gcaḃair ir ár gcongnaṁ, mar ir í an teanga croiḋe an ċiniḋ, ⁊ fé mar do ṫaorcann croiḋe an duine an ḟuil tré ċuirleannaiḃ ir féiṫeannaiḃ an ċoirp, mar an gcéadna cuireann croiḋe an ċiniḋ,

ſé ſin a dteanga dúṫċaiſ, ſuinneaṁ 'na mballaiḃ, intleaċt 'na n-inċinn, ġlaineaċt 'na n-aiġne, ⁊ mór-ḋálaċt 'na méin.

Conán Maol.

150.

A ṁaiṫe ⁊ a ṁór uaiſle ġaoḋal,—Tá eiſtiṫe agam go cſuinn le n-a ḃfuil ſáiḋte ar ſon ſíoṫċána. Iſ mór m'uſaim do'n ṁuintiſ a laḃair ⁊ déanfad an méid ſeo dánaiḋeaċta orſa. Déanfad leo, ⁊ iſ ſíor é, ná ſuil aon duine acu iſ mo dúil i ſíoṫċáin ná mſe. Táim ar aon ḟocal ⁊ ar aon aiġne le ġaċ duine d'ár laḃair, ċóṁ ſada ⁊ a ṫéiḋeann olc an ċogaiḋ ⁊ taiſḃe na ſíoṫċána. Aċ tá ſíoṫċáin ⁊ ſíoṫċáin ann. Tá dúil i ſíoṫċáin agam, aċ ní maiṫ liom ſíoṫċáin ḃréagaċ. Deiſim, ⁊ iſ deiṁin liom é, ná coimeádfaid ár naṁaid an tſíoṫċáin ſeo aċ an ḟaid iſ maiṫ leo ſéin í ċoimeád. Níl ſa tſíoṫċáin ſeo aċ púicín. Níl uaṫa aċ aimſiſ a ḋ'ḟaġáil ċun go ḃféadfaidíſ ġſaṫain de ḟloiġiſġ caṫaſaċ Lúnduin do ṫaḃairt leo anall ⁊ do ſgaoileaḋ ſa ḃfaiceal oſainn i láſ na ſíoṫċána. Tá dúil ſa tſíoṫċáin agam aċ ní h-é ſin an ſaġaſ ſíoṫ-ċána a ṫaiṫneann liom. B'ḟeaſſ liom an cogaḋ ba ġéiſe 'ná ſíoṫċáin de'n tſóſd ſan. "Aċ," adéaſfaiḋ duine, "b'ḟéidiſ go ndéanfaidíſ an tſíoṫċáin do ċoimeád. B'ḟéidiſ go ḃfuiliḋ ſiad ċoṁ coſṫa de'n ċogaḋ ⁊ atáimíd-ne." Éiſtiḋ liom. An cuiṁin le h-aoinne atá ſuaſ aon ócáid ſiaṁ ar ar ḋein an aicme ſin ſíoṫċáin gan ſeall a ḋéanaṁ na ḋiaiḋ ſan ⁊ bſiſeaḋ tré n-a ngeallaṁna ċoṁ liaṫ ⁊ ſuaſadaſ iad ſéin láidiſ a ndóṫain ċuige? An ſéidiſ a ṁeaſ go ndeanfaiḋ ſiad anoiſ ceaſt náſ ḋeineadaſ ſiaṁ

fóf? Tar éis a bfuil d'aiṫne curṫa againn orṫa le n-ár gcuimne ⁊ le cuimne ár sinnseanar an ceart dúinn coolaḋ ar an gcluais sin? Má deinteanar an tríoḋ-ċáin seo cad a ṫiocfaiḋ ar dúinn? Sgaipfear ar gcongnaṁ. Má sgaiptear iad ní cruinneoċṫar arís iad. Déanfaid ár naṁaid miorgais eadrainn mar ḋeineadar siaṁ. Nuair a beimíd silte, sgaipṫe, díṡgeoċṫar sún i ndiaiḋ a ċéile. Ní h-eaḋ, a ċáirde ⁊ a uaisle Gaoḋal, a ṡlioċt Ċonaill ⁊ Eoġain, a ċlanna Míleaḋ Earpáinne! Aċ cuirimís le ċéile, cruinniġmís ár neart, dlutuiġmís ár gcaradas, sgaraimís le n-ár seana-ṁiorgais féin, coimeádaimís ár n-aigne uaṫa, tugaimís a nduiġe féin dóiḃ, bailiġmís ár slóiġte. Ruiṫimís fúṫa go hobann nuair is luġa a ḃeiḋ coinne acu linn. Tugaimís aon ġlan-sguabaḋ aṁáin orṫa a' talaṁ na hÉireann amaċ, ioir ċoirp ceart! Annsan ireaḋ ḃeiḋ an tríoḋċáin againn.

An t-Aṫair Peadar.

Date Due

BOSTON COLLEGE
3 9031 01172834 2

205799